

МАРІЯ ДЕЙКО

РІДНИЙ КРАЙ

ЧИТАНКА

ДЛЯ ТРЕТЬОГО РОКУ НАВЧАННЯ

МАРІЯ ДЕЙКО
РІДНИЙ КРАЙ

ЧИТАНКА—ПІДРУЧНИК
ДЛЯ ТРЕТЬОГО АБО
ЧЕТВЕРТОГО РОКУ
НАВЧАННЯ
З МОВНИМИ ТА
ГРАМАТИЧНИМИ ВПРАВАМИ
Й УКРАЇНСЬКО-
АНГЛІЙСЬКИМ СЛОВНИКОМ

СА. П. МАРІЯ ДЕЙКО

МАРІЯ ДЕЙКО

РІДНИЙ БРАЙ

ЧИТАНКА-ПІДРУЧНИК ДЛЯ ТРЕТЬОГО АБО
ЧЕТВЕРТОГО РОКУ НАВЧАННЯ ТА
ПОЗАШКІЛЬНОГО ЧИТАННЯ
з мовними вправами, граматичними вправами
та українсько-англійським словником

ВИДАВНИЦТВО «РІДНА МОВА»
АВСТРАЛІЯ—АНГЛІЯ 1971

Авторські права застережені

COPYRIGHT 1971

by Wolodymyr Dejko.

All rights reserved, including the right to reproduce this book or portions thereof in any form without the permission in writing, except in the case of a brief quotation embodied in critical articles and reviews.

ТРЕТСЬ ВІДАННЯ — THIRD EDITION

Поручено Світовою Координаційною Виховно-Освітньою Радою СКВУ до вжитку українським школам і в домашньому навчанні в діаспорі. Схвалено Українською Центральною Шкільною Радою Австралії, Управою Спілки Українських Учителів та Виховників Вел. Британії (1966 р.), Об'єднанням Українських Педагогів Канади, Головною Шкільною Радою УПЦеркви Америки та Науково-Освітнім Товариством Бельгії.

Автор: **Бл. п. Марія Дейко** — була Почесним Членом Української Центральної Шкільної Ради Австралії та Членом Програмово-Методичної Комісії цієї Ради. На Рідних Землях — Керівником Катедри Методики Викладання в Педагогічному Інституті Чужоземних Мов.

Обкладинка роботи **Л. Денисенка**
Cover by **L. Denysenko**

Малюнки — **А. Константін**
Illustrations — **A. Konstantin**

Адреса Видавництва: **Ridna Mova (Our Language) Publishing**
Published by: **26, Percy Street, Newport, Vic. 3015**
Australia. Tel. 391-3115

З друкарні Української Видавничої Спілки в Лондоні
Printed in U. K. by Ukrainian Publishers Ltd.
200, Liverpool Rd., London, N.1.

ПЕРЕДМОВА

Ніхто не заперечуватиме, що найголовнішим нашим завданням на еміграції є підготувати з наших дітей свідомих українців, які знають нашу рідну мову й вільно користуються нею.

Тим часом ми всі спостерігаємо, що ми не тільки не наближаємося до нашої мети, а дедалі більше відходимо від неї: українська мова щодень більше виходить з ужитку наших дітей і її заступає мова країни, де батьки й діти живуть.

Для цього багато причин, на яких я тут не спинятимуся, але однією з найголовніших є недосконалість читанок, якими наша Рідна Школа до недавнього часу користувалася у викладанні української мови. Двомовність наших дітей ставить перед нами завдання перейти на методи викладання української мови нашим дітям, як мови *другої* й застосовувати відповідні до цього способи викладання.

Серія читанок-підручників, складених за такою методою, має таку послідовність:

1. «Буквар»,
2. «Рідне Слово»,
3. «Волошки»,
4. «Рідний Край»,
5. «Євшан-Зілля»,
6. «Про що Тирса Шелестіла».

Вважаю за свій приемний обов'язок скласти щиро подяку всім тим, хто надіслав мені зауваження до поодиноких видань і тим допоміг мені внести потрібні корективи. Зокрема щиро дякую письменникові Леоніду Полтаві, чільній діячці Об'єднання Українських Педагогів Канади пані К. Паліїв та письменниці Г. Чорнобицькій за моральну підтримку, що додавала мені сили для моєї праці.

Березень, 1969 р.
Австралія.

Марія ДЕЙКО

СЛОВО ДО ВЧИТЕЛІВ

Через дуже обмежену кількість слів української мови, з якою наші українські діти на еміграції приходять до Рідної Школи, традиційні способи навчання щодо методи й навчальних підручників не можуть дати бажаних наслідків. Більше того, вони можуть навіть знеохотити наших дітей ходити до Рідної Школи.

Щоб навчання української мови в Рідній Школі було успішним, треба, щоб учні *розуміли те*, що вони читають, і те, що їм пояснює вчитель. А для цього учні мусять мати достатній багаж відомих їм і активно вживаних слів.

Таким чином, завдання, яке стояло перед автором цієї читанки й яке стоїть перед учителями, які користуватимуться нею, можна сформулювати так:

1. Збагатити пляномірними заходами дуже скромний словниковий багаж учнів.
2. Навчити учнів вживати відомі їм слова у відповідному узгодженні між собою ще задовго до того, як учні добре опанують граматику й навчатися застосовувати її правила.

1. Щодо першого пункту треба сказати, що хоч методики викладання української мови, як мови другої, ще ніхто не написав, але інші народи (зокрема англійці й французи) докладно розробили методи збагачення запасу слів чужомовних учнів.

Метода, за якою складений підручник «Рідний Край», полягає в пляномірному дозуванні нових слів широкого вжитку в учбових текстах і у витворенні так званого «залізного запасу слів», який при закінченні курсу навчання в Рідній Школі мав би виносити якихсь 5 000 слів.

Читанка «Рідний Край», що є продовженням Букваря та підручників-читанок «Рідне Слово» й «Волошки», доводить «залізний запас слів» учнів на кінець учбового року приблизно до 1700 слів.

Вивчення слів є функція пам'яті — й то всіх чотирьох типів пам'яті, а саме:

слухової (коли учень чує слово з уст учителя),

зорової (коли учень бачить слово, написане вчителем на таблиці та в тексті читанки й ілюструє його),

артикуляційної (коли учень сам вимовляє слово багато разів),

моторової (коли учень записує слово до свого зошита-словника).

Учителеві рекомендується робити все від нього залежне, щоб

учні використовували при вивченні слів всі вищезгадані чотири типи пам'яті. Досягаємо дуже добрих наслідків, коли кожний учень має окремих зошит під назвою «Словник». Зразок сторінки такого «Словника» подано нижче:

Словник

Число	Слово	Тояснення	Малюнок
1	Вишні	Овочі	
2	Копати	Перевертати ґрунт	
3	Клітка	Хатка для пташок	

З метою кращого засвоєння т. зв. нових слів учитель, добре обміркувавши заздалегідь, як найліпше пояснити учням кожне нове слово, пише одно по одному всі нові слова на таблиці, докладно пояснює їх учням і тоді закликає учнів складати речення на кожне з нових слів. Після цього учні зараз же записують ці нові слова до свого «Словника» з відповідними поясненнями й ілюстраціями.

Для деяких тяжких до ілюстрування слів (абстрактні іменники, тощо) малюнок не обов'язковий, але довгий досвід ілюстрування «спелінга» в англійській школі привчив дітей до винахідливості під цим оглядом. І цю обставину мусимо використати, — бо найлегше запам'ятати слово, коли воно є частиною трикутника: 1) слово, 2) пояснення його й 3) графічне зображення його.

Зошит «Словник» підраховує вивчені слова, що теж подобається учням, бо діти люблять бачити наслідки своєї праці й тоді охоче

докладають дальших зусиль у цьому напрямку.

В читанці нові слова подано в певній послідовності й дозуванні. Вони позначені в тексті грубим шрифтом і винесені в окрему колонку після кожного тексту. В подальших текстах ці нові слова неодноразово повторюються з метою кращого засвоєння їх. І тому треба *пильно дотримуватися послідовности оповідань*, як їх подано в читанці, не вишукуючи цікавіших.

У віршах, поданих у читанці, трапляються часом і рідко вживані слова, що не належать до слів, обов'язкових до вивчення на цьому рівні навчання. Учитель мусить пояснювати їх учням, але їх не треба вносити до словника учнів. В українсько-англійському словнику ці необов'язкові до вивчення слова позначені зірочкою.

Отже, головною метою підручника «Рідний Край» є систематична робота над збагаченням словесного багажу учнів. Пам'ятаймо, що без знання достатньої кількості слів немає розмовної мови, не можна зрозуміти книжки, не можна викласти свою думку на письмі. Приділяймо максимальну увагу роботі над збільшенням словесного скарбу наших дітей. Бо *слово* — це *ключ* до мови.

2. Нашим другим і не легшим завданням є навчити двомовних учнів у чужому мовному оточенні узгоджувати в роді, числі, відмінку і т. д. різні частини мови в реченні. Тут ситуація далеко тяжча: досі ніхто ніде такої системи для вивчення української мови не виробив. Наявність в українській мові 7 відмінків, 3 родів з родовими закінченнями та «мандрівного» наголосу ще більше ускладнює завдання вироблення поправної розмовної мови. Все частіше доводиться чути від учнів нашої Рідної Школи «я живу в місто» або «кіт прийшла до хата». І тут знову ж мусимо вдатися до методи, опрацьованої англійцями й вживаної ними не тільки для чужомовних дітей, а й для англійських школярів.

Ця метода полягає в напівмеханічному, багато-багаторазовому *усному хорошому повторенні однотипових мовних комбінацій* (т. зв. *дрилс*), аж поки вони не стануть автоматичними. Шлях довгий і тяжкий... але єдиний!.. Можна, правда, тішитися тим, що це шлях природний: так навчається мови дитина від своєї матері: способом безконечних повторень тих самих мовних сполучень. Читанка «Рідний Край» подає й ці так звані мовні вправи. Їх треба робити усно в класі, а коли певне мовне сполучення добре засвоєне, можна дати й як домашнє письмове завдання. В деяких випадках може бути потрібним доповнити ці вправи й поширити

їх з метою кращого засвоєння.

В читанці подано й найпростіші відомості з граматики та вправи на них. Рекомендується вивчати напам'ять правила, подані в цьому граматичному розділі: це сприяє кращому закріпленню їх в пам'яті учнів і дуже збагачує їхню розмовну мову.

Особливо багато уваги й часу треба приділити усним і письмовим вправам по визначенню роду іменників — це є дуже важливим етапом опанування дітьми розмовної української мови, бо в цьому діти мають великі труднощі.

Всі вищеподані вказівки стосуються рівно ж і випадків поза-шкільного навчання під керівництвом батьків.

Тепер, коли обставини змушують нас дати в читанці українсько-англійський словник, надзвичайно важливо, щоб діти дуже добре знали напам'ять українську абетку — для ефективного використання цього словника.

Наприкінці читанки в розділі «Додатки» подано в допомогу вчителеві вірш Р. Завадовича, який пояснює, звідки походять назви місяців в українській мові. Він затяжкий для вивчення напам'ять; але можна його прочитати в класі, це допоможе учням запам'ятати досить тяжкі й незрозумілі назви місяців.

Березень, 1969 р.

М. ДЕЙКО

Австралія.

Видавництво «Рідна Мова» ласкаво просить вчителів і надалі писати про помічені в цьому виданні дефекти, щоб їх можна було виправити у випадку перевидання.

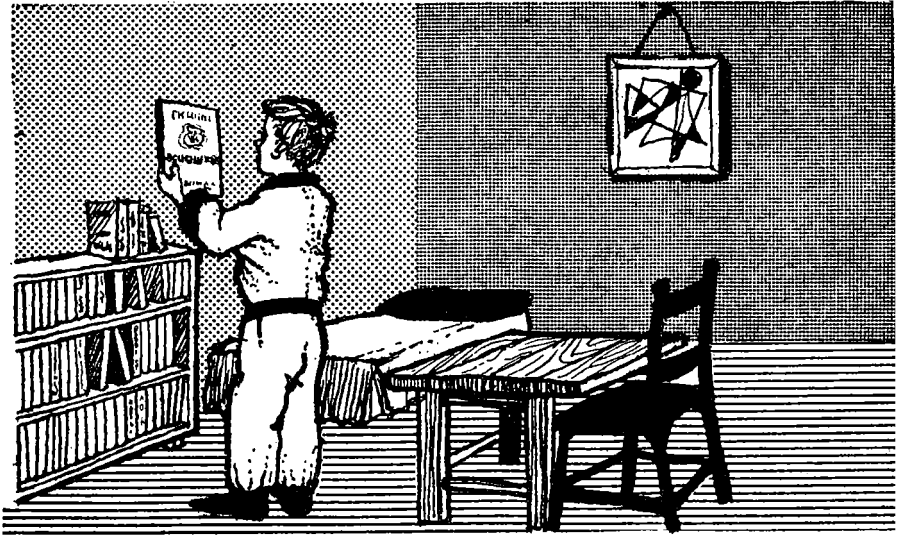
Леонід ПОЛТАВА

ТРИ МАТУСИ

Є у кожної дитини,
Навіть сиротини,
Наша Мати солов'їна —
Рідна Україна.

Є у кожної дитини
Матінка єдина,
Та, що любить нас і дбає,
Розуму навчає.

І у кожному серденьку
Є і буде жити
Божа Мати — Наша Ненька,
Мати всього світу.

Добридень, діти!

Я — ваша нова читанка.

Перш за все, я хочу сказати вам, що наші друзі Івась та Христя Шевчуки з читанки «Волошки» дуже добре склали в Рідній Школі іспити в кінці минулого року. За це їхній тато, як він їм і обіцяв, повіз їх до дитячого літнього табору. Вони вже повернулися додому й знову ходять до Рідної Школи.

Минулого року ви читали в **торішній** читанці про родину Шевчуків, про Івася, Христю, малого Юрка та їхніх друзів — песика Сірка, котика Мурчика й ведмедика Одноушка. В цьому році ви прочитаєте про інших дітей та інших тварин. Я розкажу вам також нові цікаві оповідання, вони вам сподобаються.

Пам'ятайте, діти, що на світі є дуже багато українських книжок і журналів. В них можна прочитати багато цікавого. Але, щоб було цікаво читати, треба добре розуміти те, що читаєш. А щоб добре розуміти книжку, треба **знати багато слів**. От чому, любі діти, я дуже прошу вас тепер, на **початку** шкільного року, добре **повторити** слова з чи-

танки «Волошки», які ви **торік** записали до вашого словника. А далі так само старанно вчити нові слова, які ви зустрінете в цьому році.

Чи добре ви берегли вашу читанку «Волошки»? Вийміть її з **паперової обгортки** й покладіть на полицю вашої книгозбірні. Вона ще буде потрібна для вашої молодшої сестрички або братика. А коли станете дорослими, вам буде приємно ще раз прочитати оповідання, які ви читали, й згадати вірші, що ви колись вчили.

А мене, вашу нову читанку, бережіть і любіть так само, як і «Волошки» бо я — ваш друг.

А тепер, діти, починаймо з Божою допомогою вчитися! Пам'ятайте прислів'я: «Без Бога ані до **поріг**!»

Ви будете вчитися української мови, бо ви — українці, і українська мова є ваша рідна мова.

ЗАВДАННЯ:

1. <i>Запам'ятати й записати до словника слова:</i>	2. <i>Запитання:</i>
а) торішній	а) Діти! Хто це до вас говорить?
б) початок	б) Де були влітку Івась та Христя Шевчуки?
в) повторіти	в) Чому кожний з вас має знати багато слів?
г) торік	г) Чи ви вже повторили слова з торішнього словника?
г) паперовий	г) Куди треба покласти вашу торішню читанку?
д) обгортка	д) Чому її треба сховати до книгозбірні?
е) поріг	е) Чи багато українських книжок у твоїй книгозбірні?
	е) Чи часто ти їх читаєш?
	ж) Чи не забув ти обгорнути читанку «Рідний Край» у паперову обгортку?
	3. <i>Мовна справа перша.</i>

ЗАГАДКА: Летить пташка над полем, над лісом, крила розкрила, сонце закрила.

ПРИСЛІВ'Я: В серці Бога май!

Сидір **ВОРОБКЕВИЧ**

РІДНА МОВА

Мово рідна, слово рідне, —
Хто Вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має!

Як же мову ту забути,
Що нею учила
Всіх нас ненька говорити,
Ненька наша мила?

Як же мову ту забути?
Таж словами тими
Ми молилися до Бога
Ще дітьми малими!

Тою мовою співали,
Гравшись, розмовляли,
У цій мові нам минуле
Наше розказали.

Ой, шануйте, поважайте
Свою рідну мову
І учіться розмовляти
Своїм рідним словом.

Мово рідна, слово рідне, —
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має!

ОСІНЬ ПОЧИНАЄТЬСЯ

Веселе **соняшне** літо минуло. Вже початок осени. Листя на деревах вже не зелене, як було влітку, а жовте. Жовті листочки, один по одному, падають з дерев і застеляють землю **м'яким** жовтим килимом. А осінній вітер **розно́сить** їх вулицями й хідниками міста та полями навколо села.

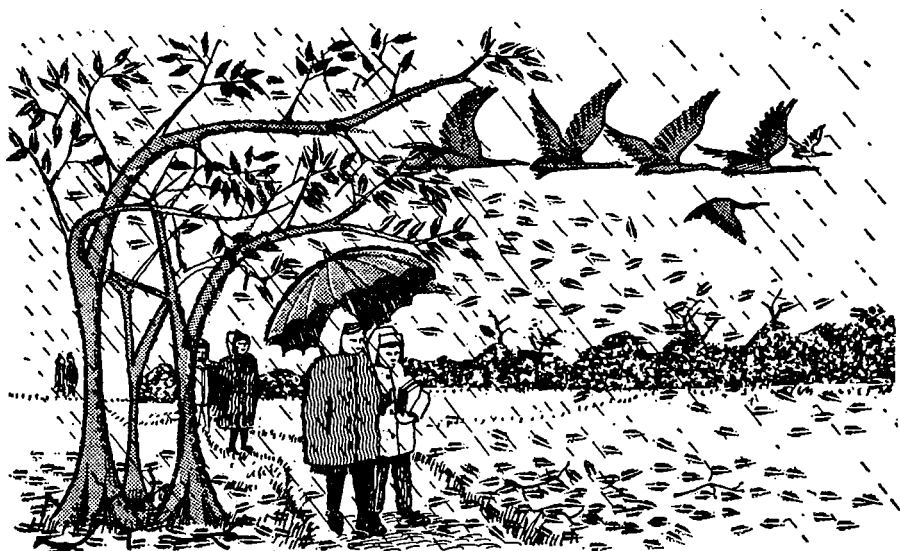
Ідуть дощі. Холодно. Пташки співають мало. Осінній холод дуже лякає їх. Він нагадує їм, що тепле, соняшне літо вже закінчилося, й **наста́в** час готуватися до зими. І вони готуються.

Не всі пташки можуть взимку жити в країнах, де падає й лежить сніг. Коли земля вкрита снігом, вони не мають чим **харчува́тися**. І тому вони мусять летіти на зиму до теплих країв. Така далека **подо́рож** лякає їх. Багато їх загине в дорозі!

Вони вже готуються до цієї довгої небезпечної подорожі.

Щодня довго літають вони над лісом і полями: це вони вправляються, щоб крила їхні були міцні.

Ті птахи, що лишаються в Україні на зиму, шукають собі теплої сховища на зимові місяці. Всі птахи турбуються й метушаться. І тільки горобці не турбуються. Вони нікуди не полетять. Вони завжди харчуються коло людей. А мороз їх не лякає. Пір'я в них тепле, воно добре гріє їх у холодні місяці року.

Лісові звірі теж готуються до зими. Хутро вивірки й зайця стає восени іншого кольору, ніж воно було влітку, щоб цим звірятам легше було ховатися від мисливців. Вивірка, що влітку буває червонорудого кольору, стає восени сірою. Вона готує собі їжу на зиму: збирає гриби й горіхи, висушує їх і складає в куточку свого дупла. Зайчик теж підшукує затишні місця на час зимової бұри. Його хутро теж уже не темносіре, як улітку, а ясносіре, щоб мисливці не помітили його на снігу. Їжак качається на сухому листі, щоб начепити сухе листя на свої гострі голки. Тоді він несе його на своїй спині до сховища, де житиме взимку. Польові миші не турбуються. Вони мають під землею теплі глибокі нори, а в тих норах вони назбирали досить пшениці й жита на

цілу зиму.

Восени й лісові звірі, й птахи — всі метушаться, всі готуються до зими.

ЗАВДАННЯ:

1. Запам'ятати 2. Запитання:

й записати

до словника а) Якого кольору листя на деревах восени?

слова: б) Куди несе вітер те листя, що впало з дерев?

а) соняшний в) Чому пташки мало співають?

б) м'який г) Чого вони турбуються?

в) рознісати г) Чому деякі пташки летять на зиму з України

г) настати до теплих країв?

г) харчуватися д) Чому нікуди не летять на зиму горобці?

д) подорож е) Які звірята міняють колір свого хутра й чому?

е) сховище е) Що їстиме білка взимку?

е) турбуватися ж) Як готують свої сховища до зими заєць та

ж) метушиться їжак?

з) горобець з) Як приготувалися до зими польові миші?

и) гріти и) Яких диких тварин ти знаєш?

і) лісовий і) Скільки слів ми вже вивчили в цьому році?

ї) хутро

й) висушувати

к) складати 3. Мовна вправа друга.

л) бұра 4. Граматична вправа перша.

ЗАГАДКА: Коли нема — усі чекають.
Коли прийду — усі тікають.

С Л О В А

Коли Петрик робить вечорами своє завдання, він завжди сідає коло тата. Вдень він мало бачить свого тата. Ранком тато виїжджає на працю, коли Петрик ще спить, і вертається додому **пізно**. **Затé** вечорами тато **ма́йже** завжди дома. Тоді можна з ним трохи про **щось** поговорити й порадитися. От і тепер тато сидить на **канáпі** й читає газету, а Петрик

пише своє завдання коло столу. Раптом хлопчик питає тата:

— Поясніть мені, тату, чому це наша вчителька так докучає нам тими словами?

— Якими словами? — питає **здивований** тато.

— Та вона все каже нам: »Ану, діти, збудуйте **речення** з словом »вишня« або »берегти«, чи »канапа«. А це вже й додому стала давати нам складати речення з словами, які ми вчимо.

— Це вона дуже добре робить! Вона хоче, щоб ви добре запам'ятали нові слова з вашої читанки.

Фото школи з Філядельфії. Вчителька — бл. п-ті М. Юркевич.

— А **навіщо** нам їх знати?

— Як то навіщо?! Таж, коли ти не знаєш слів, то не можеш збудувати речення! Ти ж знаєш, синку, що мова складається з речень, а кожне речення складається з слів. Коли учень знає мало слів, він і розказати нічого не може як слід. А коли читає казку або оповідання, він не цілком

розуміє, про що та казка розповідає.

— Але ж так докучає складати ті речення! . .

— Зате потім буде цікаво читати українські книжки й газети, коли ти знатимеш багато слів. Ось поглянь, Петрику, у вікно на нашого сусіда. Що він робить?

— Він будує собі новий будинок.

— З чого ж він той будинок будує?

— Він привіз на своє подвір'я цеглу, залізо, дошки . . .

— Так. Він добрий господар. Він уже давно привіз потрібний йому матеріял, щоб побудувати будинок. Для чого потрібна йому цегла?

— Цегла потрібна на стіни, дошки підуть на підлогу, а залізом він покрие дах.

— Бачиш, як він усе добре приготував! А подивись, як він уважно оглядає кожну цеглину! І не всі однаково кладе: яку **сторч**, а яку й **бóком**. Він так старається добре побудувати свою хату!

— Тепер я вже розумію, тату, чому Ви сказали мені подивитися на нашого сусіда. Так само, як треба мати багато матеріялу, щоб побудувати будинок, так само треба вивчити багато-багато слів, щоб добре розмовляти українською мовою й розуміти українські книжки.

— А певно! Тому ваша вчителька так старається, щоб ви вивчили дуже багато слів і знали також, як і де поставити кожне слово в реченні. Шануйте й любіть вашу мудру вчительку за те, що вона так старанно вчить вас нашої рідної, такої гарної й дорогої нам української мови.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника*

слова:

а) пізно	а) Чому Петрик старається писати свої шкільні завдання коло тата?
б) затé	б) На що він скаржитись татові?
в) ма́йже	в) Чи можна збудувати речення, коли не знаєш слів, з яких речення має складатися?
г) щось	

- г) канáпа
- д) здивóваний
- е) рéчення
- є) навіщо
- ж) як слід
- з) сторч
- и) бóком

г) Як тато йому пояснив, чому треба вчити слова?

3. *Мовна вправа третя.*

4. *Граматична вправа друга.*

Ніна НАРКЕВИЧ

ОСІНЬ

Холодний вітер хмари гонить,
І дощик в шибку стукотить,
А наша кучерява доня
Тепер за книжкою сидить.

У школі так новин багато:
Їй розповів малий Івась,
Як їздив він по рибу з татом,
Який впіймався їм карась.

Орися квіти показала,
Що влітку насушила їх.
Про кожну квітку все вже знала,
Від пишних, гарних до дрібних.

У школі вчитися цікаво
Читать, писать і рахувать.
Учитель в них такий ласкавий,
Співати вчить їх, малювать.

ЗАПИТАННЯ:

- а) Яка погода восени?
 - б) Що робить кучерява дівчинка?
 - в) Які новини почула вона в школі?
 - г) Що їй показала Орися?
 - г) Чи цікаво дівчинці вчитися в школі?
-

ЗАГАДКА: Порожні поля,
Мокне земля,
Дощ поливає,
Коли це буває?

РОЗМОВА

- Михась:** — Та й погана погода була вчора ввечорі! Дощ, холодний вітер!.. Що ти робив? Сидів коло телевізора?
- Юрко:** — Ні. Вчора я був у нашого сусіда пана Петренка. Вони вчора **справляли** день народження їхнього сина Петруся.
- Михась:** — Багато дітей було?
- Юрко:** — Багато. Петренки **запросіли** на це свято всіх дітей, що живуть поблизу.
- Михась:** — Весело було?
- Юрко:** — Так. Пані Петренко купила багато цукерок і спекла смачний **торт**. Торт стояв на столі в їдальні. Але на ньому не було свічок, як то звичайно буває.
- Михась:** — Не було свічок? Чому?
- Юрко:** — А от слухай. Коли всі діти прийшли, пані Петренко вибрала **серед** нас п'ятьох найвищих хлопців.
- Михась:** — Чому п'ятьох?
- Юрко:** — Во Петрусь мав учора п'ять років. Цих хлопців вона повела до вітальні й зачинила за ними двері. Всі інші діти й сам Петрусь залишилися в їдальні, де пані **погасила світло**.
- Михась:** — Цікаво! І що ж далі було?
- Юрко:** — У вітальні вона дала кожному хлопцеві в руки свічку й **запаліла** її. А тоді відчинила двері до їдальні, й всі п'ять хлопців увійшли до темної їдальні й стали один біля одного.
- Михась:** — Ну, дивись! А що ж Петрусь?

Юрко: — Петрусь мав якнайшвидше погасити всі п'ять свічок. Треба було бачити, як він підскакував, щоб кожному свічку погасити! . . . Бо хлопці були високі, а Петрусь малий. Ну, та ти його бачив. Ми всі так сміялися! . . .

Михась: — Це, мабуть, справді було цікаво й смішно.

Юрко: — А потім ми бавилися в різні гри, пили чай з тим дуже смачним тортом, їли цукерки та роздивлялися подарунки, які Петрусь дістав. Було приємно бавитися в теплій хаті в дощовий осінній вечір.

Михась: — Були якісь цікаві подарунки?

Юрко: — Різні були. Деякі цікаві, а деякі ні. Левко Ткач подарував Петрусеві бубон. І я помітив, що пані Петренко була не дуже задоволена з того подарунка.

Михась: — Як я колись дістав від дядька Данила бубон у подарунок, то моя мама того ж вечора десь його заховала. Так я його більше й не побачив.

Юрко: — І добре твоя мама зробила! Кому, крім малих дітей, приємно чути в хаті такий гуркіт?!

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

а) справляти	г) погасити	ж) деякий
б) запросити	д) світло	з) бубон
в) торт	е) запалити	и) крім
г) серед	є) підскакувати	

2. *Мовна вправа четверта.*

3. *Граматична вправа третя.*

МИ ВЖЕ ВИВЧИЛИ 45 СЛІВ!

СМІХОВИНКА

Мама: — Скажи мені, Галю, якесь речення, щоб у ньому було слово «сіть».

Галя: — Ви дали мені на сніданок гречану кашу з маслом.
Мама: — От тобі й маєш! А де ж слово »сіль«?!
Галя: — Я ж бачила, як Ви солили кашу, коли її варили.
»Сіль« у каші!

За Романом ЗАВАДОВИЧЕМ

ЛИСТ ДО ПТАШКИ

Лесик сидить біля столу й дуже уважно малює на аркуші паперу якісь хвостики й хрестики.

— Що ти робиш? — питає його сестричка, мала **кучерява** Лідочка.

— Пишу листа.

— До кого? — питає здивована дівчинка.

— До пташки.

— Лист до пташки?! О, це дуже цікаво! — Лідочка сідає коло братика й просить його розповісти про цю пташку. Де вона? Чи тут у парку, чи там, у Косові, над **Круглим озером**, де Лесик був на вакаціях?

— Як я був з матусею в Косові над Круглим озером, то я там мав **знайому** пташку. Її гніздо було на **дубі**, навпроти нашого вікна. Щоранку пташка сідала коло вікна на гілці, дивилась у вікно й співала.

— То вона тобі казала »доброго ранку« — пояснює братові Лідочка.

— І матуся так казала, — відповідає Лесик. — Коли я снідав, пташка прилітала на **сходи** ганку й охоче клювала своїм дзьобом крихти хліба, які я їй кидав. Матуся порадила, щоб я навчив пташку їсти з руки. Одного ранку я сів на сходах ганку, взяв у руку трохи білого хліба й **протягнув** руку до пташки. Пташка прилетіла на дах ганку, потім на сходи, потім щось довго думала, нарешті наблизилась **обережно** до мене й схопила дзьобиком хліб з моїх **пальців**.

— Яка хоробра пташка! — сказала Лідочка.

— Одного разу в мене на плечі була велика **гусениця**. Пташка підлетіла до мене, схопила гусеницю своїм дзьобом,

сіла на стежку й з'їла її. Вона вже мене не боялася. Шкода мені було її залишати, коли ми з матусею їхали додому, — сказав сумно хлопчик. — Але я обіцяв їй, що напишу до неї листа. І от я вже того листа написав.

— Що ж ти їй написав? Ану, прочитай мені! — просила дівчинка.

— Моя люба пташко! — дивиться на свій папір Лесик, наче й справді читає лист. — Я вже дома, але про тебе не забув. Тут діти вже ходять до школи. Ти, мабуть, також записала своїх пташенят до лісової школи? У нас у парку вже падає з дерев жовте листя. Мабуть, і у вас, у Косові, над Круглим озером, уже також осінь? Чи ти вже носиш траву й пір'я в своє гніздо, щоб не померзли взимку твої діти? До побачення в наступному році в Косові. Твій друг Лесик.

— Дуже добре ти написав! — хвалить Ліда й каже: — Прошу тебе дописати: »Тебе вітає моя сестра Ліда, вона має чотири роки«.

Лесик охоче дописує ще кілька хвостиків. Але дівчинка ще питає його:

— Лесику, а чи листоноша знатиме, якій пташці дати цей лист?

— Не турбуйся! — сміється Лесик. — Я вже про це порадився з паном **дирéктором** літнього табору. Я **пошлю** цього листа директорові табору. Він його прочитає й покладе на сходах ганку. На лист він насипле крихот хліба. Пташка прилетить їсти ті крихти й прочитає мого листа. Що, добре я придумав?

— Який ти розумний! — весело сміється дівчинка. — Ну, одягайся, Лесику. Попросимо матусю, щоб дозволила нам віднести вдвох цього листа до поштової скриньки на нашій вулиці.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й запи-* 2. *Запитання:*

сати до словника

а) Що робить малий Лесик?

слова:

- а) кучерявий
б) круглий
в) озеро
г) знайомий
г) дуб
д) схід
е) простягати
е) обережно
ж) палець
з) гусениця
и) директор
і) посилаєти
- б) Кому він пише листа?
в) Де він був під час вакацій?
г) Де пташка збудувала собі гніздо?
г) Як хлопчик її годував?
д) Що він тій пташці пообіцяв?
е) Про що Лесик пише пташці?
е) Що Лідочка просить дописати до листа?
ж) Що турбує Лідочку?
з) Як пташка прочитає цього листа?
и) Чи писав ти комусь такі листи, як був маленьким?
3. *Мовна справа п'ята.*
4. *Грамматична справа четверта.*
-

Ганна ЧЕРІНЬ

УКРАЇНА

... Різні в світі є країни,
Різні люди є на світі,
Різні гори, полонини,
Різні трави, різні квіти . . .

Та з усіх одна країна
Найрідніша нам усім:
То — прекрасна Україна,
Нашого народу дім.

Є краї, де вічне літо,
Тонуть в квітах береги . . .
Є й такі, де все покрито
Вічним снігом навкруги.

Там шумлять степи безкраї,
Наче вміють говорити!
Там ясніше сонце сяє,
Там солодше пахнуть квіти...

Різні в світі є країни,
Гарні є, і є багаті
Та найкраще в Україні,
Бо найкраще в рідній хаті.

БІЛЯК

Цього року Мар'янка посіяла на своїй грядці буряки. Коли вона їх сіяла, все насіння було **однакове**, жовтозелене. Сонце його гріло, а дощ поливав. Буряки пили багато води й швидко росли. **Незабаром** буряки вже **зеленіли** на грядці гарними **рядами**. Кожний з них хвалив свої листочки:

— Ой, і гарні ж у нас суконки! Гляньте, які! Не такі, як у інших рослин. В інших рослин вони просто зелені. А всі наші листочки мають червоні **жілки**!

Одного дня вони помітили, що в одного буряка, який виріс серед них, на листі не було червоних жилок.

— Як це так? — питали вони його, — чому це твоя суконка не така гарна, як наші суконки?! Ти чужий! Ось прийде Мар'янка, вона **вікине** тебе геть, як інший бур'ян!..

Бідний бурячок не знав, що й казати своїм сусідам. Він і сам бачив, що він не такий, як усі вони: і суконка в нього не має червоних жилок, і голівка не червона, як у всіх, а біла. А чому це так, він не знав. Сумно було йому, бо всі інші буряки на нього навіть не дивилися й називали його Біляком.

Минуло літо й прийшла осінь. Люди почали збирати городину: **зрізати** капусту, рвати **квасблю**, копати моркву, картоплю та буряки.

Коли Мар'янка викопала Біляка з землі, вона зразу ж покликкала маму.

— Гляньте, мамо, який смішний буряк виріс у мене на грядці!

— От бачиш, от бачиш, — казали червоні буряки Білякові. — І Мар'янка каже, що ти не такий, як ми всі. Вона зараз **вікине** тебе геть!

Та не так воно було, як вони думали. Мама взяла Біляка в руки, подивилася на нього уважно й сказала:

— Ні, моя люба. Цей буряк не смішний. Він кращий, ніж

червоні буряки. Це **цукровий** буряк. В ньому дуже багато цукру. Люди сіють цукрові буряки не в городах, а на полях. Восени їх **викопують** і везуть на **завбд**. На заводі з них роблять цукор. З тим цукром люди п'ють чай чи каву.

— Ой, який же гарний бурячок! — сказала дівчинка. — Понесу, покажу татові, що в мене виросло на городі!

І Мар'янка понесла Біляка до тата. А червоні буряки ще довго розмовляли між собою. Їм було соромно, що вони були недобрі до Біляка й сміялися з нього.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

- а) однаковий
- б) незабаром
- в) зеленіти
- г) ряд
- ґ) жійлка
- д) викидати
- е) зрізати
- є) квасоля
- ж) цукровий
- з) викопувати
- и) завбд

2. *Запитання:*

- а) Що посіяла Мар'янка на своїй грядці?
- б) Чим хвалилися буряки, як походили?
- в) Чи всі вони мали червоні жилки?
- г) Що вони казали білому бурякові?
- ґ) Як називали його інші буряки?
- д) Що сталося восени?
- е) Кого покликала Мар'янка до своєї грядки?
- є) Що сказала їй мати?
- ж) З чого люди роблять цукор?
- з) Яку городину ти знаєш?
- и) Що з городини тобі найсмачніше?

3. *Мовна справа шоста.*

4. *Грамагична справа п'ята.*

РІК І МІСЯЦІ

Христя побачила, що дідусь сів на канапу й виймає з кишені окуляри, щоб читати газету. Христя каже йому:

— Дідусю, чи можна Вас щось запитати?

— Можна, — відповідає дідусь і протирає хустинкою окуляри. — Що тебе цікавить?

— Я оце читаю казку про розумного зайця й побачила в тій казці слово, якого я не розумію. Там написано так:

»Цілу добу́ йшов дощ«. Що то є »доба«, дідусю?

Дідусь усміхається. Йому приємно, що Христа слухається його **пора́ди**: питає в дорослих, що **означає** слово, якого вона не розуміє.

— Доба — то є день і ніч разом. Доба **триває** 24 години. День і ніч не завжди однакові. Влітку день набагато довший від ночі. Взимку, навпаки, день короткий, а ніч довша. Але день і ніч разом завжди мають 24 години. І ці 24 години люди називають добою.

— А чи буває коли така доба, щоб в тій добі й день, і ніч були однаково довгі, дідусю?

— Два рази на рік і день, і ніч мають по 12 годин, тоді вони однаково довгі.

— Коли це буває?

— Це буває 22 вересня та 21 березня.

— А скільки місяців має рік? — знову питає Христа.

— Рік має 12 місяців. Вони звуться так: **січень, лютий, березень, квітень, травень, червень, липень, серпень, вересень, жовтень, листопад і грудень**. У кожній країні рік починається 1-го січня, але не в кожній країні в січні зима, як в Україні. Є країни, де зима буває в інші місяці. От, наприклад, в Австралії зима буває в червні, липні й серпні, а 1-го вересня починається весна. Ми, українці, мусимо пам'ятати, що Україна має чотири пори року в такі місяці:

Осінь	Зима	Весна	Літо
вересень	грудень	березень	червень
жовтень	січень	квітень	липень
листопад	лютий	травень	серпень

— А коли в Україні починається шкільний рік, дідусю?

— Учні в Україні починають ходити до школи у вересні. Вони мають шкільні вакації в червні, липні й серпні.

— Ой, дідусю, які ж тяжкі назви тих місяців!..

— Ти дівчинка старанна, Христю. Ти їх вивчиш. Усе можна вивчити, якщо хотіти! Колись ми з тобою прочитаємо вірш нашого **сла́вного** поета Романа Завадовича. В тому

вірші він пояснює, чому українці так назвали кожний місяць. Тоді тобі буде легше ці назви запам'ятати.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

- а) доба
- б) порада
- в) означати
- г) тривати
- ґ) січень
- д) лютий
- е) березень
- є) квітень
- ж) травень
- з) червень
- и) липень
- і) серпень
- ї) вересень
- й) жовтень
- к) листопад
- л) грудень
- м) славний

2. *Запитання:*

- а) Хто розповідає Христі про рік і його місяці?
- б) Які дві частини має доба?
- в) Коли день такий самий довгий, як і ніч?
- г) Як звуться місяці року?
- ґ) Коли починається шкільний рік в Україні?
- д) Коли в Україні літні вакації?
- е) В якому місяці день твого народження?
- є) Як звуться дні тижня?
- ж) Який день тижня тобі найбільше подобається?

3. *Мовна вправа сьома.*

4. *Граматична вправа шоста.*

МИ ВЖЕ ВИВЧИЛИ 85 СЛІВ!

ПРИСЛІВ'Я: Хай і небагата, але своя хата!

ЗИМА В УКРАЇНІ

Осінь **минає**. Дні стали короткі, а ночі довгі й темні. Це вже зима наближається, а з нею **сніг** і морози.

Звичайно, зима **приходить** уночі. Звечора вітер **вкриває** небо **сніговими** хмарами, й серед ночі починає падати сніг. На ранок вітру вже немає, й сонечко ласкаво дивиться з неба на землю, **вкрити** **пухнастим** снігом.

Коли люди **прокидаються** ранком, у хаті дуже ясно: сніг,

що впав уночі, вкрив землю білим килимом. Він блищить на сонці, як срібло, й освітлює хату. На деревах листя немає, але їх прикрасили блискучі сніжинки, що прилипли до щілин на стовбурах і гілках. Багато снігу прилипло вночі на зелених гілках ялинок і сосн.

На подвір'ї метушаться горобці. Вони голодні й сподіваються, що люди викинуть їм крихти хліба й залишки своєї вечірньої їжі.

Але перший сніг не завжди довго лежить там, де він упав. Вітер, що восени бавиться в садах та лісах жовтим листям, взимку любить бавитися сніжинками. Він часто змітає їх з землі, з дерев, з хідників та дахів і несе з собою на поле й у ліс.

ЗАВДАННЯ:

1. Запам'ятати й записати до словника слова:

- а) минати
- б) сніг
- в) пухнастий
- г) блищати

2. Запитання:

- а) Коли бувають короткі дні й довгі ночі?
- б) Як звичайно приходиться зима?
- в) Коли починає падати сніг?
- г) Чому ранком у хаті буває дуже ясно?
- г) Чого метушаться горобці?
- д) Чи завжди довго лежить перший сніг?

- г) срібло
- д) приліпнути
- е) щіліна
- є) стóвбур
- ж) сосна́
- з) зміта́ти

е) Як бавляться діти снігом?

3. Мовна вправа восьма.

4. Граматична вправа сьома.

Максим РИЛЬСЬКИЙ

БІЛІ МУХИ

Білі мухи налетіли,
Все подвір'я стало біле.
Не злічити білих мух,
Що летять неначе пух.

»Галю, Петрику, Кіндрате!
Годі, ледарі, вам спати!«
І побігли до санчат
Галя, Петрик і Кіндрат.

Всі вони летять щодуху,
Щоб впіймати білу муху.
А санчата їм усім
Змайстрував старий Максим.

ЗАПИТАННЯ:

- а) Про які білі мухи говорить поет Рильський?
 - б) Чи можна порахувати сніжинки, що падають на подвір'я?
 - в) Кого поет Рильський кличе до санчат?
 - г) Як вибігають діти на подвір'я?
 - г) Хто змайстрував їм санчата?
-

За ДІМОЮ

СНІГОВА БАБА

Великі пухнасті сніжинки падали на землю й вкривали її білим килимом. Коли діти повернулися з школи, вони почали робити з снігу снігову бабу.

Борис і ще двоє хлопців качали велику грудку снігу, що робилася все більшою й більшою. Дівчата — Леся й Оленка

— мали інше завдання: вони робили з снігу голову сніговій бабі.

Маленький Івасик, що мав тільки п'ять років, бігав по подвір'ю: він шукав патицків, щоб зробити бабі руки. Він мав ще інше завдання: принести дівчаткам дві вуглінки, моркву й картоплину, щоб зробити сніговій бабі обличчя.

Всі швидко й весело працювали. Тільки мала Надійка, що мала чотири роки, сумно дивилася, як метушилися хлопці й дівчатка коло баби. Борис їй сказав, що вона ще дуже маленька й не може працювати разом з ними. А Надійці так хотілося допомогти робити снігову бабу! І на очах дівчинки вже блищали сльози...

— Мені мама подарувала колись свій старий капелюх, — сказала вона. — Хочеш, Борисику, я принесу його для баби?

Борис подивився на неї й спитав:

— А тобі не шкода?

— Ні, не шкода!

— Тоді неси!

Надійка побігла додому. Коли вона повернулася з капелюхом, снігова баба вже була **готова**. Вона підняла вгору свої руки-патики й дивилася на дітей своїми очима-вугликами.

Борис узяв капелюх і **поклав** його сніговій бабі на голову. Діти весело засміялися.

— Оце так баба! Ні в кого такої гарної баби немає!

Капелюх був старий і **негарний**. Снігова баба була в ньому дуже смішна.

Борис наказав дітям більше не **чипати** баби, й усі діти пішли додому.

* * *

Надійка могла бачити снігову бабу з вікна своєї кімнати. Увечорі, коли мама клала її спати, Надійка попросила:

— Матусю, піднесіть мене до вікна, я хочу подивитися на снігову бабу.

Мати взяла Надійку на руки й піднесла до вікна.

— Це я подарувала капелюх сніговій бабі! Правда, їй добре в капелюсі?

— Дуже добре! — сказала мати. — Ну, а тепер лягай спати. Завтра знову побачиш свою снігову бабу, якщо вона не **втече**.

— А хіба вона може втекти?

— Може, — засміялася мама.

Як тільки Надійка прокинулася вранці, вона побігла до вікна й вилізла на **стілець**, щоб подивитися на бабу. Глянула на подвір'я й скрикнула:

— Ой, втекла!..

Надійка почала швиденько вдягатися й взуватися, щоб іти шукати снігову бабу. Мама зайшла до кімнати й **здивувалась**, як глянула на свою доню.

— Куди це ти так **поспішаєш**?!

— Шукати снігову бабу... Вона кудись втекла. І капелюх мій забрала з собою...

Мама всміхнулася, взяла Надійку на руки й піднесла до вікна. Там вона пояснила дівчинці, що снігова баба нікуди не втекла, бо на тому місці, де вона вчора стояла, залишився сніговий горббк. А на тому горбку лежав капелюх.

Що сталося з сніговою бабою? Ви, діти, мабуть, уже самі догадалися.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*
 - а) качати
 - б) грудка
 - в) патік
 - г) вугліна
 - ґ) готівий
 - д) поклáсти
 - е) негáрний
 - є) чіпати
 - ж) втекті
 - з) стілець
 - и) здивувáтися
 - і) поспішáти
 - ї) горббк
2. *Запитання:*
 - а) Хто робив снігову бабу?
 - б) Що робили більші хлопчики й дівчатка?
 - в) Яке завдання мав Івась?
 - г) Чому малій Надійці було сумно?
 - ґ) Що дала вона для баби?
 - д) Який був капелюх?
 - е) Що побачила Надійка ранком з вікна?
 - є) Що вона подумала?
 - ж) Як заспокоїла її мама?
 - з) Чи робив ти снігову бабу?
3. *Мовна вправа дев'ята.*
4. *Грамматична вправа восьма.*

РОЗМОВА

Євген: — Скажи мені, Ромцю, чи знаєш ти, де **ночуют** трамваї та автобуси. Вночі їх зовсім не чути.

Роман: — Не чути, бо вночі вони не їздять. Мені тато казав, що трамваї ночують у трамвайному парку, а автобуси — в автобусному парку.

Євген: — Там їх, мабуть, замикають, щоб ніхто в них не заходив?

Роман: — Е ні! Шофер приводить автобус до парку, й на тому його робота кінчається. У парку зустрічають автобус інші робітники.

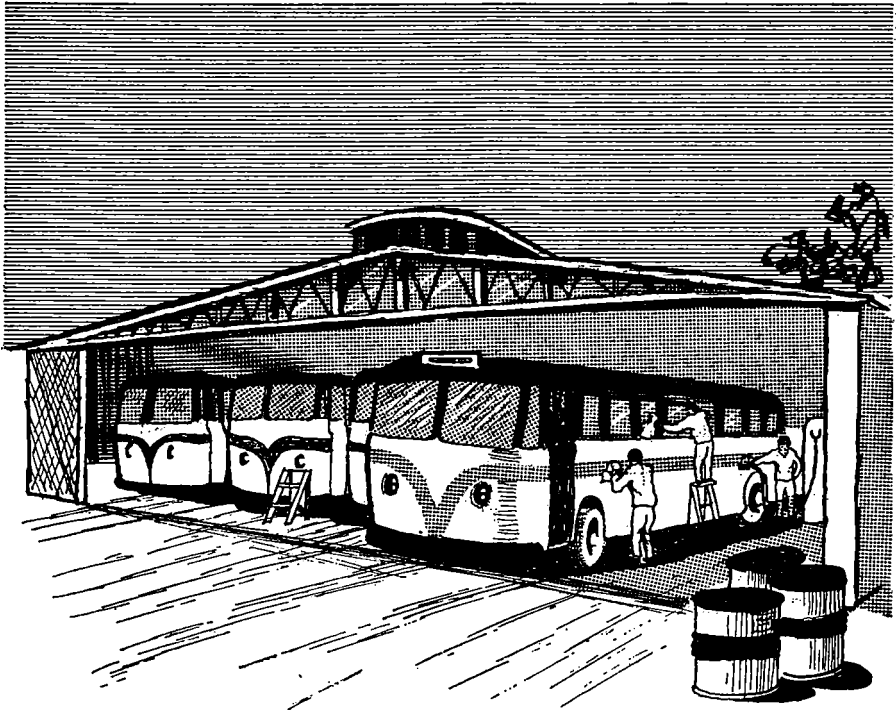
Євген: — Що вони роблять?

Роман: — О, їм багато роботи! Вони мусять приготувати автобус до наступного дня.

Євген: — Як же вони його готують?

Роман: — Вони перевіряють мотор, наливають бензини й оливи. Обдивляються колеса й шини, щоб усе було гаразд.

Євген: — Це недовга робота.

Роман: — Не кажи! А помити автобус треба, чи ні? У таку мокру погоду, як оце сьогодні, автобуси й трамваї приходять до парку дуже брудні. Там їх старанно миють.

Євген: — Так, вони брудні восени й взимку. А влітку на них пóрох сідає. І тоді теж треба їх мити.

Роман: — Треба прибрати автобус чи трамвай і всередині. Пасажи́ри лишують багато смітт́я.

- Євген:** — Це ти правду кажеш. Той хлопець, який **тільки-що** з цього автобуса вийшов, кинув свій **квиток** на підлогу.
- Роман:** — А той інший їв яблуко, а залишки кинув під **лаву**.
- Євген:** — Які нечемні бувають діти! Мама все наказує мені, щоб я нічого не кидав на підлогу ні в **кіні**, ні в автобусі, ні в крамниці.
- Роман:** — Все те сміття робітники вимітають геть. Вони **провітрюють** автобус, витирають, а часом і миють вікна. І на ранок, коли шофер приходить до праці, автобус уже стоїть чистий, готовий знову возити пасажирів.
- Євген:** — Ну, ми вже приїхали. Ходім! Гляди ж, не кинь квитка на підлогу!
- Роман:** — Та де!!! Я ніколи цього не роблю.

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

а) ночувати	г) всередині	ж) квиток
б) трамвай	д) пасажир	з) лава
в) брудний	е) сміття	и) кін
г) пірох	є) тількищо	і) провітрювати

2. *Мовна вправа десяти.*

3. *Граматична вправа дев'яга.*

МИ ВЖЕ ВИВЧИЛИ 120 СЛІВ!

ДИМА

ЗИМА

Мерзнуть руки, мерзнуть ноги...	Поховалися пташинки,
Заквітчав мороз шибки.	Тихо-тихо у дворі.
Замело усі дороги,	Лиш білесенькі сніжинки
Всі стежки.	Все кружляють угорі...

Ось ми вийдем — буде смішно,
Будем бігати у сніжку

І поставим бабу сніжну
У садку.

ЗАГАДКА: Вранці — на чотирьох ногах,
удень — на двох
і увечорі — на трьох.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

— Скажіть, матусю, чому, як я **народілася**, Ви назвали мене Лесею? — спитала одного разу Леся Мулярчук свою маму.

— Хіба твоє ім'я тобі не подобається? — здивувалася мама.

— О ні! Навпаки! Воно мені дуже подобається. Всі мої **підруги** в школі кажуть, що це дуже гарне ім'я!

— Леся — дуже гарне ім'я, дитино. Всі українці це ім'я люблять; може, тому, що воно нагадує нашу найкращу **поетесу** — Лесею Українку.

— Що то є «поетеса»? — запитала знову Леся.

— Поетеса — це **письменниця**, яка пише вірші, — пояснює Лесі мама.

— Я знаю, матусю, наших найкращих письменників: Тараса Шевченка й Івана Франка! — казала Леся.

— А з жінок найкраща письменниця Леся Українка, — додає мама.

— Де вона живе? В Україні, чи на чужині?

— Ні, Лесею. Вона вже вмерла. Вона вмерла в 1913 році, понад 50 років тому.

— Так шкода, що й Тарас Шевченко, й Іван Франко та й Леся Українка вже вмерли, — сумно сказала Леся.

— Шкода. Всім українцям шкода, що тих славних дітей нашого народу вже нема поміж нами. Але вони залишили нам те, що вони написали, і коли ми читаємо їхні вірші й оповідання, ми **наче** розмовляємо з ними.

— А що написала Леся Українка?

— Леся Українка написала багато прегарних віршів. Вона почала писати вірші ще малою. Їй було 12 років, як вона написала свій перший вірш.

— Та невже?! — здивувалася Леся. — То вона тоді була майже така, як я, тільки на 3 роки **ста́рша** від мене!

— Мати Лесі Українки теж була письменниця. Вони жили на півночі України на **Воли́ні**. Там чудова природа, багато прегарних **густи́х** і мальовничих лісів. Леся Українка дуже любила природу Волині й **описа́ла** її в своїй **п'єсі** «Лісова Пісня».

— Я хотіла б побачити ту п'єсу! Мабуть, вона дуже гарна.

— Але Леся Українка не могла прожити все своє життя серед тієї чудової природи, яку вона так любила. Вона хворіла на **легéні**, і зима на Волині була для неї **захоло́дна**. Взимку вона мусіла жити в тепліших краях: в Криму, на **Кавка́зі** тощо. На Кавказі вона й померла, коли їй було тільки 42 роки.

— Там на Кавказі її й **поховáли**?

— Ні, її поховали в Києві, на нашій рідній землі. Бо Леся Українка дуже любила нашу Батьківщину й наш український народ. У своїх віршах вона кличе всіх українців на **боротьбу́** за волю й **незале́жність** України.

— Як добре, матусю, що Ви назвали мене Лесею! Я тепер, як почую своє ім'я, все згадуватиму Лесею Українку. А як трохи підросту, спробую теж писати вірші й кликати українців на боротьбу за нашу дорогу Батьківщину.

ЗАВДАННЯ:

1. <i>Запам'ятати й записати до словника слова:</i>	2. <i>Запитання:</i>
а) народі́тися	а) З ким розмовляє Леся Мулярчук?
б) по́друга	б) Про що вона питає свою маму?
в) поетéса	в) Що їй відповідає мама?
г) письменниця	г) Що їй мама розповідає про Лесею Українку?
	г) В якій п'єсі описала Леся Українка природу Волині?

г) на́че	д) Де померла Леся Українка?
д) ста́рший	е) Чому її поховали в Києві?
е) Воли́нь	е) Про що писала Леся Українка в своїх віршах?
е) густи́й	ж) До чого кликала вона українців?
ж) описáти	з) Що робитиме Леся Мулярчук, як стане дорослою?
з) п'еса́	и) Прочитати оповідання в трьох особах: автор, мама й Леся.
и) легéні	
і) захоло́дний	
ї) Кавка́з	
й) поховáти	
к) боротьба́	3. Мовна <i>вправа одинадцята.</i>
л) незале́жність	4. Граматична <i>вправа десята.</i>
-

Леся УКРАЇНКА

ЛІТО КРАСНЕЄ МИНУЛО

Літо краснее минуло,
Сніг лежить на полі;
Діти з хати виглядають
В вікна . . . шкода волі!
Діти нудяться в хатині,
Нудять, нарікають:
»І нащо зима та люта?«
Все вони питають.

Ждіте, ждіте, любі діти!
Літо знов прилине,
Прийде мила годинонька,
Як зима та згине;
І завітне наше поле,
І зазеленіє, —
Знов його весна прекрасна
Квіточками вкриє.

СМІХОВИНКА

— Тату, я не хочу ходити до школи!.. Мені там нічого робити.

— Як то нічого робити?! — питає здивований тато.

— А так: ні читати, ні писати я не вмію. А розмовляти чомусь не дозволяють.

РІЗДВЯНІ СВЯТА

I

Та й веселі ж бували Різдвяні Свята в селах України, особливо для дітей! Всі українці любили ці свята, а діти, як тільки, бувало, побачать перші сніжинки в жовтні, **раз-у-раз** питаються в своїх матерів:

— Мамо, а чи скоро вже Різдво буде?!

Різдвяні Свята починаються вже **напередодні** Різдва. Мама ще **вранці** поклала в **торбінку** »вечерю«, яку діти, Андрійко й Оленка, понесуть: кутю, узвар, хлібинку й пироги. Ранком у той день дітей не треба було будити! Вони самі, як веселі пташенята, прокидалися, коли ще сонце не зійшло, й готувалися до веселого **походу**. Вони поспішали,

бо треба було понести »вечерю« й до хрищеної мами, й до хрищеного тата, й до дідуся та бабуні, й до тітки Одарки, й до дядька Степана. А часу було мало, бо, коли зійде перша вечірня зірка, вже треба бути вдома й **побожно** вечеряти разом з усією родиною.

Мама вже зранку вдягала їх у **святковий** одяг і ще раз **навчала** їх, що треба казати, як вони принесуть комусь »вечерю«. А казати треба було так: »Добрідень, хрищена мамо! З Святвечором будьте здорові! Прислали тато й мама Вам вечерю«. Так навчала їх мама, а потім наказувала їм сісти біля вікна й дивитися, коли вийдуть на вулицю перші

»вечірники« (так звали дітей, що несли »вечерю«).

Андрійкові й Оленці ці ранкові години здавалися довгими-довгими... Десь коло дванадцятої години виходили на вулицю перші »вечірники«. І незабаром було їх повно на вулиці! Хто йшов, хто їхав... Всі веселі, сміються, **перегукуються**. Дитячі очі сяють, як зірочки. Діти поспішають і не раз **провалюються** в сніг по самі коліна. Сміх! Веселі розмови!..

Добігають до хрищеної мами. А там їх уже чекають. Хрищена мама бере в них кутю й узвар, а хлібинку й пироги **міняє** на свої. Дітей садять на кілька хвилин на лаві під **іконами**, щоб вони спочили, й дарують їм цукерки, горіхи, гроші й **медовикі**: Андрійко дістає »хлопчика«, а Оленка — »панянку«.

Щасливі, радісні діти обходять усіх, кого треба. Вони поспішають, бо вже нерано. Треба додому вертатися. Дорослі вже чекають їх.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

- а) раз-у-раз
- б) напередодні
- в) вранці
- г) торбінка
- ґ) похід
- д) побіжно
- е) святковий
- є) навчати
- ж) перегукуватися
- з) провалітися
- и) міняти
- і) ікона
- ї) медовик

2. *Запитання:*

- а) Як святкували в Україні Різдво в селі?
- б) Хто особливо чекав Різдвяних Свят?
- в) Коли починалися Різдвяні Свята?
- г) Кому діти носили »вечерю«?
- ґ) З чого складалася »вечеря«?
- д) Чому діти рано прокидалися напередодні Різдва?
- е) Коли виходили на вулицю »вечірники«?
- є) Чому вони поспішали?
- ж) Коли діти верталися додому?

3. *Мовна вправа дванадцята.*

4. *Граматична вправа одинадцята.*

II

Приходять діти додому, а там уже стіл святково прибраний!.. На столі кутя, узвар, різні пісні страви. Сідають вечеряти. Тато проказує святвечірню молитву, й всі починають їсти. Все таке смачне-смачне після веселого походу з «вечерею» на свіжому повітрі. Батько ховається за мискою з пирогами й питає дітей:

— Діти, чи ви мене бачите з-за пирогів?

— Ні, тату, бо за пирогами Вас не видно! — відповідають діти.

— Ну, дай, Боже, щоб і на той рік ви мене з-за пирогів не бачили!

Після вечері всі йдуть спочивати.

Хлопці-школярі звичайно не спочивали: в цю різдвяну ніч вони ходили по хатах **сла́вити** Різдво Христове. Господарі хат дарували їм цукерки й дрібні гроші.

У день Різдва Христового, після Служби Божої, по обіді починали ходити **коля́дники** від хати до хати й співати колядки. Три дні святкували колись українські села Різдвяні Свята.

Тепер Україна в неволі. Там панують **москалі-комуністи**. Вони забороняють святкувати **церкóвні** свята й **дотримува-тися** старих українських звичаїв.

ПРИСЛІВ'Я: Береженого й Бог береже!

ЗАГАДКА: Скатертина біла все поле вкрила.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

- а) школяр
- б) сла́вити
- в) коля́дник
- г) моска́ль

2. *Запитання:*

- а) Як виглядав стіл на Святвечір?
- б) Про що питався тато в дітей?
- в) Чому він бажав, щоб і на наступний рік його не було видно з-за пирогів?
- г) Хто ходив по хатах славити Різдво Христове?

- г) комуніст
- д) церковний
- е) дотримуватися

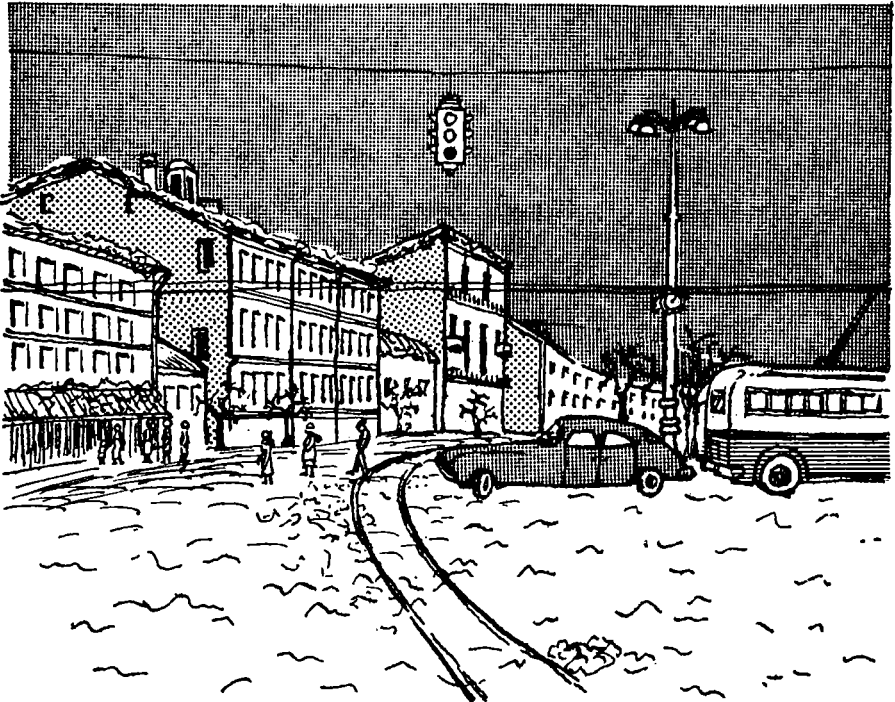
- г) Коли ходили колядувати колядники?
- д) Чи святкують тепер в Україні Різдвяні Свята?
- е) Чи дотримується твоя родина старих українських звичаїв?

3. Мовна справа тринадцята.

4. Граматична справа дванадцята.

НА ВУЛИЦЯХ ВЕЛИКОГО МІСТА

У місті живуть тисячі й тисячі людей. Вони працюють — хто на заводі, хто на пошті, на залізниці, в шпиталі, в крамниці, **т́що**.

Всі вони мусять щодня, крім суботи й неділі, ходити або їздити на працю. **Де́кто** працює й в суботу та неділю. Вони їздять трамваями, автобусами, залізницею, роверами, власними автами або **таксі́вками**.

Жінки, що працюють у хаті (варять їжу, перуть білизну, тощо), теж ходять або їздять до крамниць чи на базар купувати харчі й одяг. Діти ходять або їздять до школи.

Тому в місті завжди великий рух, а особливо на **головних** вулицях. А де великий рух, там і **небезпека**, що людина може потрапити в біду.

Щоб небезпека була не дуже велика, на головних вулицях є **ліхтарі**, які зветься **світлофорами**. Ці ліхтарі світяться червоним, жовтим або зеленим світлом. Вони показують, коли можна переходити вулицю, а коли — ні. Якщо світлофор горить червоним світлом, тоді не можна переходити з одного боку вулиці на другий. Коли світлофор світиться зеленим світлом, можна переходити через вулицю. А жовте світло показує, що незабаром світлофор **змінить** колір світла. Жовте світло готує до цього людей: якщо людина вже почала переходити через вулицю й побачила жовте світло, то мусить поспішати. А якщо людина ще стоїть на хіднику, то мусить почекати, поки загориться зелене світло. Отже, треба дуже уважно дивитися на світлофор, коли йдеш або їдеш вулицями міста.

Особливо уважними мусять бути діти. В зимові місяці вони йдуть до школи рано, коли надворі ще **тёмно**, а часом буває й **густий туман**. У такі ранки дуже легко не помітити авта й потрапити під нього. Про таке **нещастя** часто пишуть у газетах і радять кожному, хто йде або їде вулицею, бути дуже уважним.

ЗАВДАННЯ:

1. Запам'ятати й записати до словника слова:	2. Запитання:
а) пошта	а) Чи багато мешканців у містах?
б) залізниця	б) Де вони працюють?
в) шпиталь	в) Як вони їздять на роботу?
г) тóщо	г) Куди їздять жінки, які працюють дома?
ґ) дéхто	ґ) Де в місті найбільший рух?
	д) Що таке світлофор?
	е) Коли можна переходити з одного боку

д) таксівка	вулиці на другий?
е) головний	е) Чому діти мусять бути особливо уважними?
є) небезпека	ж) Що треба робити, коли ти побачиш жовте світло?
ж) ліхтар	з) Що радять газети всім людям?
з) світлофор	
и) змінити	3. <i>Мовна вправа чотирнадцята.</i>
і) темно	4. <i>Грамматична вправа тринадцята.</i>
ї) туман	
й) нещастя	

МИ ВЖЕ ВИВЧИЛИ 170 СЛІВ!

Василь ДУБИНА

УВАЖАЙ!

Як ідеш до школи, уважай,
 Чи автобус їде, чи трамвай.
 Як червоне світло — подожди.
 Як зелене — обережно йди.

Треба, щоб ти знала (щоб ти знав):
 Вулиця тобі не для забав!
 Там не можна гратися м'ячем:
 Не завжди від авта втечеш.

Десь воно появиться, й тоді
 Раптом ти опинишся в біді...
 А тоді лікарня чи шпиталь...
 І в твоєї матері печаль...

І того ти не забудь повік,
 Що багато в світі є калік.
 А у тебе ж тисяча доріг!
 Треба добрих рук і добрих ніг!

Руки, щоб тримав ти міцно кріс
 І щоб прапор синьо-жовтий ніс.
 Ноги, щоб невтомно йти і йти
 В Україну рідну — до мети!

ЗАПРОШЕННЯ

У холодному ліску
Мерзне зайчик на пеньку.
Білим снігом замело
І лісочок, і село.

Заю-зайчику, іди
У хатиночку сюди:
Будеш гостем у селі,
Сядеш з нами при столі.

Нині свято у хатинці:
На різдвяній на ялинці

Є цукерки і стрічки,
Є барвисті свічечки.

А для тебе, гостю милий,
Ще й морквинку причепили.

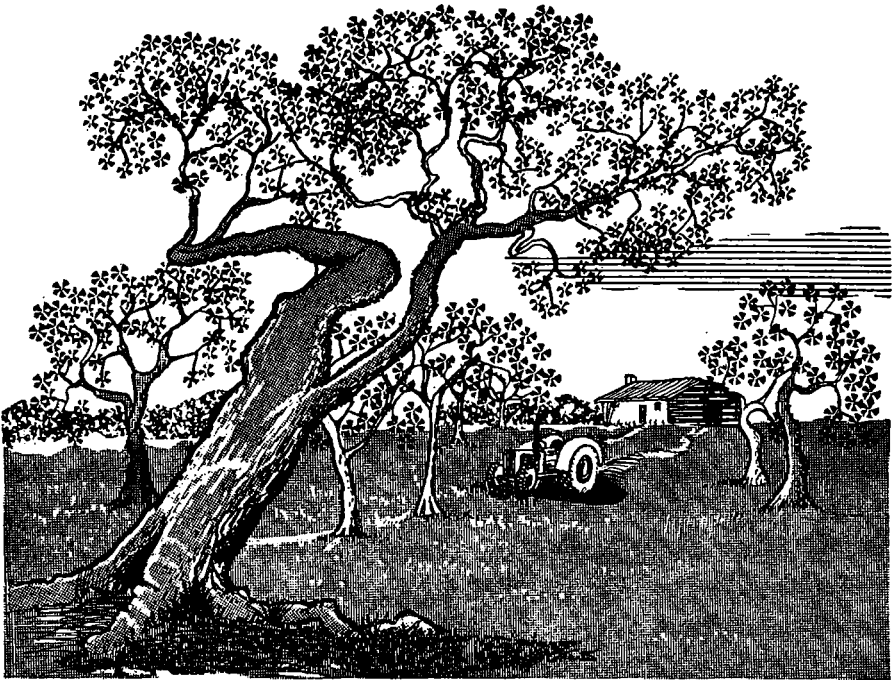
СМІХОВИНКА

Мама: — Павлику, чому ти не даєш санчат малому Юрчикові?

Павлик: — Як не даю?! Хто Вам сказав?! Я завжди, як з'їду санчатами з горбка, даю санчата йому, щоб він витяг їх знову на горбок!

ВЕСНА ЙДЕ!

Взимку дні були короткі. Сонце не щодня світило, воно мало гріло землю. Але в Україні вже в березні-квітні дні стають довгими, сонце вище стоїть на небі й довше світить.

Як воно гріє й як багато світла дає! Правда, все таки, час від часу хмари закривають небо й падає дощ або мокрий весняний сніг, але це буває **недóвго**.

Весняне тепло всім несе радість! Вдень сніг **тáне** на сонці,

й на горбках з-під нього то тут, то там виглядає **свіжа** зелена травичка. Веселі горобці радіють свіжій травичці й стараються знайти в ній червяків чи торішне **зёрнятко**.

Дерева ще стоять голі й темні. На їхніх гілках ще немає листя, але незабаром і вони будуть зелені.

Прокидаються після зимового сну мухи, комарі та павуки й гріються на весняному сонці. Їх ловлять і їдять пташки. Пташки вже прилетіли з теплих країв і всіх **звеселяють** своїм співом. Вони **лагодять** свої торішні гнізда або будують нові. Для цього вони збирають тонкі **пру́тики**, **волосінки** й пір'я. Незабаром яечка лежатимуть у їхніх гніздах.

Все радісно метушиться, все вітає сонце й весняне тепло.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*
 - а) недóвго
 - б) та́нути
 - в) свіжий
 - г) зёрнятко
 - ґ) звеселя́ти
 - д) ла́годити
 - е) прúтик
 - є) волосі́нка
2. *Запитання:*
 - а) Коли в Україні дні стають довші, а ночі коротші?
 - б) Назвіть весняні місяці в Україні.
 - в) Чи буває весною дощ або сніг?
 - г) Де виглядає трава з-під снігу?
 - ґ) Чого шукають горобці в травичці?
 - д) Звідки прилітають пташки, що не лишаються на зиму в Україні?
 - е) Що вони роблять?
 - є) З чого будують вони свої гнізда?
 - ж) Чи можна чіпати пташині гнізда?
3. *Повторення мовних вправ.*
4. *Граматична вправа чотирнадцята.*

ЗАГАДКА: Під одним капелюхом чотири брати стоять.

ПРИГОДА РОЗУМНОГО ЗАЙЦЯ

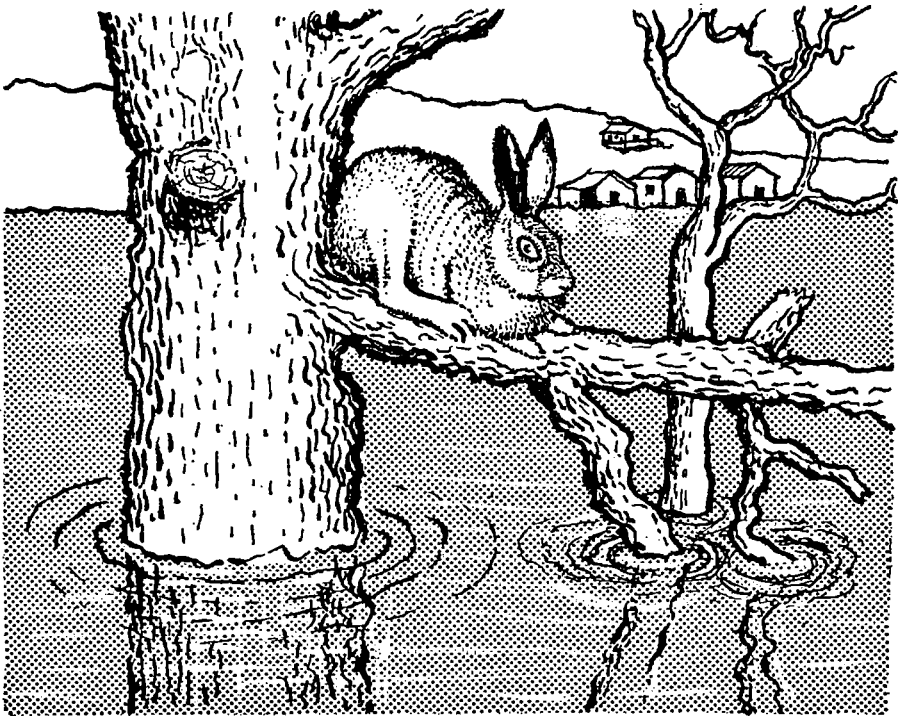
Заєць прожив усю зиму на невеликому **óстрові** серед широкої річки. Настала весна. Лід на річці почав танути. Коли заєць прокинувся одного ранку, він помітив, що до його **житла́** під кущем уже підходить вода, й **ла́пи** його вже

мокрі. Він подивився навколо, куди можна втекти від води, й побіг на **серєдину** острова. Там було ще сухо.

Тим часом вода помалу вкривала весь острів. Сухої землі ставало все менше. Заєць перелякався й бігав по маленькому острову цілий день і всю ніч. На ранок сухою залишилася тільки маленька **смужка** землі. На тій сухій смужці стояло сухе дерево. Бідний заєць бігав навколо стóвбура того сухого дерева й не знав, що робити.

На третій день вода вкрила весь острів і підійшла аж до самого дерева. **Змóрений** заєць не раз пробував стрибнути на сухе дерево, але знову й знову падав у воду. Нарешті він лєдвє вистрибнув на найнижчий **сук** дерева й сів на ньому.

Він був увесь мокрий... холодно було йому... Але дуже голодний він не був, бо їв кору того сухого дерева, хоч вона й була йому несмачна.

Вияв сильний вітер і **хитав** дерево. Бідний заєць лєдвє тримався на суку.

Вода текла під ним і несла з собою **кρίгу**, дошки, гілки дерев, **часом** цілі кущі. **Страшно** було бідній малій тваринці дивитися на ту воду...

Три доби просидів заєць на суку. Той сук його врятував. На четвертий день води стало менше, й земля стала виглядати з-під неї.

Нарешті бідне мале звірятко могло стрибнути з дерева на землю. І хоч земля була дуже мокра, але незабаром весняний вітер висушив її.

ЗАВДАННЯ:

1. <i>Запам'ятати й записати до словника слова:</i>	2. <i>Запитання:</i>
а) óстрів	а) Де заєць прожив зиму?
б) житлó	б) Що сталося весною?
в) лáпа	в) Чому заєць покинув своє житло?
г) серéдина	г) Як заєць врятувався?
г) смúжка	г) Що він їв на суку, на якому сидів?
д) змóрений	д) Чи довго просидів заєць на суку?
е) лéдве	е) Чому зайцеві було страшно дивитися на воду?
е) сук	е) Чи бачив ти коли, як на весні ламається на річці крига й пливе річкою?
ж) хитáти	
з) крїга	
и) часом	3. <i>Мовна вправа п'ятнадцята.</i>
і) стрáшно	4. <i>Граматична вправа п'ятнадцята.</i>

За А. ЯКОБСОНОМ

ВОВК ТА ÓЛЕНЬ

Якось весною óлень ходив у лісі. Раптом він почув, що хтось кличе на допомогу. Він підійшов ближче й побачив, що вітер зламав дерево. Вершок того дерева впав на вовка. Вовк лежав і не міг **вїлізти** з-під стовбура.

Вовк попросив оленя:

— Дорогий друже! **Підійми** своїми **рогами** стовбур де-

рева, допоможи мені з-під нього вилізти.

— Хіба я можу підійняти стовбур?! Я не такий **сильний**, щоб підійняти стовбур.

— А ти спробуй. Може, підіймеш... — просить його вовк.

Олень спробував підійняти рогами важкий стовбур і підійняв його. Вовк став на ноги, побачив, що **ран** у нього немає, підбіг до оленя й голосно крикнув:

— Я тебе з'їм!

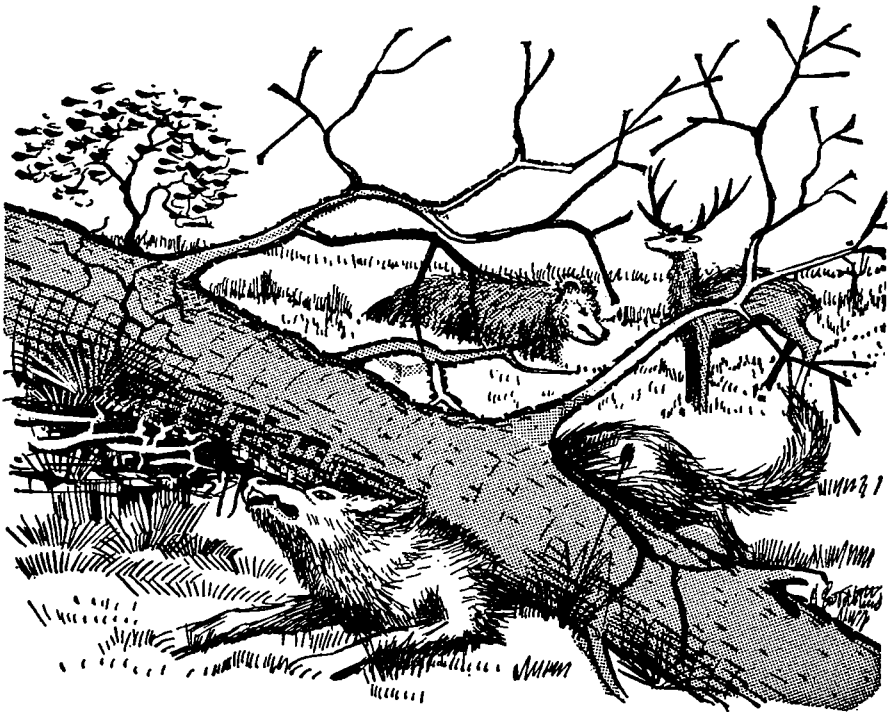
— Хіба не я тебе від **смерті** врятував?! — спитався олень.

— Ну, то й що?! Я голодний!

Сперечалися вони довго, нарешті вирішили шукати когось третього; хай він їм скаже, що їм робити.

Шукали, шукали й зустріли ведмедя. Ведмідь тільки напередодні виліз із свого зимового сховища, щоб **дихнути** свіжим повітрям. Він вислухав їх обох і сказав:

— Треба піти туди, де це сталося. Там я вирішу.

Пішли до дерева, де олень врятував вовка. Ведмідь каже:

— Оленю, підійми рогами стовбур!

Олень зробив, як ведмідь наказав.

— Вовче, лягай тепер так, як ти лежав, — сказав ведмідь далі.

І вовк зробив, як ведмідь наказав.

— Оленю, клади стовбур дерева на землю, — знову наказав ведмідь.

Олень і це зробив.

— Ну, вовче, як ти такий **невдячний**, то лежи тепер під цим важким деревом і чекай: може тебе хтось врятує. Це тобі добра наука, — сказав ведмідь. І ведмідь та олень пішли собі геть.

ЗАВДАННЯ:

1. Запам'ятати й записати до словника слова:	2. Запитання:
а) олень	а) Що побачив олень у лісі?
б) вилізти	б) Про що вовк попросив оленя?
в) підіймати	в) Як олень допоміг вовкові?
г) роги	г) Як подякував вовк оленеві за допомогу?
ґ) сильний	ґ) Кого попросили вони вирішити, що мають робити?
д) рана	д) Як вирішив справу ведмідь?
е) смерть	е) За що ведмідь покарав вовка?
є) сперечатися	є) Яких лісових звірів ти знаєш?
ж) дихати	ж) Прочитати казку в особах: автор, вовк, олень, ведмідь.
з) невдячний	
3. Мовна вправа шістнадцята.
4. Граматична вправа шістнадцята.

СМІХОВИНКА

Мама: — Чого це ти, Івасику, вже плачеш? Ти ж тільки-що прокинувся!

Івась: — Ну, бо мені, мамо, снилося, що тато дав мені таке

велике й таке червоне яблуко. Я почав його їсти, а Ви мене збудили... А воно ж таке смачне, таке солодке було... и... и... и...

Ніна МУДРИК-МРИЦ

ВЕСНА

Ой, стрибає сонечко
По гілках,
Відкриває пупляхи
На листках.

Листя простягається
Після сну,
І пташки розказують
Про весну.

У неділю підемо
Поголять,
Першого метелика
Зустрічать.

ПРИСЛІВ'Я: Хто багато бажає, той нічого не має.

ЗАГАДКА: За білими березами живе балакун.

За О. КОПИЛЕНКОМ

ШПАК ТА ГОРОБЕЦЬ

Вже кілька років прилітає до нас весною шпак. Ми добре знаємо й любимо цього веселого співака. Він живе щороку в тій дерев'яній хатці-шпаківні, яку ми йому збудували високо на дереві, в садку біля школи.

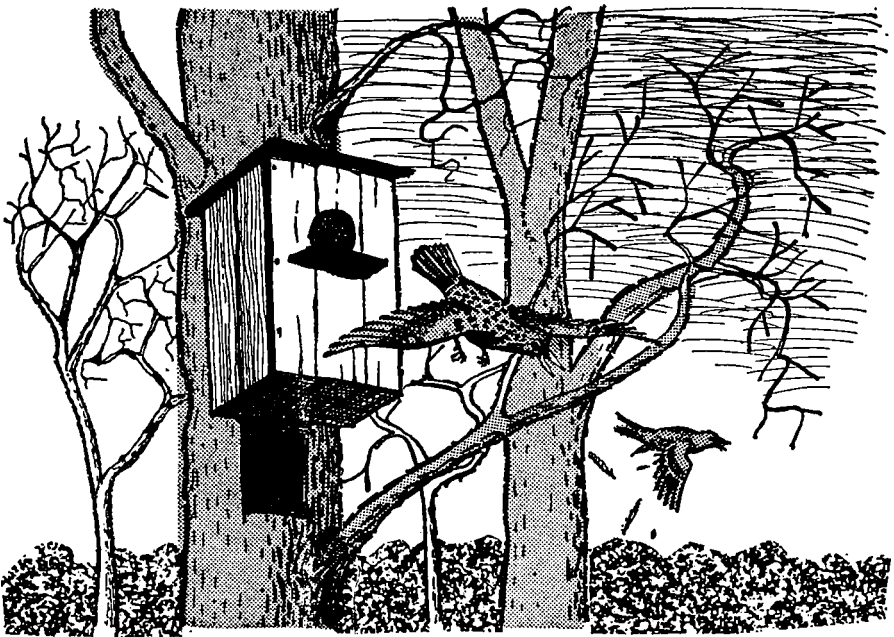
От і цього року весною прилетів до своєї хатки наш приятель шпак.

Приходимо ми до школи й помічаємо, що шпак хвилюється. Він мало співає, заглядає в свою шпаківню, але до неї не заходить. Що йому таке?

Незабаром ми бачимо, що в шпаківні сидить горобець. Він уліз у чужу хату й не хоче з неї вилітати.

Нам цікаво дивитися, як борються за хату ці дві пташки. Шпак заглядає в шпаківню й щось **сердито пищить**. А горобець **вісуне** з хатки свій дзьоб і щось шпаківі сердито відповідає. Але вилетіти з хатки боїться. Ми хочемо, щоб шпак прогнав горобця. Ми будували цю хатку не для горобця. Він маленький і може зробити собі гніздо в кущі або на дереві. А шпак далеко більший, йому потрібна дерев'яна хатка. І ми для нього цю хатку збудували.

Нарешті шпак **влітає** в шпаківню, й зараз же з шпаківні вилітає переляканий горобець, а за ним сердитий шпак.

Горобець пищить і летить щодуху геть. А шпак летить за ним і **вириває** в горобця пір'я. Не лізь до чужої хати, горобчику! Будуй свою власну!

Прогнав шпак горобця, вернувся до своєї хатки й весело заспівав.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*
 - а) шпак
 - б) шпаківня
 - в) хвилюватися
 - г) сердіто
 - г) пицати
 - д) висувати
 - е) влетіти
 - е) щодуху
 - ж) виривати
2. *Запитання:*
 - а) Де пташки будують свої гнізда?
 - б) Хто збудував шпаківню для шпаків?
 - в) Де діти збудували шпаківню?
 - г) Хто в тій шпаківні жив, коли шпак полетів на зиму в теплий край?
 - г) Чи залишив горобець шпаківню, коли шпак повернувся?
 - д) Як шпак прогнав горобця?
 - е) Яких пташок ти знаєш?
 - е) Чи бачив ти колинебудь шпака?
 - ж) Скільки слів ми вивчили?
3. *Мовна вправа сімнадцята.*
4. *Граматична вправа сімнадцята.*

РОЗМОВА

- Орися:** — Чи ти знаєш, яка новина в родині Шевчуків?
- Наталя:** — А що? Якесь нещастя?!
- Орися:** — Та ні! Навпаки! Велика радість! До них приїхала бабуня з України!
- Наталя:** — Бабуня?! Та ж з ними бабуня весь час живе!
- Орися:** — Так. Але та бабуня, що з ними живе, то мама пана Шевчука. І батько пана Шевчука теж живе з ними. А тепер приїхала мама пані Шевчук. Вони всі такі щасливі! У них повно людей: кожному цікаво почути, що розповідає людина, яка щойно приїхала з нашої Батьківщини.
- Наталя:** — А чоловік цієї другої бабуні теж приїхав?
- Орися:** — Ні. Ця друга бабуня вдова. Чоловік її вже давно помер.

- Наталя:** — Чому ж вона не виїхала з України разом з родиною Шевчуків?
- Орися:** — Цього я тобі не скажу, бо й сама не знаю.
- Наталя:** — От щасливі Христя та Івась! У них є й дідусь, і аж дві бабуні! Що ж та бабуня, яка приїхала, розповідає про Україну?
- Орися:** — Вона мало розповідає. Як почне про щось розповідати, зразу плаче. Хустинкою сльози витирає, а вони все котяться, котяться по її обличчю...
- Наталя:** — Видно, недобре їй там було...
- Орися:** — А певно, що недобре. Всі ті, що з України приїдять, кажуть, що там тяжко під комуністами жити. У тебе **хтось** є в Україні?
- Наталя:** — Нікого немає. А в тебе?
- Орися:** — У нас є тільки сестра мого батька. Вона одружена, має чоловіка й трое дітей: двох дівчаток і хлопця.
- Наталя:** — Чому вони сюди не приїдять?
- Орися:** — Бо комуністи їх не випускають. Так шкода!.. То ми їм **пакунки** посилаємо.
- Наталя:** — Що ж ви їм посилаєте?
- Орися:** — Усе. І одяг, і харчі. Там усього **бракує**.
- Наталя:** — Знаєш, Орисю, я хотіла б теж побачити ту бабуню, що приїхала. Ходімо до них сьогодні. Як вона виглядає?
- Орися:** — Старенька й дуже **худá**. І голос у неї такий тихий-тихий... Як хочеш, то можна до них сьогодні піти. Я по тебе зайду по обіді.
- Наталя:** — Заходь, підемо.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

а) щóйно	г) хтось	е) худий
б) чоловік	г) пакунок	

в) вдова́

д) бракува́ти

2. *Мовна вправа вісімнадцята.*

3. *Граматична вправа вісімнадцята.*

Тарас ШЕВЧЕНКО

ГАМАЛІЯ

Наш отаман Гамалія,
Отаман завзятий,
Забрав хлопців та й поїхав
По морю гуляти,
По морю гуляти,
Слави добувати,
Із турецької неволі

Братів визволяти.
Слава тобі, Гамаліє,
На весь світ великий,
На весь світ великий,
На всю Україну,
Що не дав ти товариству
Згинуть на чужині!

НАЙКРАЩИЙ СИН УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

— Скажіть, тату, чому це всі українці так шанують Тараса Шевченка? — спитав Василько свого батька.

— Тараса Шевченка шанують не тільки українці, а й інші **наро́ди**, — відповів йому батько. — Поставили пам'ятники Шевченкові не тільки в Україні, а також в Канаді, Америці й багатьох інших країнах. А в кожній українській родині є його портрет і книжка його віршів «Кобзар». Шевченко — найкращий український поет. Багато **чужинців** **перекла́ли** його вірші на свою мову, бо теж шанують його.

— Про що він у своїх віршах писав? — спитав у батька й Славко.

— Шевченко дуже журився тим, що наша Батьківщина-Україна в неволі. Москалі панують в Україні. Вони **зму́шують** українців працювати для Москви. Вони грабують Україну. Тарас Шевченко в своїх віршах просить усіх українців боротися за те, щоб Україна була вільною, щоб українці могли вільно працювати для своєї Батьківщини,

для свого народу, а не для чужинців-москалів. Він дуже просить усіх українців любити Україну й молитися за неї.

— Коли Шевченко помер? — знову спитав Василько.

— Шевченко помер давно — більше, як сто років тому. За те, що Шевченко боровся за волю України, москалі його арештува́ли. А потім послали його на десять років у далекий, нездоровий для життя край. Там він почав хворіти і, коли повернувся, то незабаром помер досить молодим. Він був му́ченик за волю України. Тому всі українці так люблять і шанують його. У своїх віршах Тарас Шевченко просить, щоб батьки-українці казали про нього своїм синам так:

»Молися, сину: за Україну
його замúчили колись!«

От і я кажу вам, дорогі сини мої: завжди моліться за великого сина українського народу — Тараса Шевченка!

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

- а) нарóд
- б) чужінець
- в) перекладáти
- г) змúшувати
- г) во́ля
- д) арештува́ти
- е) му́ченик
- е) замúчити

2. *Запитання:*

- а) Чому українці так шанують Тараса Шевченка?
- б) За що боровся Шевченко?
- в) Як москалі його покарали за це?
- г) Коли він помер?
- г) Як зветься книжка віршів, що він її написав?
- д) Чи є ця книжка у вашій родині?
- е) Чи читаєш ти її?
- е) Які вірші Шевченка ти знаєш напам'ять?

3. *Мовна справа дев'ятнадцятого.*

4. *Граматична справа дев'ятнадцятого.*

ЛИСИЧКА Й РАК (Казка)

Зустріла лисичка рака й стала з нього сміятися.

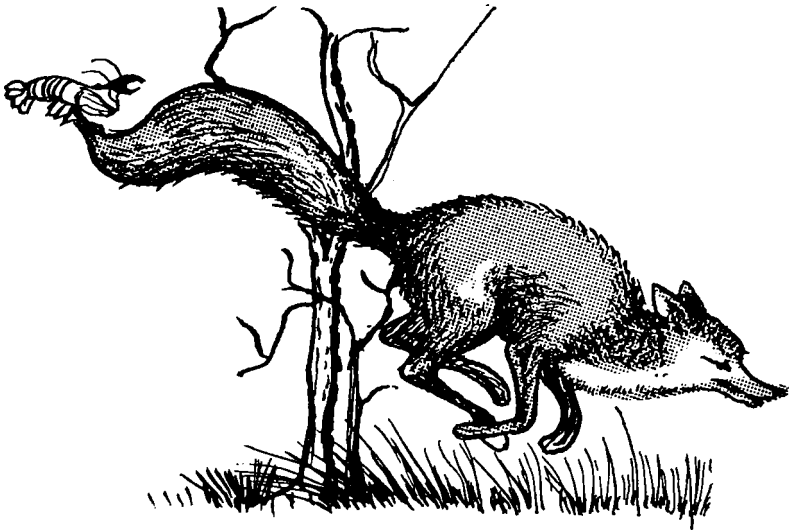
— Ну, та й **прудкий** же ти! А скажи мені, чи то правда, що тебе раз по воду послали, а ти аж через рік з водою прийшов, та й то її на порозі хати розлив?

— Може, коли й правда була, а тепер дуже на **брехню** схоже.

— Овва! То ти тепер прудкіший став?

— Чи прудкіший, чи не прудкіший, а тобі сміятися з мене не **дозволю**. Я швидше тебе до того **пенька** добіжу.

— Що? Що? — здивувалася лисичка. — Ти хотів би зі мною **наввіпередки** бігти?!

— Не тільки побіжу, а навіть якщо ти на один крок **попéреду** мене станеш, то я все таки швидше за тебе коло **пенька** буду, — сказав рак.

Стала лисичка на один крок попереду рака, а рак **непо-мітно** учепився їй за хвіст. Побігла лисичка, біжить що-духу, поспішає. Добігла до **пенька** й кличе:

— А де ти, раче?

Нічого не чути.

— Ну, раче, де ти там? — ще раз кличе лисичка та й обернулася хвостом до пенька.

Тоді рак відчепівся від хвоста та й гукає з-за пенька:

— Та ось де я! Давно вже тебе жду, аж трохи далі за пеньок забіг.

ЗАВДАННЯ:

1. Запам'ятати й записати до словника слова:

- а) прудкий
- б) брехня
- в) дозволяти
- г) пеньок
- г) наввіпередки
- д) попереду
- е) непомітно
- е) відчепитися

2. Запитання:

- а) Про що лисиця спитала рака?
- б) Що їй рак відповів?
- в) Хто з них став на один крок попереду?
- г) Чому рак хотів стати ззаду лисиці?
- г) Як він лисицю обдурив?
- д) Де раки живуть?
- е) Прочитати цю казку в трьох особах: автор, лисиця й рак.

3. Мовна вправа двадцять.

4. Граматична вправа двадцять.

НА ЗАЛІЗНИЦІ

Незабаром Великодні свята. Цього року Богдан і Оксанка їдуть з батьками на Великодні свята до дідуся й бабуні до іншого міста. Вони досить часто їздять у своєму місті автобусами або трамваями, але залізницею вони ще ніколи не їздили і дуже радіють з цієї подорожі.

От вони приїхали автобусом до великого будинку: це залізнична станція. Тато підходить до віконця каси й купує в касіра квитки для всієї їхньої родини.

Всі йдуть на перон. Коло дверей на перон у всіх пасажирів перевіряють квитки. Тато каже, що поїзд приїде за двадцять хвилин, і діти тим часом роздивляються навколо. Вони бачать на станції дуже багато рейок; на рейках стоять вагони — пасажирські й товарні.

Ось уже під'їжджає поїзд, в якому вони мають їхати. Він зупиняється. З вагонів виходять пасажери. Тоді діти з батьками входять до вагона 1-ої класи. Там дуже чисто, людей небагато. Вся їхня родина заходить в окрему малу кімнатку й сідає на вигідні м'які канапи. Але діти сидять недовго. Вони зразу ж стають біля вікна й дивляться, що робиться на пероні.

Чути гудок, і поїзд помалу рушає. Але незабаром він починає їхати дуже швидко. Богдан і Оксанка весь час дивляться у вікно. Надворі ясний соняшний день. Весна. Починають зеленіти кущі та дерева. На полях зеленіє свіжа весняна трава. На молодій травичці пасуться корови й вівці. В одному місці діти бачать і велику свиню, а біля неї шість маленьких поросят. Вони такі смішні!

Їдуть вони недовго: за годину вже й приїхали до того міста, де живуть їхні родичі. Дідусь і бабуня вийшли їх зустрічати. Вони стоять на пероні й радісно махають дітям рукою: вони дуже люблять своїх онуків.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

- а) залізничний
- б) станція
- в) каса
- г) касір
- ґ) перон
- д) роздивлятися
- е) рейка
- є) вагон
- ж) пасажирський
- з) товарний
- и) поросля

2. *Запитання:*

- а) До кого їдуть Богдан і Оксана на Великодні Свята?
- б) Чому вони радіють, що їдуть залізницею?
- в) Як виглядає залізнична станція?
- г) Хто продає квитки на подорож?
- ґ) Чому перевіряють квитки перед дверима на перон?
- д) Де стоять пасажирські й товарні вагони?
- е) Чи всі вагони того поїзда, яким діти їхатимуть, однакові?
- є) Чи вигідні місця має їхня родина у вагоні?
- ж) Що бачать з вікна Богдан і Оксана?

з) Хто їх зустрічає на станції?

3. *Мовна вправа двадцять перша.*

4. *Граматична вправа двадцять перша.*

ПРИСЛІВ'Я: Хто в Бога просить, тому Він і дає.

Василь ШЕВЧЕНКО

ВЕЛИКОДНІ СВЯТА

I

Великдень був завжди найбільшим християнським святом в Україні. Три дні дзвонили церковні дзвони, — вони **повідомляли** побожних людей, що Христос Воскрес!

До Великодніх Свят українці починали готуватися за тиждень: вже після Вербної Неділі починали обмітати й **біліти** хати, мили шибки у вікнах, замітали подвір'я й білили в дворі будови. Кожна родина хотіла все святково прибрати до Чистого Четверга.

Чекали Великодніх Свят і Тарасик та його маленька сестричка Оксанка. Тато обіцяв їм, що цього року вони теж підуть з дорослими до церкви. І не раз підуть, а двічі: і в Чистий Четвер, і в Великодню Суботу. Минулого року їх не взяли до церкви: Тарасик був хворий, а Оксанка замала. Але в цьому році обоє здорові, і Оксанка все питає мами, чи скоро прийде Великдень.

У веселій роботі швидко проминув час, і от уже й Чистий Четвер. Мама рано-рано збудила дітей, бо за старим українським звичаєм треба в Чистий Четвер викупати їх, **поки** не зійшло сонце. Мама сказала їм також, що в цей день, а особливо надвечір, не можна дітям бавитися, бо в цю ніч **мучили** Ісуса Христа.

Настав вечір. Дорослі й діти пішли до церкви, щоб послухати, як священник читатиме Святу Євангелію про **страждання** й **смерть** Ісуса Христа.

І от уже Служба Божа закінчилася. Всі поспішали до-

дому: кожен хотів донести до своєї хати запалену свічку й на дверях хати **припаліти** тією свічкою **хрест**. Цей хрест **охороняє** хату й усіх, хто в ній живе, від усякої біди. І Тарас, і Оксанка донесли додому святий огонь. Оксанка спитала тата, чи може вона припалити своєю свічкою хрест на будиночку, де живуть її ляльки, й тато дозволив.

Минула п'ятниця, далі субота... Надходила Великодня Ніч.

У цю Святу Великодню Ніч ніхто не спав, крім дітей та хворих. Тарасик та Оксанка теж намагалися не заснути, поки подзвонять до церкви. Вони сиділи на лаві біля **пасок**. Але не діждалися й заснули... Коли настав час іти до церкви й задзвонив церковний дзвін, мати їх збудила.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

- а) повідомляти
- б) біліти
- в) покі
- г) мучити
- ґ) страждання
- д) припаліти
- е) хрест
- є) охороняти
- ж) паска

2. *Запитання:*

- а) Яке церковне свято українці шанують найбільше?
- б) Чи довго готуються українці до Великодніх Свят?
- в) Що обіцяв тато Тарасикові й Оксанці?
- г) Чому мама рано збудила дітей у Чистий Четвер?
- ґ) Чому ввечорі вся родина пішла до церкви?
- д) Чи донесли діти запалені свічки додому?
- е) Де Оксанка випалила хрест своєю свічкою?

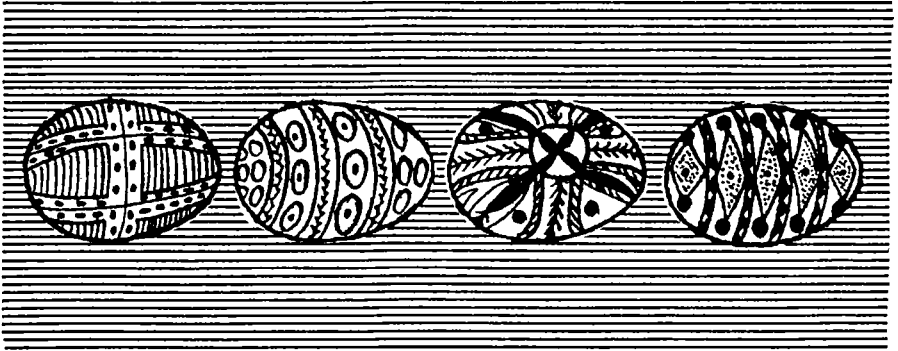
3. *Мовні вправи (повторення).*

4. *Грамотична вправа двадцять друга.*

II

Святково вдягнені, дорослі й діти пішли до церкви. А в церкві й коло церкви багато-багато людей! Всі радісні!

Хор співає »Христос Воскрес!« Люди вітають один одного, цілують один одного й кажуть один одному: »Христос Воскрес!«

Надворі вже світає. З церкви виносять хрест, виходять люди, хор і священник, щоб святити паски.

Коли Служба Божа кінчилася, вже надворі було добре видно. Кожна родина йшла додому **розговітися**.

Тато побожно вніс **Свячене** до хати. Всі сіли до святково прибраного столу. Тато привітав усіх з Великодніми Святами й відрізав кожному по шматочку свяченої паски. А мама **розділила** одно свячене яечко на всіх і дала кожному по маленькому шматочку, щоб усі були завжди разом, щоб не сварилися, щоб любили й шанували один одного.

— От і розговілися! — каже тато. — Ну, а тепер їжте, хто що хоче!

А на столі так багато всього! І таке смачне!..

Сходило сонце.

— Ану, дітки! Ходім зустрічати схід сонця! Бо сьогодні воно не так сходить, як звичайно, — сьогодні воно »грає!« Воно радіє, що Христос Воскрес!

Подивились, як сходить сонце, й пішли спати.

Багато приемних **розваг** чекало дітей, коли вони прокинулися. Треба було піти до дідуся й бабуні й привітати їх з Великодніми Святами. А потім поспішати на **майдан** і там бавитися разом з іншими дітьми. Погратися з ними в кра-

шанки й подивитися, у кого найкраща писанка. Бо найкращі

писанки наші українські. А найбільше наше церковне свято — Великдень!

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати
й записати
до словника
слова:*

- а) розговітися
- б) Свячене
- в) розділити
- г) розва́га
- г) майдáн

2. *Запитання:*

а) Куди пішла вся родина о 12-ій годині ночі?

б) Що діти побачили в церкві?

в) Коли священик святив паски?

г) Як родина розговлялася?

г) Для чого мати розділила одно яечко на всіх?

д) Чому вся родина ходила дивитися, як сходить сонце?

е) Куди підуть діти, коли добре виспляться?

е) Що побачать вони в інших дітей на майдані?

3. *Мовна вправа
двадцять друга.*

4. *Граматична вправа
двадцять третя.*

ж) Чи фарбував ти колинебудь крашанки?

з) Хто в твоїй родині вміє писати писанки?

Галина ЧОРНОБИЦЬКА

МОЛИТВА ЗА МАТІНКУ

Вже закотилося сонечко,
Промінь останній погас,
Тож і тобі, моя донечко,
В ліжечку спатоньки час.

Ось принесу з-під віконечка. --
Мама вертається вмить.
Де ж її квітонька-донечка?
В ліжку вона не лежить.

Досить за день наспівалася
І натрудилася ти:
Скільки разів намагалася
Мамі своїй допомогти!

Перед святою іконою
Молиться доня її:
— Бозю! Я все те виконую,
Що загадають мені.

Скільки всього ти приносила
Мамі із хати в садок,
Скільки раз ніжками босими
Перетоптала пісок!

Бачиш із неба, наш Боженьку,
Маму свою я люблю,
Ранку і вечора кожного
Щиро Тебе я молю:

Ніженьки, рученьки, ротика
Мие тепленька вода.
Я твою забавку-котика
Зараз у ліжку подам.

З того, що маєш хорошого,
Мамі моїй прошу дати!
Дуже за те перепрошую,
Що не вмю про все розказати.

Алла ДЕЙКО

ЖУЛЯ

I

Як приємно гріє й як багато тепла дає весняне сонце! А особливо, коли весна вже помалу переходить у літо, й коли сонце вже стоїть високо в небі.

Любить наш котик Жуля тепло й сонце! І нема чого з цього дивуватися, бо наш Жуля не звичайний собі кіт, а сіямський. Його прѣдки жили в Сіямі, гарячій країні на

півдні Азії.

Перші три місяці свого життя прожив Жуля в гарному садку своєї господині, де він весело бавився з своїми братами й сестрами. Вони ховалися одно від одного під кущами високих квітів, **перекидали** одно одного на зеленому травнику й усі **відразу** прибігали до мисочки, коли господиня виносила їм їжу. А коли наїлись, то лягали під боком своєї мами й **дрімали**. А вона тим часом лизала то одного, то другого з них. Так щасливо жив Жуля біля своєї мами. Він нічого не чув і не бачив, крім зеленого чистенького садочка з його високим **парканом** і дротяною сіткою **вгорі** паркану. Ніхто з котів не міг з цього садка втекти.

І тому, коли ми повезли Жулю до нас автом, він дуже перелякався. Гудки авт, дзвінки трамваїв, рух великого міста — все лякало маленького котика. Він притулювся в куток паперової торбинки, в якій ми його везли, сидів там тихо-тихо й увесь **тремтів**.

Ще більше перелякався він, коли ми внесли його до кухні й пустили на підлогу. Спинка його **вігнулася**, **шерсть** стала **догорі**, а великі гарні очі з **страхом** дивилися на нас. Ми налили йому в мисочку молока, але Жуля на нього й не глянув.

Щоб дати йому час заспокоїтися, ми перевірили, чи всі вікна й двері в кухні зачинені, й пішли до їдальні. А коли ми за півгодини вернулися до кухні, котика **ніде** не було видно. Ми довго шукали його й, нарешті, знайшли: він заліз у **вузьку** щілину між кухонною піччю та стіною й там сидів тихо. Він, мабуть, думав, що, як він нікого не бачить, так і його ніхто не побачить. Ледве-ледве витягли ми його з-за печі й заклали щілину шматтям, щоб він більше туди не ховався.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*
2. *Запитання:*
 - а) Чому Жуля любить тепло й сонце?
 - б) Де жили його предки?

а) прѣдок	в) Де прожив він перші три місяці свого життя?
б) південь	г) З ким він бавився?
в) Азія	г) Як киця-мама пестила своїх котенят?
г) перекидаги	д) Як везли Жулю до нових господарів?
г) відрáзу	е) Чому Жуля тремтів?
д) дрімáти	е) Чи Жуля пив молоко?
е) паркán	ж) Куди він сховався в кухні?
е) вгорі	
ж) тремтіти	
з) вігну́тися	
и) шерсть	
і) догорі	
ї) страх	
й) ніде	3. <i>Мовна вправа двадцять третя.</i>
к) вузький	4. <i>Грамматична вправа двадцять четверта.</i>

II

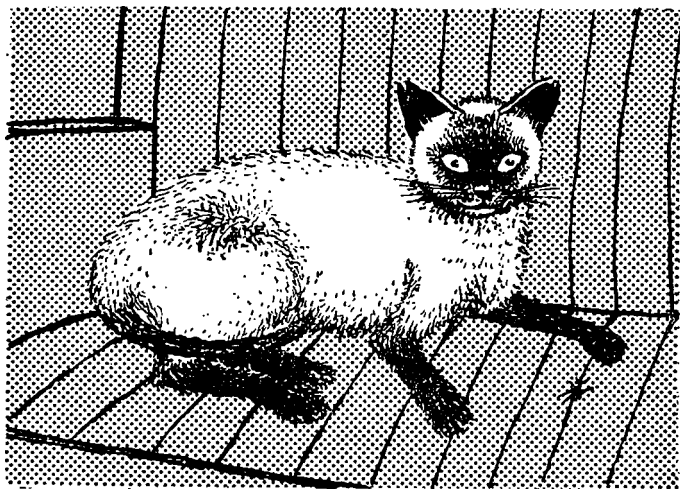
Так, у страху, Жуля прожив у нас днів три. А потім став помалу **звикáти** й до кімнат, і до нас. Він до всього цікаво придивлявся, все обнюжував, скрізь лазив, у кожній шафі й на шафі побував. Він весело бавився гумовими мишками та м'ячами. Особливо зрадів він, коли ми прив'язали на шнурочку паперовий м'ячик і повісили його на стілець.

Разом із Жулею приїхало до нас і свідоцтво про те, коли він народився і як його звать. Його ім'я Жуль'ян. Але цим **пова́жним** ім'ям його ніхто не називає, хоч тепер він уже **цілком** виріс і став поважний. Як назвали його Жулею в перший день, так він Жулею й залишився. Він своє ім'я знає й на нього завжди **відгúкується**: щось нявкне у **відповідь**, де б він не був, навіть якщо й дрімає.

Маленьким Жуля був дуже негарний. Він був худенький з довгим тонким хвостиком, а на тоненькій шийці велика голова з великими вухами. Тепер він став дуже гарний кіт. Його груди й живіт кольору молока, спина — кольору кави з молоком, а голова, вушка, хвіст і лапки **темнобронзóві**, як і вузька смужка на животі. Але найкращі його великі

очі: вони сині-сині, як волошки.

Жуля старанно полює на мишей: сидить у гаражі й чекає на мишу. Але, коли вловить її, то так довго бавиться нею, що вона часом від нього втече. Дуже старанно полює він і на пташенят, курчат і каченят. За це на нього нападають

дорослі пташки, що побудували собі гнізда коло нашої хати. Вони ганяються за Жулею, літають над ним, кричать... Тоді Жуля робиться дуже маленький, ховає під себе хвіст і біжить щодуху до хати.

З чужими котами Жуля на наших очах ніколи не бився, але, мабуть таки, десь такі бої бувають, бо одно вухо в нього трохи роздерте й бракує одного зуба в роті. А, може, то його покусав якийсь пес, бо кожного пса, навіть і зовсім малого, Жуля боїться й тікає від нього на дерево або на паркан.

Жуля охоче їсть яйце, м'ясо й гречану кашу, але часом не їсть цілий день, — мабуть, десь упіймав мишку й пообідав нею.

Наш Жуля дуже розумний, чемний і ласкавий котик. Він любить бути в нашому **товаристві**. Коли він у кімнаті, то завжди шукає, до кого він міг би стрибнути на коліна. І тоді, задоволений і щасливий, муркоче — тихенько розповідає

нам свої котячі казки. А щовечора наш мудрий кіт уже сидить на порозі вітальні: сподівається, що хтось піде до телевізора. Тоді він зручно вмоститься на чийсь колінах і теж дивитиметься фільм, поки не засне.

Ми дуже любимо нашого милого котика. Любить і він нас і часом лиже комусь із нас руку — зовсім так, як це роблять ласкаві песики.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

- а) звика́ти
- б) пова́жний
- в) цілко́м
- г) відгукну́тися
- ґ) відпові́дь
- д) темнобронзо́вий
- е) полюва́ти
- є) бі́й
- ж) товарі́ство
- з) котя́чий

2. *Запитання:*

- а) Чим Жуля бавився, як був маленьким?
- б) Як він виглядав, коли був малий?
- в) Як він виглядає тепер?
- г) Що написано в жуліному свідоцтві?
- ґ) Що він любить їсти?
- д) На кого він полює?
- е) Чому на нього сердяться пташки?
- є) Чому він сидить щовечора на порозі вітальні?

3. *Мовна вправа двадцять четверта.*

4. *Граматична вправа двадцять п'ята.*

МИ ВЖЕ ВИВЧИЛИ 282 СЛОВА!

ЛІТО

Галина ЧОРНОБИЦЬКА

ВІТАЄМО ЛІТО

Вітаємо літо, ласкаве тепло!
В садочку багато квіток розцвіло,
Зелену травичку гойдає вітрець,
Там коник підскачив, меткий стрибунець.

У небі плывуть золотаві хмарки,
Веселка спустила рушник до ріки.
І чути пташині пісні звідусіль,
І ягоди спіють — то нам на кисіль.

ВАРТОВИЙ

У саду на стежці весело стрибають молоді **горобенята**. Вони **недавно** навчилися літати, й крильця в них ще кволі. Вони ще не знають, хто їм друг, а хто ворог, і не вміють від ворога боронитися. Тому їхня мама — стара **горобчиха** — сидить на гілці дерева над ними й **вартує**. В неї добрі очі.

Вона на всі боки оглядається, чи не побачить десь **хижого** птаха або кота, які ловлять дрібних пташок та пташенят і їдять їх.

Летить **шуліка**. Це страшний ворог дрібних пташок. Летить тихо, обережно, щоб пташки не помітили.

Але стара горобчиха вже його побачила. Вона голосно й **тривожно** цвірінькає. Всі горобенята, почувши цей тривожний крик, ховаються в кущі.

Знову тихо. Малих горобенят не видно, і тільки вартувий

сидить на гілці дерева над ними й вартує. Він пильно дивиться, як наближається шуліка.

Шуліка помітив вартового, махнув крилами й кинувся до горобчихи. А вона, як **камінь**, упала в кущі.

Розсёрдився хижий птах, що не **влівів** горобчиху собі на сніданок. Його жовті очі сердито дивляться навколо. Чим він поснідає? Махнув крилами, підлетів вище й полетів далі.

А горобчиха знову сіла на гілку й весело зацвірінкала — вона скликала горобенят.

Маленькі вискочили на стежку з своєї схованки й знову весело стрибають на очах матері.

ЗАВДАННЯ:

1. Запам'ятати й за-
писати до словника
слова:	2. Запитання:
а) вартовий	а) Де бавляться молоді горобенята?
б) горобеня	б) Чи вміють вони боронитися від ворогів?
в) недавно	в) Хто вартує, щоб оборонити їх?
г) горобчиха	г) Який ворог до них наближається?
ґ) вартувати	ґ) Чим харчується шуліка?
д) хижий	д) Що робить горобчиха, помітивши шуліку?
е) шуліка	е) Куди ховаються горобенята?
є) тривожно	є) Як врятувалася горобчиха?
ж) камінь	ж) Чи мати завжди боронить своїх дітей?
з) розсёрдитися	3. Мовна справа двадцять п'ята.
и) вловити	4. Граматична справа двадцять шоста.

СМІХОВИНКА

— Слушайте, пане Сердюк, чому Ви на своїй хаті не полагодите даху? Гляньте, крізь стелю вода протікає!

— А як же я, сусідонько, буду його лагодити, коли, ба-чате, дощ іде?

— Та не тепер, як дощ іде, а як добра погода!

— А як добра погода, то навіщо ж його лагодити? Тоді ж вода в хату не тече...

ПРИСЛІВ'Я: Люди радіють літу, а бджоли квітам.

ЗАГАДКА: Сонце пече, липа цвіте,
вишня поспіває. Коли це буває?

За Романом ЗАВАДОВИЧЕМ

ХТО НАЙКРАЩИЙ СПІВАК?

На галявині серед густого лісу зібралися влітку пташки, щоб послухати, як співають пташки-співаки, й вирішити, хто з них найкраще співає.

Перша співала невеличка пташка з червоною голівкою й жовтою **перев'язкою** на чорних крильцях. То був **ціглик**. Він приємно проспівав свою пісеньку.

— Гарно! — сказали пташки.

Потім заспівав **жайворонок**. Він мав сіре пір'ячко. **Підлетів** над галявиною в повітря й згори дуже мило заспівав.

— Дуже гарно! — сказали пташки.

Третій був соловейко. Як же гарно він співав! Ніхто б не подумав, що ця сіренька **непоказна** пташка вміє так **прегарно** співати!

— **Чудово!**.. — сказали всі пташки, коли він скінчив.

Останнім співав горобець. Він розкрив дзьобика й, підскакуючи на обох ніжках, заспівав лише »цір-цір!« Іншого співу від нього ніхто й не чув.

Пташки подивилися одна на одну й не сказали нічого. Тільки одно мале горобеня гукнуло:

— Дуже добре!

Концерт закінчився, й ворона, що була головою **збірів**, запитала пташок:

— Як думаєте, хто співав найкраще? Хто найкращий співак?

— Соловейко! — в один голос закричали пташки.

Тоді знову обізвалося горобеня:

— А все таки я знаю, що найкраще співав горобчик!

— Горобчик? — здивувалися пташки. — Чому горобчик?
— Бо він мій тато! — відповіло горобеня.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати
й записати
до словника
слова:*

- а) галявіна
- б) перев'язка
- в) щиглик
- г) жайворонок
- ґ) підлетіти
- д) непоказний
- е) чудово
- є) концёрт
- ж) збори

2. *Запитання:*

- а) Чого зібралися пташки на галявині густого лісу?
- б) Хто був головою зборів?
- в) Хто першим співав?
- г) Якого кольору було пір'я щиглика?
- ґ) Хто співав другим?
- д) Як виглядав жайворонок?
- е) Хто був третім співаком?
- є) Хто співав останній?
- ж) Кого пташки назвали найкращим співаком?
- з) Чому горобеняті найбільше сподобався останній співак?
- и) Прочитати оповідання в особах: автор, пташки, горобеня, ворона.

3. *Мовна справа двадцять шоста.*

4. *Грамматична справа двадцять сьома.*

ЗАГАДКА: На землі стрибає, а в воді плаває.

НА КУПІВЛЮ ДО МІСТА

По суботах вранці мама завжди йде до міста на **купівлю**. Влітку вона часом бере з собою й Мотрю. Мотрі вісім років. Вона дуже любить ходити з мамою до міста й допомагати мамі носити кошик.

Спочатку вони йдуть на базар. Він поблизу їхнього будинку. На базарі завжди багато людей, які купують харчі для своїх родин.

Продавці на базарі **продають** городину: картоплю, моркву, цибулю, капусту, часник, помідори. Продають вони й смачну

садовину: яблука, груші, вишні, сливи, помаранчі та різні ягоди.

Мама купує м'ясо — січене м'ясо на котлети й більшими шматками на борщ чи на смáження.

Потім мама з Мотрею йдуть до крамниць і там купують цукор, масло, сир, яйця, тощо. За все, що мама купує, вона **плáтить** продавцям гроші.

Іноді мама й Мотря йдуть до великої крамниці, де продавців немає. Там мама сама бере з полиць те, що їй потрібне: пакунки чаю, кави, різного печива, тощо. Потім мама йде до каси й платить касирові гроші за те, що вона взяла з полиць.

Коли на вулиці мама й Мотря проходять біля крамниці з **іграшками**, дівчинка просить маму трохи зупинитися й оглядає іграшки у **вітрині**. Але вона ніколи не просить маму щось їй з тієї вітрини купити. Вона знає, що для дітей купують іграшки тільки перед днем народження або великими святами. Якщо вона попросить маму купити їй якусь іграшку, то мама може більше не візьме її з собою на купівлю.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

- а) купівля
- б) продавець
- в) продавати
- г) січений
- г) котлета
- д) смáження
- е) платити
- е) іграшка
- ж) вітрина

2. *Запитання:*

- а) Скільки років Мотрі?
- б) Куди вона любить ходити з мамою?
- в) Яку родину продають продавці на базарі?
- г) Яку садовину можна купити у продавців?
- г) Яке м'ясо мама купує?
- д) Що купує мама в крамницях?
- е) Кому вона платить гроші за те, що купила?
- е) Чи є такі крамниці, де немає продавців?
- ж) Кому в таких крамницях платять гроші?
- з) Де любить Мотря зупинятися й постояти?

3. *Мовна вправа* и) Що оглядає Мотря у вітрині крамниці
 двадцять сьома. з іграшками?
4. *Граматична вправа* і) Чому Мотря не просить маму купити їй
 двадцять восьма. якусь іграшку?
-

ЗАГАДКА: Все іду й іду, ні хвилини не мовчу й на місці
стою.

За Дм. ЧУБОМ

ВОВЧЕНЯ

I

Вже вечоріло, коли до хати зайшов батько й сказав до сина:

— Васильку! А якого я тобі звіра приніс! . . — і пустив на підлогу сіре **щеня**. Але коли батько побачив, що хлопець не дуже тим щеням зацікавився, він сказав:

— Та це ж вовчєня, а ти думаєш . . .

— Вовчєня? — спитав хлопчик.

А звірятко тим часом сховало під себе пухнастий хвостик і побігло під ліжку. Василько сів коло ліжка й **стєжив** за кожним рухом сірого вовчєняти.

Скільки він чув страшних оповідань і казок про вовків! А тепер у нього самого є вовк! Правда, ще маленький. Але він виростє й буде великим справжнім вовком.

Дідусь йому часто розповідав про вовків, про ті часи, коли їх було ще багато. І про те, як за ним **гнáлися** два вовки, коли він їхав уночі лісом додому. І про те, як вовки колись узимку прорвали в хліві солом'яний дах і **задавiли** багато овець.

— Я його **приручú**, цього вовка, — думав Василько. — І буде в мене **свiйський** вовк.

І справді, вовчєня швидко звикало до людей, особливо до Василька, який його завжди доглядав і годував. За кілька

днів хлопець поставив у хліві діжку, поклав у неї соломи й переніс туди вовчєня, якого назвав Сірко́м.

Незабаром про Сірка знало все село. Багато дітей приходило подивитися на вовчєня, хоч оком на нього глянути. Василько сам дуже звик до Сірка. Коли він прокидався вранці чи приходив із школи, він зразу ж біг до Сірка. А Сірко теж чекав на нього, ставав на **за́дні** лапи й намагався вилізти з діжки. Василько виймав його з діжки й виносив на подвір'я. Там він бігав з вовчєням, качався разом із ним по траві.

Пізніше Василько став **прив'язувати** Сірка на ланцю́г до паркану, щоб вовчєня не забігло або хтось не вкрав його. Люди, що йшли вулицею, часто зупинялися подивитися на вовчєня або кинути йому **шма́ток** хліба чи м'яса.

За півроку Сірко вже зробився великий і міцний. Коли до нього приходив Василько, він лизав хлопцеві обличчя, **обні́хував** його кишені, але хвостом не махав, як це роблять пси.

Коли Сірко виріс у дорослого вовка, він почав сумувати за вільним життям у лісі. Колись уночі він порвав ланцюг і втік до лісу з шматком ланцюга й нашийником на шиї.

Василько дуже сумував за Сірко́м, але час минав швидко, — помалу він про нього забув.

ЗАВДАННЯ:

1. Запам'ятати
й записати
до словника

2. Запитання:

а) Який подарунок приніс батько

слова:	Василькові?
а) щеня	б) Де сховалося вовчєня?
б) стєжити	в) Чи швидко звикло вовчєня до людей?
в) гнїтися	г) Де воно жило?
г) задавити	г) Хто його годував?
г) приручити	д) Як Василько бавився з вовчєням?
д) свїйський	е) Як він його назвав?
е) задній	е) Чому хлопець прив'язував Сїрка на ланцюг?
е) прив'язати	ж) Чому вовк порвав ланцюг і втік?
ж) ланцюг	
з) шматок	3. <i>Мовна справа двадцять восьма.</i>
и) обнюхувати	4. <i>Граматична справа двадцять дев'ята.</i>
-

II

Влітку їхні вівці паслися далеко від села в горах, і Василько часто їздив туди по молоко чи по сир.

Одного разу Василько повертався додому. Вечоріло. Хлопець переїхав місток, прив'язав коня й побіг до **потічка** напиться.

Але тільки він хотів набрати води, як кінь **відірвався** й щодуху побіг до села. Василько подивився навколо й побачив, як з кущів вибіг вовк і став наближатися до нього. Хлопець дуже **злякався** й **ухопівся** за свій ніж, щоб боронитися. Але в ту ж хвилину помітив у вовка на шиї нашийник і шматок ланцюга.

— Сїрко! — крикнув він радісно.

Вовк підбіг до хлопця й став обнюхувати його кишені. »Мабуть, голодний«, — подумав Василько і дав вовкові шматок хліба.

За кілька хвилин хлопець виходив з лісу, а біля нього біг вовк. Він тулився хлопцеві до ніг, забігав до нього то з одного боку, то з другого, наче хотів не пустити хлопця піти від нього.

Але коли вони побачили вогні села й почули гавкання псів, вовк спинився й не схотів іти далі. Василько взяв його

за нашійник і спробував повести за собою. Але вовк зробив тільки кілька кроків, знову спинився й далі не пішов.

Василько **обняв** Сірка за шию, притулився обличчям до нього й ледве не заплакав. Потім зняв з Сірка нашійник із шматком ланцюга, ще раз обняв свого приятеля й пішов геть. Час від часу він оглядався й бачив, що вовк стоїть на місці й дивиться Василькові **вслід**. А коли хлопець одійшов уже досить далеко, він почув, що вовк сумно **вив**.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*
 - а) потічок
 - б) відірватися
 - в) злякатися
 - г) ухопитися
 - ґ) обняти
 - д) вслід
 - е) вйти
 2. *Запитання:*
 - а) Чи побачив Василько ще раз свого вовка?
 - б) Звідки їхав Василько?
 - в) Чому він зліз з коня?
 - г) Чи напився хлопець з потічка?
 - ґ) Чому відірвався кінь?
 - д) Кого побачив хлопець у куцах?
 - е) Чому Сірко не схотів вернутися з хлопцем у село?
 - є) Скільки слів ми вже вивчили?
 3. *Мовна вправа двадцять дев'ять.*
 4. *Граматична вправа тридцять.*
-

За К. УШИНСЬКИМ

ЧОТИРИ БАЖАННЯ

Було це взимку. Лежав **глибокий** сніг. Дмитрик їздив санчатами з горбка, прибіг до хати й каже батькові:

— Ой, як весело взимку! Я хотів би, щоб завжди була зима!

Батько записав ці його слова до своєї **кишенькóвої** книжечки.

Настала весна. Дмитрик ганявся за різними гарними метеликами й жуками, нарвав квітів, прибіг до батька та й каже:

— Як гарно весною! Я хотів би, щоб увесь час була весна!
Батько записав до кишенькової книжечки й це Дмитри-
кове **бажання**.

Прийшло літо. Дмитрик пішов з батьком на поле, де **косіли** сіно. Увесь довгий день весело бавився хлопчик: збирав ягоди, качався в свіжому сіні, а ввечорі сказав батькові:

— Я б хотів, щоб літо ніколи не **кінчалося**!

Батько записав до кишенькової книжечки й ці слова.

Настала осінь. У садку зривали з дерев овочі: червоні солодкі яблука та смачні жовті груші. Збирали горіхи. Дмитрикові це дуже подобалося, і він весело сказав батькові:

— Осінь — найкраща пора року!

Тоді його батько **розгорну́в** свою кишенькову книжечку й показав синові, що йому так само дуже подобалися й зима, й весна, й літо.

— От бачиш, сину, кожна пора року має свою **красу** й свої **радощі**, — **додав** він.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й за-
писати до словника
слова:*

- а) глибóкий
- б) кишенькóвий
- в) бажáння
- г) косіти
- ґ) кінчáтися
- д) розгорну́ти
- е) красá
- є) радо́щі
- ж) додава́ти

2. *Запитання:*

- а) Як бавився Дмитрик узимку?
- б) Що він сказав батькові?
- в) Куди записав батько його слова?
- г) Чому Дмитрикові подобалася весна?
- ґ) Яке бажання він висловив батькові?
- д) Де бавився хлопчик улітку?
- е) Що він робив у полі?
- є) Чого Дмитрикові хотілося?
- ж) Що сподобалося хлопчикові восени?
- з) Що він сказав батькові?
- и) Що прочитав йому батько зі своєї кишенькової книжки?

3. *Мовна вправа тридцята.*

4. *Граматична вправа тридцять перша.*

МИ ВЖЕ ВИВЧИЛИ 338 СЛІВ!

СМІХОВИНКА

Учитель: — Які пори року ви, діти, знаєте? Скажи, Миросю!

Мирося: — Рік має чотири пори: весна, літо, осінь і зима.

Учитель: — Що ми бачимо навколо нас весною? Скажи, Генику!

Геник: — Весною ми бачимо на деревах і кущах ясно-зелене листя, а на деяких деревах і квіти.

Учитель: — Я бачу, Грицю, що ти неуважний і не слухаєш, про що ми розмовляємо. Скажи мені, коли, в яку пору року, треба рвати яблука?

Гриць: — Яблука треба рвати, пане вчителю, коли фермера немає вдома, і його пес побіг за ним.

УКРАЇНА — НАША ЗЕМЛЯ

НАША БАТЬКІВЩИНА

Україна — наша Батьківщина. Ми називаємо Україну нашою Батьківщиною тому, що там народжувалися, жили й умирали батьки, діди й прадіди наших батьків.

Україна лежить на **сході Європи**. Це велика, **багата** й дуже гарна країна. Вона має гарні високі гори Карпати та **мальовничі Кримські гори в Криму**. Її найбільша, широка й довга річка Дніпро тече через усю Україну в Чорне море. Друга, теж дуже мальовнича й широка, річка в Україні зветься Дністер, випливає з Карпат і теж тече у Чорне море.

На схід від Дніпра аж до берегів Чорного та Озівського морів лежить широкий степ. У степу добре ростуть жито, пшениця й інше **збіжжя** та городина. На **півночі** України та в Карпатах ростуть ліси, а в лісах багато всяких звірів та птахів. В українських річках та озерах багато риби. А в землі є кам'яне вугілля, залізо, **нафта**, сіль, тощо.

Головні міста України — Київ, Львів, Харків, Одеса.

Але славна наша Батьківщина не тільки своїми містами, річками, горами, степами й лісами. Славна вона своїм пра-

цьовитим, сильним, гарним і хоробрим народом — українцями, що завжди відважно боронили свою Батьківщину від ворогів.

У степах України ще й тепер є могили. Вони розповідають нам, як наші славні предки, **запорозькі козаки**, вмирили, відважно обороняли свою Батьківщину від ворогів. Тисячі й тисячі українців вже в наші часи відважно боронилися за волю своєї Батьківщини.

Вічна пам'ять і вічна слава всім тим героям, що віддали життя своє за Рідний Край!

Велика й слава наша далека Батьківщина — Україна!

ЗАВДАННЯ:

1. <i>Запам'ятати й записати до словника слова:</i>	2. <i>Запитання:</i>
а) прадід	а) Як зветься наша Батьківщина?
б) схід	б) Чому ми називаємо Україну нашою Батьківщиною?
в) Європа	в) Де лежить Україна?
г) багатий	г) Як звуться українські гори?
ґ) мальовничий	ґ) Які річки в Україні ми знаємо?
д) кримський	д) Що росте в степах України?
е) Крим	е) Де є ліси в Україні?
є) збіжжя	є) Які головні міста України?
ж) північ	ж) Про що розповідають могили в Україні?
з) нафта	з) Чи змагаються тепер українці за волю України?
и) відважно	и) Покажи на мапі південь, північ, захід і схід України.
і) запорозький	
ї) козак	
й) вічний	
к) пам'ять	
л) слава	3. <i>Мовна вправа тридцять перша.</i>
м) герой	4. <i>Граматична вправа тридцять друга.</i>

ПРИСЛІВ'Я: За Рідний Край — усе віддай!

ЗА УКРАЇНУ

Десь за горами, морями,
Де тече Дніпро могутній,
Є країна — Україна,
Рідний Край наш незабутній.

Каже мама, щоб молилась
Я щовечора й щорання,
Щоб ту нашу Україну
Бог позбавив безталання.

Це за неї — Україну,
Каже мама мені часто,
В битві тато мій загинув,
Бо хотів для неї щастя.

Але я собі сама вже
(І нікому не хвалюся)
Кожен раз ще й по обіді
Гаряче за те молюся.

КОЛИ ЗАСНУВАЛИ КИЇВ?

Київ — найдавніше місто України. Його заснували дуже-дуже давно, в ті далекі від нас часи, коли учні Ісуса Христа **Апостоли** пішли по різних країнах **проповідувати християнську віру**.

Кажуть, що святий Апостол Андрій Первозваний приїшов із своїми учнями в Україну. Вони приплили **човнами** аж до високих гір на березі цієї дуже широкої ріки. Там вони **спинілися** й св. Апостол Андрій Первозваний сказав своїм учням:

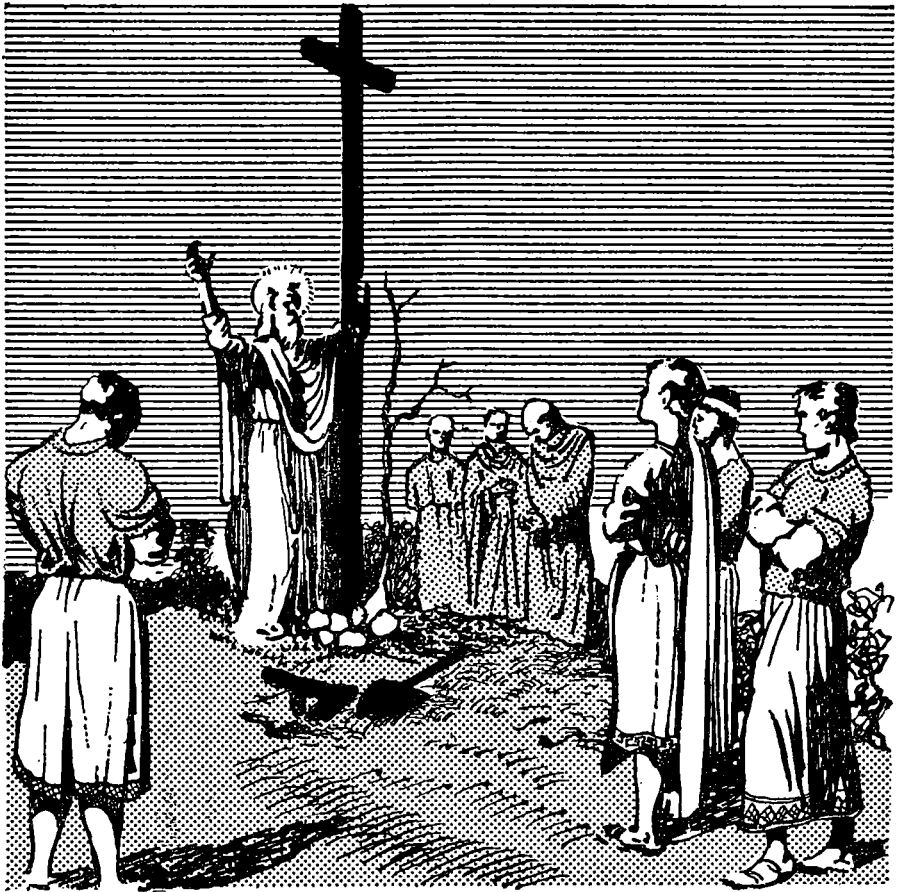
— Чи бачите ви ці чудові гори? На цих горах буде збудоване велике місто.

Тоді він зійшов із своїми учнями на **найвищу** гору, поставив на ній хрест, помолився, **благословів** гори й сказав:

— Буде на цих горах **ласка** Божа! Збудують на цих горах велике славне місто. В ньому буде багато церков. І з нього піде Слово Боже в увесь цей край.

Багато років минуло з того часу. Люди збудували на цих горах велике, славне місто й назвали його Київ. Тоді наші предки ще не вміли писати, й тому ніде не записано, хто й коли почав будувати Київ. Але, як сказав св. Апостол

Андрій Первозваний, так і сталося: з Києва поширилася християнська віра на всю Україну.

В Києві утворілася українська держава, й столицею української держави став Київ.

ЗАВДАННЯ:

1. Запам'ягати й записати до словника слова:

- а) заснувати
- б) Апостол

2. Запитання:

- а) Як зветься столиця України?
- б) Коли заснували Київ?
- в) Що сказав Апостол Андрій Первозваний своїм учням?

в) проповідувати	г) Чи сталося так, як св. Апостол сказав?
г) християнський	г) Що утворилося в Києві?
г) віра	д) Як зветься та країна, де ти тепер живеш?
д) чобен	е) Як зветься столиця цієї країни?
е) спинятися	е) Скільки слів ми вже вивчили в цьому році?
е) найвіщий	
ж) благословіти	
з) ласка	
и) поширитися	
і) утворитися	3. <i>Мовна справа тридцять друга.</i>
ї) держава	4. <i>Граматична справа тридцять третя.</i>

КИЇВ — НАША СТОЛИЦЯ

Київ не тільки **найдавніше**, а й **найкраще** місто України. Це прекрасне мальовниче місто є одно з найкращих міст Європи. Багато людей з інших країн Європи та Америки їздили й тепер їздять подивитися на це чудове мальовниче місто й розповідають іншим про його красу.

Українські поети пишуть про Київ вірші, співаки співають про Київ пісні, **письм'єнники** розповідають про його красу в своїх оповіданнях, а всі українці люблять свій чудовий соняшний Київ, славний не тільки своєю красою, а й своїм **героїчним** минулим.

Багато горя бачив наш рідний Київ за своє довге життя. Не раз грабували й **руйнували** його чужинці-вороги. Але Київ щоразу знову й знову вставав з **руїн** і тепер стоїть над Дніпром, — згадує свою минулу славу й з **надією** дивиться в **майбутнє**.

ЗАВДАННЯ:

1. <i>Запам'ятати й записати до словника слова:</i>	2. <i>Запитання:</i>
а) найдавніший	а) Яке найдавніше й найкраще місто в Україні?
б) письменник	б) Чого люди з інших країн приїжджають до Києва?
в) героїчний	в) Хто пише вірші про Київ?
г) руйнувати	

г) руїна	г) Хто співає про нього пісні?
д) надія	г) Хто пише про нього оповідання?
е) майбутнє	д) Хто не раз руйнував Київ?
3. <i>Мовна справа</i>	е) Про що згадує Київ?
<i>тридцять третя.</i>	е) На що Київ надіється?
4. <i>Граматична справа</i>	ж) Чи були твої батьки в Києві?
<i>тридцять четверта.</i>	з) Чи хотів би ти побачити Київ?

КИЇВСЬКА ДЕРЖАВА

Київська Держава утворилася дуже давно. Було це більше, ніж тисячу років тому. Українці пам'ятають і дуже шанують київських **князів**, які в ті давні часи **керували** Українською Державою.

Особливо шанують українці **княгиню** Ольгу, що перша з князів стала християнкою.

Внук княгині Ольги Володимир Великий був один з найкращих українських князів. Володимир Великий у дев'ятсот вісімдесят восьмому році (988) **охрестів** увесь український народ. Це був мудрий і славний князь. Він збудував у Києві багато церков, заснував у Києві першу школу й наказав посилати всіх хлопців до тієї школи.

Син Володимира Великого на ім'я Ярослав Мудрий теж дуже дбав про Київ. Дочка його була **дружиною короля** Франції.

Дуже розумний і відважний був також князь Роман, що боронив Україну від **поляків** і в боротьбі з поляками загинув.

А син князя Романа Данило був українським королем і теж відважно боронив Україну від ворогів.

Українську Державу в ті часи знала й шанувала вся Європа.

ЗАВДАННЯ:

1. <i>Запам'ятати</i>	2. <i>Запитання:</i>
<i>й записати</i>	
<i>до словника</i>	а) Коли утворилася Українська Держава?

- слова:
- а) князь
 - б) керувати
 - в) княгиня
 - г) охристити
 - г) дружина
 - д) король
 - е) поляк
- б) Що ми знаємо про княгиню Ольгу?
 - в) Хто охристив український народ?
 - г) Яких українських князів ми знаємо?
 - г) З ким була одружена дочка Ярослава Мудрого?
 - д) Що ми знаємо про українського короля Данила?
3. Мовна вправа тридцять четверта.
4. Граматична вправа тридцять п'ята.
-

ДІДУСЬ І ВНУКИ

— Сьогодні, дітки, я розкажу вам про нашу Батьківщину, — сказав дідусь своїм онукам, що зійшлися коло нього. — Ви всі народилися на чужині, а я й ваші батьки народилися в Україні. Були ми в багатьох місцях, бачили ми різні країни, але скажу вам, діти, що кращої за нашу Україну ми не бачили. В Україні гарні й приємні всі чотири пори року: й весна, й літо, й осінь, і зима. А яка прекрасна **природа** в Україні! Її високі гори вкриті густими лісами. А в містах і селах зелений садок майже навколо кожної хати. Він гарно цвіте весною й дає смачну садовину літом і восени.

— Чи є в Україні великі міста? — спитала Наталя, що любить піти з батьками до кіна, до зоопарку або до **театру**.

— О, так! В Україні є великі й гарні міста! В них є **музеї**, театри, кіна, зоопарки, великі книгозбірні, — є що подивитися і є де **повчитися**. Є в тих містах і великі заводи, де працюють тисячі й тисячі українців і **виробляють** на тих заводах усе, що людям потрібне.

— Скажіть, дідусю, багата чи бідна наша Батьківщина? — спитав Михась.

— Україна — дуже багата земля! Там росте різне збіжжя. Земля в українських степах дає дуже добрі врожаї. Своєю пшеницею Україна годувала завжди не тільки свій народ, а й багато інших **європейських** країн. Біда тільки, що Україну **поневолили** москалі й забирають собі **багатства**

України.

— Чи багато людей живе в Україні? — спитав Андрійко.

— Українців біля 45 мільйонів. Вони змагаються, щоб Україна була вільною державою. За це мусите змагатися й ви, діти, як будете дорослими.

— Ми будемо змагатися й здобудемо волю нашій Батьківщині! — обіцяли дідусеві діти.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати
й записати
до словника
слова:*

- а) природа
- б) театр
- в) музей
- г) повчитися
- г) виробляти
- д) європейський
- е) поневблити
- е) багатство
- ж) мільйон
- з) змагатися

2. *Запитання:*

- а) Про що розповідав дідусь своїм онукам?
- б) Яка країна для українців найкраща в світі?
- в) Яка природа в Україні?
- г) Які великі міста в Україні ми знаємо?
- г) Чи багата Україна?
- д) Хто грабує багатства України?
- е) Скільки українців в Україні?
- е) За що змагаються українці?
- ж) Що обіцяли внуки дідусеві?

3. *Мовна вправа тридцять п'ята.*

4. *Граматична вправа тридцять шоста.*

РОЗМОВА

Андрійко: — Минулої неділі дідусь нам багато розповідав про Україну.

Батько: — Це приємно чути. Що ж він вам казав?

Андрійко: — Про її гори й річки, про степи й ліси, міста й заводи. Казав нам також, що українців 45 мільйонів. Наша Батьківщина — велика й багата країна!

Батько: — І велика, й багата. Біда тільки, що вона під московським пануванням.

Андрійко: — А скажіть мені, тату, чи давно вже Україна

в неволі?

Батько: — Давно, сину. Наша Батьківщина така дуже багата й гарна країна, що сусіди завжди хотіли її **завоювати й підкорити**.

Андрійко: — А хто ті сусіди?

Батько: — З одного боку **Пбльца**, а з півночі **Москбвци-на**. Наші князі та наше славне українське **військо** — запорозькі козаки не раз **воювали** з поляками. Понад 300 років тому **гетьман** Богдан Хмельницький з своїми запорозькими козаками пішов походом на Польщу й **звільнив** Україну.

Андрійко: — Тоді Україна стала вільною?

Батько: — Так, сину. Тоді утворилася Українська Гетьманська Держава, яка **існувала** понад 100 років.

Андрійко: — Що ж потім сталося?

Батько: — Тим часом Московщина почала **тіснути** на Україну. Наш гетьман Іван Мазепа пішов походом проти Московщини з допомогою **шведського** короля і його війська.

Андрійко: — Давно це було?

Батько: — 250 років тому. У **вирішальному** бою московське військо **перемогло**, й Україна на довгий час лишилася під московським пануванням.

Андрійко: — Про славних українських князів і цих двох гетьманів нам недавно розповідав наш учитель.

Батько: — Так ти про цих великих синів українського народу вже чув? Запам'ятай імена цих героїчних **борців** за волю й незалежність нашої Батьківщини. Кожен українець мусить їх знати!

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*

а) панування	д) військо	и) тиснути
б) завоювати	е) воювати	і) шведський
в) підкорити	є) гетьман	ї) вирішальний
г) Польша	ж) звільнити	й) перемагати
ґ) Московщина	з) існувати	к) борець

2. Мовна справа тридцять шоста.

3. Граматична справа тридцять сьома.

Лідія ГАЄВСЬКА-ДЕНЕС

ПІСНЯ УКРАЇНСЬКИХ МОРЯКІВ

Чорне море — наше море,
Наші і Карпати,
Гей, яка ж ти, Україно,
Пишна та багата!

Надимай вітрила, вітре,
Серця в нас завзяті,
Чорноморці в Чорне море
Пливуть погуляти!

Лети, вітре, з полонини
Та понад степами,
Рознеси ти нашу славу
Широко світами!

Чорне море — наше море,
Наші і Карпати,
Гей, яка ж ти, Україно,
Пишна та багата!

БОРОТЬБА ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ

Московщина — дуже велика й сильна держава. Вона підкорила не тільки Україну, а й багато інших країн.

50 років тому Україна й деякі інші народи, що були під московським пануванням, звільнилися й стали незалежними державами. Але Московщина послала на них своє велике й сильне військо й знову завоювала й підкорила їх.

Українська **Повстанська Армія** — УПА боролася за волю України й 25 років тому: під час другої **світової** війни й після неї.

І тепер українці на нашій Батьківщині й на чужині весь час готуються до вирішального бою за незалежність України.

»Борітеся — побóрете!« — казав нам наш найкращий поет і учитель Тарас Шевченко.

Ми, українці, віримо, що ми переможемо, й що наша люба Батьківщина Україна буде вільною й незалежною!

ЗАВДАННЯ:

1. <i>Запам'ятати й записати до словника слова:</i>	2. <i>Запитання:</i>
а) незале́жний	а) Коли Україна боролася за незалежність у двадцятому столітті?
б) повста́нський	б) Чи здобула вона незалежність 50 років тому?
в) а́рмія	в) Як Московщина знову підкорила собі Україну та інші народи (Латвію, Литву, Естонію й Грузію)?
г) світовий	г) Чи боролася Україна за незалежність під час другої світової війни?
г) поборóти	г) Як зветься українська армія, що боролася за незалежність України?
3. <i>Мовна справа тридцять сьома.</i>	д) Як казав Тарас Шевченко про нашу боротьбу за волю України?
4. <i>Граматична справа тридцять восьма.</i>	е) До чого готуються українці на Батьківщині й на чужині?

Іван ФРАНКО

НЕ ПОРА, НЕ ПОРА . . .

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служити!
Довершилась України кривда стара, —
Нам пора для України жити.

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара!
Під України еднаймось прапор!

Бо пора ця великая єсть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і щастя, і честь,
Рідний краю, здобути тобі!

За Семеном ЛЕВЧЕНКОМ

ПОДОРОЖ КИЄВОМ І ДНІПРОМ

Сідаємо до **тролейбуса** й ідемо великим гарним містом. По обидва боки вулиці високі гарні **будівлі**. Це наш рідний Київ! А вулиця широка-широка! То головна вулиця Києва — Хрещатик. Так назвали її тому, що недалеко від неї в річці український князь Володимир Великий охрестив український народ у християнську віру. І назва Хрещатик утворилася від слова »хрест«.

Давно це було. Незабаром уже буде тисяча років, як це сталося.

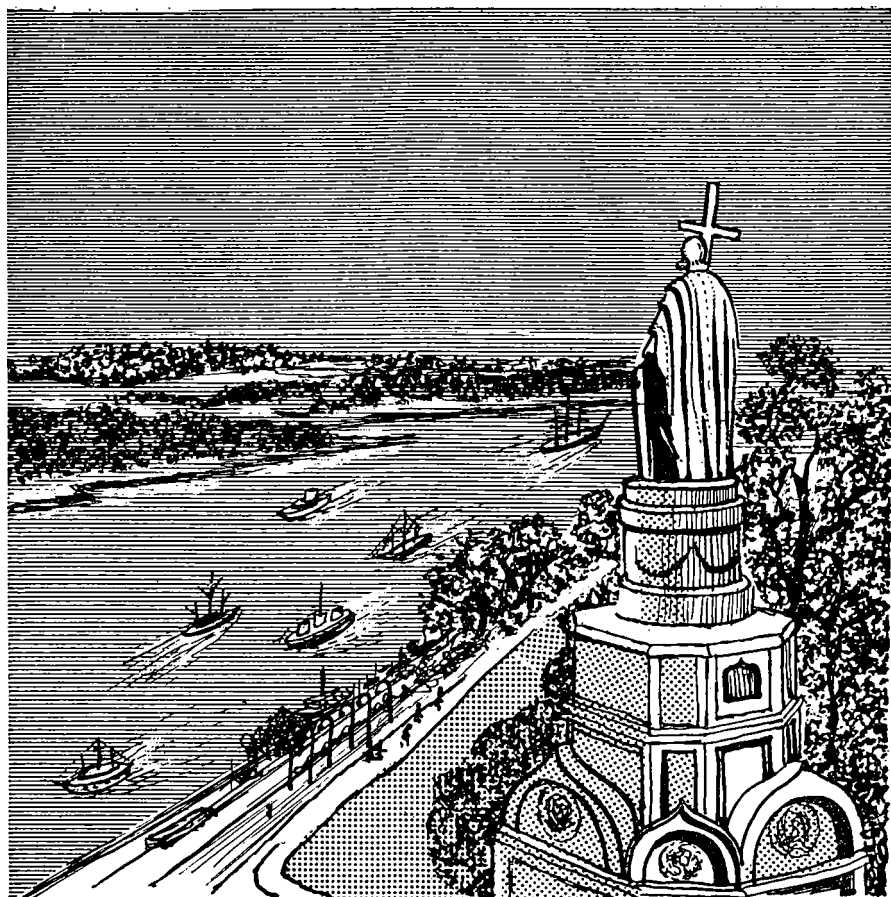
Тролейбус спиняється. Бачимо ліворуч високу гору. На неї ведуть широкі сходи з сірого каменю. Це Володимирська гора. На ній стоїть пам'ятник Володимирові Великому. Українці, що живуть у Києві, дуже люблять цю гору й часто приходять на неї подихати свіжим повітрям. Скільки на цій горі квітів!.. Які високі дерева й як багато людей!..

А який прегарний і великий сам пам'ятник! Він дуже високий, і його **зда́лека** видно. Князь Володимир несе на правому плечі великий хрест, прикрашений **електри́чними** **ля́мпам**и. Коли їхати Дніпром увечорі чи вночі, то його **зда́лека** видно: здається, що на небі горить вогнями великий хрест.

Правий берег високий. Коли з високого берега дивитися униз — вода блищить, як срібло... З цього берега видно далекий **полóгий** лівий берег: смугу білих пісків, зелені насадження. Це ж наш рідний Дніпро — найширша й найдовша річка України.

Виходимо з тролейбуса й поспішаємо на **при́стань**, бо наш

пароплав ось-ось відпливе. Це гарний пароплав, він пофарбований у білий колір і зветься «Володимир Великий». Він має три **по́верхи**. На першому поверсі маленькі окремі кімнатки для пасажирів. На **серédньому** поверсі під стінами лави, а на лавах уже сидять пасажирки. Оглядаємо пароплав і виходимо нагору, на свіже повітря. Тут буде видно й ши-

рокий Дніпро, й зелені гори, й наш рідний Київ на горах.

Чути, як капітан пароплава наказує машиністові рушати, й пароплав помалу відпливає від пристані. За ним уже ходять хвилі й **розбиваються** об каміння коло берега.

А от і широкий міст через Дніпро. Проїжджаємо під

мостом і бачимо на горах **манастір**. Це Києво-Печерська Лавра. Цей монастир має високу **дзвіницю**, що здалека блищить своїм золотим хрестом. Коли Києва вже не видно, й пароплав пливе широкою, тихою дніпровною водою, вона одна, ця дзвіниця, не зникає з наших очей і наче каже нам: »Не забувайте рідного Києва!«

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати й записати до словника слова:*
 - а) тролéйбус
 - б) будівля
 - в) здалека
 - г) електричний
 - г) лямпа
 - д) полóгий
 - е) пристань
 - є) по́верх
 - ж) середній
 - з) капітан
 - и) машиніст
 - і) рушати
 - ї) розбива́тися
 - й) манастір
 - к) дзвіниця
 2. *Запитання:*
 - а) Як зветься головна вулиця в Києві?
 - б) Чому її так назвали?
 - в) Як виглядає Володимирська гора?
 - г) Який пам'ятник стоїть на горі?
 - г) Що тримає на правому плечі князь Володимир?
 - д) Чому вночі видно цей пам'ятник здалека?
 - е) Скільки поверхів має пароплав?
 - є) Хто наказує машиністові рушати?
 - ж) Як зветься київський найбільший монастир?
 - з) Чи бачив ти фотографії Києва?
 - и) Скільки слів ми вже вивчили?
 3. *Усна мовна вправа тридцять восьма.*
 4. *Повторення граматичних вправ.*
-

Леся ХРАПЛИВА

ТАМ ДАЛЕКО . . .

Там далеко небо синє,
Золотий пшениці гай,
Там далеко Україна,
Там чудовий Рідний Край.

Ми підемо в Рідну Школу
Вчитись пильно, як один,
Про Вкраїни давню волю,
Як піднять її з руїн.

Золотий науки колос
Позбираємо ми враз,
Щоб почув ввесь світ наш голос,
Щоб настав нам волі час.

За Федором ОНУФРІЙЧУКОМ

ВОЛОШКИ

Далеко від рідної землі я завжди думаю про тебе, моя рідна **хатіно** в Україні, про ранне соняшне проміння в Україні, що своїм теплом і світлом будить усе до життя.

Рідні поля й **золоті** лани пшениці, а серед них сині, як небо, волошки. З букварем у торбинці, з **чорнільницею** на шнурочку я, тоді маленький хлопчик, серед цієї Божої краси моєї Батьківщини ходив до школи.

Стежка проходила серед широких ланів різного збіжжя. Вітер **хвилював** те збіжжя, як море. Висока пшениця заступала мені маленькому дорогу. Я рукою обережно гладив і **відхиляв** її, щоб не зламати її **колосків**. А колоски пшениці, наче дякували мені за те, що я такий чемний, і хитали своїми голівками.

Далі я виходив на широкий **луг**. Серед лугу помалу підносив ноги догори, ходив **журавель**. Він шукав і нищив мишей і цим був дуже корисний для людей.

На полі, засіяному **гречкою**, метушилися різні комахи й бджоли. Я не раз ставав на коліна й дивився на їхню працю. Вони літали серед білих квітів гречки, але не зачіпали одна одну.

Коли вертався зі школи додому, я рвав волошки й приносив їх своїй матері.

* * *

Вчора ввечорі на головній вулиці міста в Канаді, де я тепер живу, я побачив, що маленький хлопчик продавав сині волошки. Я купив їх, приніс, як щось святе, додому

й поставив їх біля портрета своєї дорогої матері.

Вони нагадали мені мої дитячі роки, матір, рідну землю й мою дорогу Батьківщину.

ЗАВДАННЯ:

1. *Запам'ятати
й записати
до словника
слова:*

- а) хатина
- б) золотий
- в) чорнільниця
- г) хвилювати
- г) відхилити
- д) колосок
- е) луг
- е) журавель
- ж) гречка

2. *Запитання:*

- а) Про що згадує автор оповідання пан Онуфрійчук?
- б) Якою дорогою ходив він маленьким до школи в Україні?
- в) Що він носив до школи?
- г) Що заступало йому дорогу?
- г) Що він робив, щоб не зламати колосків пшениці?
- д) Де ходив журавель?
- е) Де метушилися різні комахи?
- е) Що приносив хлопчик з поля своїй матері?
- ж) Де тепер живе пан Онуфрійчук?
- з) Чи живе з ним його мати?
- и) Де він поставив куплені волошки?

3. *Мовні вправи — повторення.*

4. *Граматичні вправи — повторення.*

МИ ВИВЧИЛИ З ЦЬОЇ ЧИТАНКИ 436 СЛІВ!

ТАМ ДАЛЕКО...

Жваво. Бадьоро.

Слова: Леся ХРАПЛИВА

Музика: Оксана ТАРНАВСЬКА

mf

mf Там, да-ле-ко ке-бе си-не, зе-ле-ний ше-

ми-ці гая, там да-ле-ко У-кра-ї-на,

там чу-де-ля Рід-ний Край. Рід-ний Край.

МОВНІ ВПРАВИ

Вправа перша:

Хто йде до школи?	Я йду до школи.
Хто пише завдання?	Я пиш... завдання.
Хто бачить зірку?	Я бач... зірку.
Хто біжить до річки?	Я біж... до річки.
Хто мерзне взимку?	Я мерзн... взимку.
Хто веде песика на ланцюжку?	Я вед... песика на ланцюжку.
Хто лежить під деревом?	Я леж... під деревом.
Хто їде на вакації до табору?	Я їд... на вакації до табору.
Хто смажить картоплю?	Я смаж... картоплю.
Хто кричить?	Я крич...
Хто тягне песика за нашийник?	Я тягн... песика за нашійник.
Хто нищить бур'ян?	Я нищ... бур'ян.

Вправа друга:

Хто ховає руку в кишеню?	Ти ховаєш руку в кишеню.
Хто помічає метелика в траві?	Ти поміча... метелика в траві.
Хто збирає колекцію поштових марок?	Ти збира... колекцію пошто- вих марок.
Хто шанує батьків?	Ти шану... батьків.
Хто пробує малювати?	Ти пробу... малювати.
Хто радіє, коли приходить осінь?	Ти раді..., коли приходить осінь.
Хто частує нас черешнями?	Ти часту... нас черешнями.
Хто поливає квіти?	Ти полива... квіти.
Хто штовхає Юрка?	Ти штовха... Юрка.
Хто співає голосно?	Ти співа... голосно.
Хто нагадує про подарунки?	Ти нагаду... про подарунки.
Хто добре малює?	Ти добре малю...

Вправа третя:

Кого ти чекаєш тут коло
школи?

Кого ти запрошу... до себе
в гості?

Кого ти часту... вишнями?

Кого ти часто згаду...?

Кого ти трима... у клітці?

Кого ти шану...?

Кого ти розважа... співами?

Кого ти малю...?

Кого ти часто зустріча...?

Кого ти проганя... із садка?

Кого ти догляда...?

Кого ти обороня...?

Я чекаю свого приятеля.

Я запрошу... своїх друзів.

Я часту... вишнями гостей.

Я часто згаду... свою подругу.

Я трима... в клітці двох
канарок.

Я шану... старших.

Я розважа... співами мою
сестричку.

Я малю... нашого котика.

Я часто зустріча... мого друга
Омелька.

Я проганя... чужих псів і
котів.

Я догляда... хворе щеня.

Я обороня... пташок від котів.

Вправа четверта:

Чим миють обличчя?

Чим косять бур'ян?

Чим їдять суп?

Чим пришивають гудзик?

Чим ловлять рибу?

Чим їдять м'ясо?

Чим копають город?

Чим мішають чай?

Чим рубають дрова?

Чим вишивають?

Чим ми вкриваємося взимку?

Чим фарбують дах?

Обличчя миють водою.

Бур'ян косять кос...

Суп їдять ложк...

Гудзик пришивають голк...

Рибу ловлять вудк...

М'ясо їдять виделк...

Город копають лопат...

Чай мішають ложк...

Дрова рубають сокир...

Вишивають голк...

Взимку ми вкриваємося
ковдр...

Дах фарбують зеленою
фарб...

Вправа п'ята:

Що ви шукаєте?

Що ви згаду...?

Що ви малю...?

Що ви розповіда...?

Що ви чита...?

Що ви співа...?

Що ви чу...?

Що ви вишива...?

Що ви слуха...?

Що ви сі...?

Що ви хова...?

Що ви раху...?

Ми шукаємо будинок
число 7.

Ми згаду... нашу подорож
літаком.

Ми малю... портрет Івана
Франка.

Ми розповіда... цікаву казку.

Ми чита... оповідання
»Одновушко«.

Ми співа... колядки.

Ми чу... гавкання собак.

Ми вишива... скатертину.

Ми слуха... концерт
українського хору.

Ми сі... буряки.

Ми хова... подарунок для
матусі.

Ми раху... курей.

Вправа шоста:

Що в тебе на пальці?

Що в т... в кишені?

Що в т... в течці?

Що в т... в руці?

Що в т... на руці?

Що в т... в шухляді?

Що у вас сьогодні на обід?

Що у в... посіяно на городі?

Що у в... росте перед вікном?

У мене на пальці перстень.

У м... в кишені хустинка
й гаманець.

У м... в течці книжки
й зошити.

У м... в руці яблуко.

У м... на руці годинник.

У м... в шухляді мое
вишивання.

У нас сьогодні на обід борщ
і вареники.

У н... посіяні огірки й морква.

У н... перед вікном росте
липа.

Що у в... чути?
Що у в... у шафі?
Що у в... у крамниці?

У н... не чути нічого нового.
У н... у шафі книгозбірня.
У н... у крамниці різний
крам.

Вправа сьома:

Скласти на підставі цієї таблиці 12 речень:

Пташка Голуб Шпак	сидить	на ганку на гілці на дереві на суку
-------------------------	--------	--

Вправа восьма:

Чим миють руки?
Чим витирають обличчя?

Руки миють милом.
Обличчя витирають
рушник...

Чим замітають хату?
Чимносять воду?
Чим нас почастиувала
господиня?
Чим прилетів батько?
Чим ми приїхали?
Чим вкрита підлога?
Чим ми їздимо до школи?

Хату замітають віник...
Водуносять відр...
Господиня почастиувала нас
виноград...
Батько прилетів літак...
Ми приїхали пароплав...
Підлога вкрита килим...
Ми їздимо до школи
автобус...

Чим приємно їздити?

Приємно їздити авт...

Вправа дев'ята:

З ким ти приятелюєш?
З ким ти розмовля...?
З ким ти товаришу...?
З ким ти біга...
наввіпередки?

Я приятелюю з Степаном
Ткачуком.
Я розмовля... з своїм сусідом.
Я товаришу... з Романом
Стецьком.
Я біга... наввіпередки
з сестрою.

З ким ти працюю... у садку?	Я працюю... в садку з дідусем.
З ким ти співа...?	Я співа... з моєю подругою.
З ким ти гуля... на майдані?	Я гуля... на майдані з хлопцями-школярами.
З ким ти фарбу... хату?	Я фарбу... хату з батьком.
З ким ти полю... на зайців?	Я полю... на зайців з дядьком Дмитром.
З ким ти копа... город?	Я копа... город з дідусем.

Вправа десята:

Тато добрий	Мама добра	Серце добре
Брат ласкав...	Сестра ласкав...	Кошеня ласкав...
Одяг чист...	Кляса чист...	Вухо чист...
Торт смачн...	Кава смачн...	Масло смачн...
Ліс велик...	Хата велик...	Озеро велик...
Вояк хоробр...	Дівчинка хоробр...	Щеня хоробр...
Чай гаряч...	Вода гаряч...	Молоко гаряч...
День довг...	Ніч довг...	Поле довг...
Кінь стар...	Корова стар...	Авто стар...
Лис хитр...	Дівчина хитр...	Кошеня хитр...

Вправа одинадцята:

Батько добрий	Батьки добрі
Син старанн...	Сини старанн...
Кущ низьк...	Кущі низьк...
Спів голосн...	Співи голосн...
Сусід багат...	Сусіди багат...
Дуб висок...	Дуби висок...
Сестра мила	Сестри милі
Хата нов...	Хати нов...
Гора висок...	Гори висок...
Річка широк...	Річки широк...
Груша смачн...	Груші смачн...
Казка цікав...	Казки цікав...

Вправа дванадцята:

Книжка велика
Блюзка гарна
Канапа довга
Корова чорна
Шафа дорога
Тарілка чиста
Жінка весела
Хата біла
Стіна висока
Кімната світла
Квітка червона

Книжки великі
Блюзк... гарн...
Канап... довг...
Коров... чорн...
Шаф... дорог...
Тарілк... чист...
Жінк... весел...
Хат... біл...
Стін... висок...
Кімнат... світл...
Квітк... червон...

Вправа тринадцята:

Високе вікно
Велике село
Зелене дерево
Чисте відро
Дрібне зерно
Прибране ліжко
Широке озеро
Чисте вухо
Мале число
Добре гніздо
Сіре крило

Високі вікна
Велик... сел...
Зелен... дерев...
Чист... відр...
Дрібн... зерн...
Прибран... ліжк...
Широк... озер...
Чист... вух...
Мал... числ...
Добр... гнізд...
Сір... крил...

Вправа чотирнадцята:

Правий бік	Праві боки	Старий кіт	Старі коти
Минул... р...	Минул... р...	Висок... пл...	Висок... пл...
Швидк... пот...	Швидк... пот...	Тонк... др...	Тонк... др...

Вправа п'ятнадцята:

Вже час їхати до школи
" " спочи... після роботи
" " співа... колядки

” ” почина... роботу
 ” ” копа... картоплю
 ” ” сія... пшеницю
 ” ” коси... траву
 ” ” вари... обід
 ” ” передплачува... »Юні Друзі«
 ” ” ляга... спати

Вправа шістнадцята:

Олівець чорний	Олівці чорні
Стілець зручний	Стіль... зручні
Хлопець хоробрий	Хлоп... хоробрі
Палець брудний	Паль... брудні
Гаманець старий	Гаман... старі
Кравець старанний	Крав... старанні
Горобець сірий	Гороб... сірі
Мисливець молодий	Мислив... молоді
Молодець відважний	Молод... відважні
Корінець тонкий	Корін... тонкі
Горобець-молодець	Гороб...-молодці
Швець працьовитий	Шев... працьовиті

Вправа сімнадцята:

Хліб ріжуть ножем
 Я розмовляю з товариш...
 Батько Івана Франка був ковал...
 Мій дядько працює кравц...
 Я малюю олівц...
 Не допоможеш горю плач...
 Лисиця приятелює з журавл...
 Нас почастивали добрим кисіл...
 Китайці годуються риж...
 Часто розмовляю з приятел...
 Я зустрічався в лісі з мисливц...

Вправа вісімнадцята:

Хлопець читав на ганку.
Мисливець полюв... у лісі.
Робітник руб... ліс.
Горобець клюв... крихти.
Шпак спів... на дубі.
Учитель чит... дітям
оповідання.
Тато розповід... про Україну.
Дідусь коп... город.
Кравець купув... нитки.
Івась пис... своє завдання.

Дівчинка читала коло вікна.
Жінка голосно спів...
Ніна малюв... курчатко.
Качка плав... коло берега.
Корова годув... телятко.
Голубка сид... на дах.
Мама вишив... суконку.
Бабуня готув... обід.
Учителька рахув... зошити.
Господиня почастув... нас
добрим борщем.

Вправа дев'ятнадцята:

Я буду читати
Я буду чекати
Я буду співати
Я буду малювати
Я буду працювати
Я буду копати
Я буду поливати
Я буду шити
Я буду вчити

Я читатиму
Я чекати...
Я співати...
Я малювати...
Я працювати...
Я копати...
Я поливати...
Я шити...
Я вчити...

Ти будеш прасувати
Ти будеш грати
Ти будеш їсти
Ти будеш прати
Ти будеш чекати
Ти будеш читати
Ти будеш копати
Ти будеш шити
Ти будеш спати

Ти прасуватимеш
Ти грати...
Ти їсти...
Ти прати...
Ти чекати...
Ти читати...
Ти копати...
Ти шити...
Ти спати...

Вправа двадцята:

Він буде читати

Він читатиме

Він буде чекати
Він буде бачити

Він чекати...
Він бачити...

Вона буде читати
Вона буде чекати
Вона буде бачити

Вона читатиме
Вона чекати...
Вона бачити...

Ми будемо співати
Ми будемо шити
Ми будемо робити

Ми співатимемо
Ми шити...
Ми робити...

Ви будете співати
Ви будете шити
Ви будете робити

Ви співатимете
Ви шити...
Ви робити...

Вони будуть жити
Вони будуть копати
Вони будуть їсти

Вони житимуть
Вони копати...
Вони їсти...

Вони будуть мити
Вони будуть нести
Вони будуть чути

Вони митимуть
Вони нести...
Вони чути...

Вправа двадцять перша:

Завтра хлопець копати... город.

Завтра робітник рубати... дерева.

На той рік ми будувати... новий будинок.

Позавтра ми сіяти... в полі пшеницю.

За два дні ви писати... контрольний диктат.

За тиждень ви мати... вакації.

Завтра Оленка починати... вишивати подарунок для матері.

За два дні ви плавати... в морі.

За три тижні діти починати... навчання в Рідній Школі.

За годину хлопці летіти... літаком до табору.

Позавтра я їхати... додому.

Вправа двадцять друга:

Скласти на підставі цієї таблиці 12 речень:

Дівчинка	чекатиме	свого брата
Хлопчик	бачитиме	свою сестру
	зустрічатиме	

Вправа двадцять третя:

Як ти читаеш?	Я читаю швидко.
Як ти пита...?	Я питаю чемно.
Як ти малю...?	Я малюю погано.
Як ти співа...?	Я співаю голосно.
Як ти танцю...?	Я танцюю добре.
Як ти копа...?	Я копаю глибоко.
Як ти працю...?	Я працюю старанно.

Як ви миєте руки?	Ми миємо руки милом.
Як ви читає...?	Ми читаємо повільно.
Як ви рубає... дрова?	Ми рубаємо дрова сокирою.
Як ви копає... город?	Ми копаємо лопатою.
Як ви чисти... зуби?	Ми чистимо зуби пастою.
Як ви живе...?	Ми живемо непогано.
Як ви мие... обличчя?	Ми миємо обличчя водою.

Вправа двадцять четверта:

Чий це зошит?	Це мій зошит
Чий це олівець?	Це " олівець
Чий це плац?	Це " плац
Чий це м'яч?	Це " м'яч
Чий це голуб?	Це твій голуб
Чий це гаманець?	Це " гаманець
Чий це лист?	Це " лист
Чий це капелюх?	Це " капелюх

* * *

Чия це курка?	Це моя курка
Чия це суконка?	Це " суконка
Чия це лялька?	Це " лялька
Чия це забавка?	Це " забавка

Чия це книжка?	Це твоя книжка
Чия це цукерка?	Це " цукерка
Чия це хустинка?	Це " хустинка
Чия це вудка?	Це " вудка

Вправа двадцять п'ята:

Цей ніж мій	Ця квітка моя
Цей зошит "	Ця суконка "
Цей кінь "	Ця пташка "
Цей півень "	Ця курка "
Цей голуб "	Ця хата "
Цей город "	Ця кімната "
Цей пес "	Ця забавка "

Це крісло мое	Ці ножі мої
Це ліжко "	Ці капці "
Це яблуко "	Ці груші "
Це дерево "	Ці сливи "
Це курчатко "	Ці вишні "
Це завдання "	Ці голуби "
Це відро "	Ці вівці "

Вправа двадцять шоста:

Цей котик твій	Ця груша твоя	Це авто твое	Ці коти твої
Цей кріль "	Ця блюзка "	Це поле "	Ці забавки "
Цей олівець "	Ця шапка "	Це крісло "	Ці голуби "

* * *

Цей котик наш	Ця кімната наша	Це авто наше	Ці кури наші
Цей садок "	Ця скринька "	Це поле "	Ці качки "
Цей будинок "	Ця дитинка "	Це море "	Ці бджоли "

* * *

Цей песик **ваш** **Ця** яблуня **ваша** **Це** поле **ваше** **Ці** садки **ваші**
Цей олівець " **Ця** гумка " **Це** ліжко " **Ці** овочі "
Цей ровер " **Ця** блюзка " **Це** авто " **Ці** огірки "

Вправа двадцять сьома:

Це його батько	Це її батько	Це їхні батьки
Це " коні	Це " коні	Це " коні
Це " вівці	Це " вівці	Це " вівці
Це " портрет	Це " вікно	Це " сини
Це " малюнок	Це " робота	Це " родичі
Це " літак	Це " вишивання	Це " сусіди
Це " авто	Це " ліжко	Це " городи
Це " рушниця	Це " фото	Це " забавки

Вправа двадцять восьма:

Який твій палець?	Мій палець чистий.
Який " кінь?	" кінь прудкий.
Який " учитель?	" учитель працьовитий.
Який " зошит?	" зошит новий.
Який " ровер?	" ровер дитячий.

* * *

Яка твоя кімната?	Моя кімната порожня.
Яка " вчителька?	" вчителька привітна.
Яка " сестра?	" сестра ласкава.
Яка " сусідка?	" сусідка молода.
Яка " лопата?	" лопата гостра.

Вправа двадцять дев'ята:

Яке твоє ім'я?	Моє ім'я Оксана.
Яке " прізвище?	" прізвище Козицька.
Яке " поле?	" поле засіяне.
Яке " ліжко?	" ліжко застелене.
Яке " вікно?	" вікно широке.

* * *

Які твої шкарпетки?	Мої шкарпетки діряві.
Які " штани?	" штани довгі.
Які " цукерки?	" цукерки чоколядові.
Які " олівці?	" олівці кольорові.
Які " кури?	" кури чорні.

Вправа тридцята:

Чи ... читаєш українські книжки?
 Чи ... розмовляє під час науки?
 Чи ... підемо сьогодні до кіна?
 Чи ... поїдуть на вакації до табору?
 Чи ... співаєте українських пісень?
 Чи ... добре читаєш українською мовою?
 Чи ... мене розумієш?
 Чи ... добре співаю?
 Чи ... був сьогодні в школі?
 Чи ... ходила цієї неділі до церкви?

Вправа тридцять перша:

Куди ти йдеш?	Я йду до школ...
" " "	Я йду до табор...
" " "	Я йду до церкв...
" " "	Я йду до кін...
" " "	Я йду до театр...
" " "	Я йду до ліс...
Куди ти їдеш?	Я їду до мор...
" " "	Я їду до товариш...
" " "	Я їду до крамниц...
" " "	Я їду до міст...
" " "	Я їду до сел...
" " "	Я їду до шпитал...

Вправа тридцять друга:

Я люблю співати. Я сиджу на стільці. Я ходжу на
 підвір'ї.
 Ти ... малювати. Ти ... біля столу. Ти ... по хаті.

Він ... плавати.	Він ... на сходах.	Він ... до школи.
Вона ... танцювати.	Вона ... на килимі.	Вона ... до кіна.
Ми ... читати.	Ми ... на лавах.	Ми ... до лісу.
Ви ... спати.	Ви ... в парку.	Ви ... до річки.
Вони ... слухати радіо.	Вони ... під деревом.	Вони ... до музею.

Вправа тридцять третя:

Мій сусід привітний.	Моя суконка коротка.	Мое ім'я довге.
Мій дідусь стареньк...	Моя сестра ласкав...	Мое прізвище коротк...
Мій пес чорн...	Моя спідничка рожев...	Мое ліжко м'як...
Мій кінь прудк...	Моя хустинка шовков...	Мое авто
Мій брат старанн...	Моя мама	дешев...
Мій капелюх брудн...	працьовит...	Мое щеня
Мій півень завзят...	Моя тітка гарн...	ласкав...
	Моя ковдра тепл...	Мое яблуко
	Моя блюзка	солодк...
	оранжев...	Моє завдання тяжк...
		Мое кошеня біленьк...

Вправа тридцять четверта:

Скласти на підставі цієї таблиці 15 речень:

Хлопчик	спочиває читає сидить щось шукає дрімає	під липою на березі озера на галявині
---------	---	---

Вправа тридцять п'ята:

Покажи нам свою кімнат...
Повед... нас у свою хат...
Принес... мені книжк...

Покажіть нам вашу клас...
Повед... нас у лазничк...
Принес... ваші зошити.

Передай свою тарілк...
Прочит... казк...
Захов... ляльк...

Передайте вашій мамі квіти.
Прочитай... молитв...
Заховай... хустки.

Вправа тридцять шоста:

Один кіт	Одна книжка	Одно вікно
Два коти	Дві книжки	Два вікна
Три коти	Три книжки	Три вікна
Чотири коти	Чотири книжки	Чотири вікна
П'ять котів	П'ять книжок	П'ять вікон
Шість котів	Шість книжок	Шість вікон
Сім котів	Сім книжок	Сім вікон
і так далі	і т. д.	і т. д.

Порахувати за цим зразком: брат, шпак, палець, зошит, кімната, газета, шафа, хустка, ліжко, дерево, авто, озеро.

Вправа тридцять сьома:

Коли ти прокидаєшся?	Я прокидаюся о сьомій годині.
Коли ти взува...?	Я взува... чверть на восьму.
Коли ти вмива...?	Я вмива... пів на восьму.
Коли ти вдяга...?	Я вдяга... за двадцять хвилин восьма.
Коли ти молиш... Богу?	Я мол... Богу щодня.
Коли ти верта... з школи?	Я верта... з школи за чверть п'ята.

Вправа тридцять восьма:

Хлопець бігав.	Дівчинка бігала.	Щеня бігало.
Кінь стоя...	Корова стоя...	Ліжко стоя...

Кіт лежа...	Хустка лежа...	Дерево лежа...
Шпак співа...	Малинівка співа...	Пташеня співа...
Палець болі...	Спина болі...	Серце болі...
Поїзд їха...	Жінка їха...	Авто їха...
Садок зацві...	Гречка зацві...	Поле зацві...
Батько захворі...	Курка захворі...	Око бачи...
Горобець пицца...	Горобчиха пицца...	Горобеня пицца...
Соловейко щебета...	Канарка щебета...	Пташеня щебета...

ГРАМАТИЧНІ ВПРАВИ

РЕЧЕННЯ

Вправа 1. Прочитайте й напишіть:

Метелик сидить на квітці. Зимою сонце мало гріє. Білка має пухнастий хвіст. Тато купив мені цікавий український журнал «Веселку». Лісові звірі готуються до зими. Горобці взимку харчуються коло людей. Восени листя на деревах жовтіє й падає на землю.

- Скільки речень ви прочитали?
- Із скількох слів складається перше речення?
- Із скількох слів складається четверте речення?
- Із чого складається кожне речення?
- Складіть і напишіть по два речення з двох і трьох слів.

Думка, яку ми сказали, прочитали або написали, називається **реченням**. Кожне речення складається із слів. У кінці кожного речення треба ставити крапку. Після крапки перше слово наступного речення треба починати з великої літери.

ЗВУК І ЛІТЕРА

Вправа 2. Прочитайте й напишіть:

Дмитрусь читає нову читанку. Вітер розносить сухе листя. Сьогодні соняшний день. Подорож літаком приємна. Хутро гріє лісових звірів взимку.

- а) Скільки речень ви прочитали?
- б) Порахуйте, скільки слів у кожному реченні.
- в) Прочитайте перше слово другого речення й скажіть, скільки в ньому звуків.
- г) Скажіть і напишіть два слова, що мають три звуки, й два слова, що мають чотири звуки.

Кожне речення складається із слів. А кожне слово складається із **звуків**. Написаний звук називається **літерою**. Звуки ми чуємо й вимовляємо, а літери ми бачимо й пишемо.

А Б Е Т К А

Вправа 3. Прочитайте й напишіть:

Богдан, Івась та Юрко пішли до річки купатися. У мене є зелений фартух. Наше цуценя живе під ганком.

- а) Скільки речень ви прочитали?
- б) Скільки в тих реченнях літер?
- в) Вивчіть українську абетку напам'ять, як вірш.

А а Б б В в Г г Д д Е е Є є Ж ж З з И и І і І і
а бе ве ге ге де е е же зе и і і

Й й К к Л л М м Н н О о П п Р р С с Т т У у Ф ф
йот ка ел ем ен о пе ер ес те у еф

Х х Ц ц Ч ч Ш ш Щ щ Ю ю Я я ь
ха це че ша ща ю я знак м'якшення

Українська абетка має 33 літери. Літери бувають великі й малі. Знак м'якшення не має звука, він тільки пом'якшує той звук, після якого він стоїть (наприклад, осінь, сіль, лялька).

ГОЛОСНІ Й ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

Вправа 4. Прочитайте й напишіть:

Кава. Сонце. Ягоди. Коні. Молоко. Пишу. Маруся.
Сине. Гаї. Читаю.

- а) Скільки слів ви написали?
- б) Підкресліть у кожному слові останній звук.
- в) Напишіть ці підкреслені звуки в один ряд.
Скільки їх?
- г) Вимовляйте ці звуки голосно й протяжно.
- г) Вивчіть їх напам'ять.

Звуки, що вимовляються протяжно й голосно, називаються **голосними звуками**. Їх десять:

а, е, и, і, о, у, я, е, ї, ю

Інші звуки абетки називаються **приголосними звуками**.

Вправа 5. Прочитайте й напишіть:

Приснилася Івасеві смачна гречана каша. Він не міг її їсти, бо не мав ложки. На другий вечір, як Івась лягав спати, він поклав ложку під подушку. Але цієї ночі каша йому вже не приснилася.

- а) Підкресліть рисочкою всі голосні звуки в цьому оповіданні.
- б) Випишіть із першого речення всі приголосні звуки.

СКЛАДИ

Вправа 6. Прочитайте й напишіть:

Гай. Дуб. Кіт. Хвіст. Мед. Сон. Сад. Гриб. Звук.

- а) Підкресліть у кожному слові голосні звуки.
- б) Скільки голосних звуків у кожному слові?
- в) Напишіть напам'ять усі 10 голосних звуків.
- г) Напишіть чотири слова, що мають тільки один голосний звук.

Частина слова, яку вимовляємо, раз відкривши рот, називається **складом**. Кожен склад має тільки один голосний звук. Слово, що має тільки один голосний звук, називається **односкладовим словом**.

Вправа 7. Прочитайте й напишіть:

Тато. Торік. Поріг. Цегла. Світло. Бубон. Сходи.
Палець. Вдова. Сосна.

- а) Підкресліть голосні звуки в кожному слові.
- б) Скільки голосних звуків у кожному слові?
- в) Напишіть шість слів, що мають два склади.

Слова, які мають два склади, називаються **двоскладовими** словами. Вони мають два голосні звуки.

Вправа 8. Прочитайте й напишіть, поділяючи слова на склади (мо-ло-ко, гу-се-ни-ця, ка-пе-люх):

Корова. Квасоля. Березень. Блищати. Солома. Черевки. Малювати. Підскакувати. Бракувати. Сорочка.

- а) Підкресліть голосні звуки в кожному слові.
- б) Порахуйте й напишіть, скільки в цій вправі двоскладових, трискладових, чотирискладових і п'ятискладових слів.
- в) Напишіть по два слова двоскладових, трискладових і чотирискладових.

Слова, які мають три склади або чотири склади, називаються **трискладовими** або **чотирискладовими** словами. Вони мають три або чотири голосні звуки.

ПЕРЕНЕСЕННЯ СЛІВ

Вправа 9. Прочитайте слова й напишіть їх, позначаючи рисочками, як їх можна переносити з одного рядка на другий:

Цукор. Лікар. Лікарня. Харчуватися. Прапор. Око. Фарба. Метушитися. Вимовляти. Київ. Вакації. Ліворуч. Хустина. Хвилина. Тепер. Розмовляти. Кишеня.

Коли слово не вміщається в рядку, частину його треба перенести в другий рядок. Коли ми переносимо слово з одного рядка в другий рядок, треба в першому рядку ставити рисочку (-). Переносити можна тільки цілі склади. Якщо слово має в першому складі тільки одну літеру, не можна її лишати в першому рядку (наприклад, у-читися, у-явити); треба переносити так: учитися або учити-ся. Так само не можна переносити в другий рядок тільки одну літеру (наприклад, олі-я).

Вправа 10. Прочитайте й напишіть, позначаючи рисочкою, як треба переносити такі слова:

Люлька. Біленький. Чайник. Лялька. Учителька. Чайка. Український. Марійка. Байка. Гафійка.

Якщо треба переносити слово з рядка в другий рядок, то літеру й не можна відокремити від попередньої літери (наприклад, зай-чик, побігай-чик). Так само не можна відокремлювати знака м'якшення від тієї літери, яку він пом'якшує (наприклад, кіль-ка).

НАГОЛОС

Вправа 11. Прочитайте вголос і напишіть слова:

Катря. Люба. Школа. Вишня. Клітка. Жаба. Шафа. Вправа. Лялька. Кляса. Хата. Котик.

- а) Скільки складів має кожне слово?
- б) Який склад вимовляється сильніше — перший чи другий?
- в) Напишіть чотири двоскладові слова, в яких перший склад вимовляється сильніше, ніж другий.
- г) Поставте в тих складах наголос.

Склад, який вимовляється сильніше від інших, називається **наголошеним** складом. Наголос завжди падає на **голосний звук**. Той наголошений звук вимовляється голосно й протяжно.

Вправа 12. Прочитайте й напишіть слова:

волошка	вареник	вівторок	ворота
білизна	людина	дрова	газета
допомога	грядка	колекція	ковдра
метелик	порох	качка	малювати

- а) Поставте в кожному слові наголос.
- б) Скільки в цій вправі слів з наголосом на другому складі?

**СЛОВА, ДО ЯКИХ МОЖНА ПОСТАВИТИ ПИТАННЯ
»ХТО?« Й »ЩО?«**

Вправа 13. Прочитайте й напишіть:

Мама шие. Юрко бавиться. Дмитрусь читає. Дідусь копає. Лисиця біжить. Каченята плавають. Прийшов листоноша. Кіт спить. Пташки співають. Слон великий. Зайчик дримає. Робітник працює.

- а) Скільки речень ви написали?
- б) Підкресліть слова, до яких можна поставити питання »хто?«.
- в) Напишіть їх у дві колонки: людей і тварин окремо.

До людей і тварин ми ставимо питання »хто?«

Вправа 14. Прочитайте й напишіть:

Сонце світить. Трава зелена. Суконка гарна. Автобус їде швидко. Тепер цвітуть дерева. Гарний сон. Авто чорне. Коротке слово. Сьогодні ясний день. Молоко добре.

- а) Скільки речень ви написали?
- б) Підкресліть слова, до яких можна ставити питання »що?«.
- в) Скільки є голосних звуків у першому реченні?

До слів, які означають різні речі (а не людей чи тварин), можна поставити питання »що?«

І М Е Н Н И К И

Вправа 15. Прочитайте й напишіть:

Дідусь читає газету. Заєць живе в лісі. Івась працюючий хлопець. Кудлай голосно гавкає. Місяць світить ясно. Волошки сині. Яблуко червоне.

- а) Підкресліть однією рискою слова, до яких можна поставити питання »хто?«, й двома рисками слова, до яких можна поставити питання »що?«.
- б) Скільки складів у слові »працюючий«?
- в) Поставте наголос над кожним словом.

Слова, до яких можна поставити питання »хто?« або »що?«, називаються **іменниками**.

Вправа 16. Прочитайте й напишіть:

Садок вишневий коло хати. Хрущі над вишнями гудуть. Плугатарі з плугами йдуть. Співають ідучи дівчата, а матері вечерять ждуть.

- а) Підкреслити однією рисою назви людей і тварин, а двома рисками назви неживих речей.
- б) Яке питання ставимо до іменників, що означають людей, тварин, птахів, комах, тощо?
- в) Яке питання ставимо до неживих речей?

РІД ІМЕННИКІВ

Вправа 17. Прочитайте й напишіть у три стовпчики слова так:

у першому стовпчику слова чоловічого роду,
в другому стовпчику слова жіночого роду й
в третьому стовпчику слова середнього роду.

Береза. Ліжко. Дядько. Мисливець. Комашка. Колекція. Сонце. Півень. Поле. Ліс. Жаба. Ніж. Виделка. Курчатко. Курка. Прапор. Фартух. Озеро. Лялька. Забавка. Наперсток. Сестра. Спідниця. Читанка. Вовк. Комар.

Поставте наголос над кожним словом.

Є три роди іменників: **чоловічий, жіночий і середній.**

До чоловічого роду належать іменники, про які можна сказати «**мій**» [наприклад, тото (мій), учень (мій), ніж (мій)] і т. д.

До жіночого роду належать іменники, про які можна сказати «**моя**» [наприклад, суконка (моя), тітка (моя), рука (моя)] і т. д.

До середнього роду належать іменники, про які можна сказати «**моє**» [наприклад, ліжко (моє), курчатко (моє), відро (моє)] і т. д.

Вправа 18. Прочитайте й напишіть:

Хлопець бавиться. Я бачу велике дерево. Яка гарна ця пісня. Наша кімната велика. Мій тато купив будинок. Ось відро, а в ньому вода. Оксана має добре серце.

- а) Скільки в цих реченнях є іменників?
- б) Підкресліть у цих реченнях іменники чоловічого роду одною рисою, іменники жіночого роду двома рисками, а іменники середнього роду трьома рисками.

Вправа 19. Прочитайте й напишіть:

На столі лежать три книжки. Під деревом граються хлопці. На озері плавають качки. На траві пасуться корови, вівці й коні. Біля вікна висять портрети.

- а) Підкресліть у цих реченнях усі іменники.
- б) Іменники цих речень випишіть у трьох окремих стовпчиках — чоловічого, жіночого й середнього роду.

Щоб визначити рід іменника в реченні, треба назвати цей іменник, відповідаючи на питання «хто?», або «що?», а тоді пробувати, як про нього можна сказати — мій, моя або мое.

Приклад: Біля сіна стояли п'ятеро коней. Іменник **сіна**. Що? — **сіно**. Мое сіно — значить цей іменник середнього роду. Іменник **коней**. Хто? — **кінь**. Мій кінь — значить цей іменник чоловічого роду.

ЧИСЛО ІМЕННИКІВ

Вправа 20. Прочитайте й напишіть:

Хата. Хати. Ліс. Ліси. Брат. Брати. Метелик. Метелики. Ялинка. Ялинки. Вірш. Вірші. Кімната. Кімнати. Пілот. Пілоти. Жук. Жуки. Літак. Літаки. Дитина. Діти.

- а) Напишіть ці іменники в два стовпчики: в один однину, а в другий множину.
- б) Поставте над кожним іменником наголос.

Іменники мають два числа: **однину** і **множину**.

Одна людина, тварина чи річ називається **одиною**.
Кілька людей, тварин або речей називаються **множиною**.

Вправа 21. Прочитайте й напишіть множину цих слів:

Гілка. Гудзик. Інженер. Липа. Горіх. Автомеханік.
Вишня. Вареник. Книжка. Крашанка. Мапа. Гриб.
Ковдра. Павук. Плече. Прикраса. Онук. Онучка.

- а) Поставте наголос на словах в однині й множині.
- б) Іменники чоловічого роду підкресліть одною рисою, а іменники жіночого роду — двома рисками.

Вправа 22. Прочитайте й напишіть у два стовпчики одну й множину слів:

Рукавички. Сироти. Очі. Роки. Степи. Чайки. Шибки.
Коти. Пакунки. Пирогі. Коні. Озера. Коліна. Ями.
Ліжка. Столи. Жінки.

- а) Як будете писати, то допомагайте собі словами: «один», «одна», або «одно».
- б) Підкресліть рисою іменники середнього роду.
- в) Порахуйте й напишіть, скільки між цими іменниками неживих речей.

ВЕЛИКА ЛІТЕРА В ІМЕНАХ, ПРІЗВИЩАХ І НАЗВАХ МІСТ ТА КРАЇН

Вправа 23. Прочитайте й напишіть:

Найбільший український поет Тарас Шевченко. Мого тата звать Андрій Рубан. Нашого вчителя звать Михайло Коротич. У школі біля мене сидить Надя Грушецька.

- а) У тому, що ви написали, підкресліть одною рисою ім'я й двома рисками прізвище.
- б) Напиши ім'я та прізвище твоєї мами.
- в) Напиши ім'я та прізвище учня, що сидить у

школі біля тебе.

- г) Складіть список прізвищ учнів вашої класи за абеткою.

Імена й прізвища людей треба писати з великої літери.

Вправа 24. Прочитайте й напишіть:

Котик Мурчик — хитра тваринка. Пес Сірко приятель Мурчика. У нашого сусіда Івана Коротуна є пес Кудлай. Він часто бавиться з Сірком та Мурчиком. Столиця Англії — Лондон. Наша батьківщина — Україна. Київ стоїть над Дніпром.

- а) Скільки речень ви написали?
- б) Чому слова »Кудлай«, »Сірко«, »Мурчик«, »Англія«, »Лондон«, »Дніпро« ви написали з великої літери?
- в) Напишіть, як називається найбільше місто країни, де ви живете.
- г) Як називається країна, де ви живете?

Ім'я тварин, назви країн, міст, річок треба писати з великої літери.

Вправа 25. Прочитайте й напишіть. Поставте велику літеру, де треба.

Прийшов івась до петрика та й каже йому: »Ходім, петре, до нас. До моєї сестри оксани приїхали з франції приятельки галя й стефа. Будемо всі разом бавитися. Я покажу тобі наше маленьке цуценя. Ми назвали його головань, бо в нього дуже велика голова. А коли ти з братом славком поїдеш до лондону?« Ми поїдемо на Різдво, — відповів петрик.

- а) Поставте наголос над усіма словами, крім односкладових.
- б) Підкресліть іменники.

П Р И К М Е Т Н И К

Вправа 26. Прочитайте й напишіть:

Цукор солодкий. Дорога широка. Каша солоня. День осінній. Українська мова. Ніч холодна. Кишеня порожня. Волосся кучеряве. Квітка рожева. Травник зелений. Гриби смачні. Діти чемні.

- а) Підкресліть прикметники.
- б) Назвіть голосні звуки.
- в) Скажіть абетку напам'ять.

Слова, до яких можна поставити питання: «який?», «яка?», «яке?» і «які?» називаються **прикметниками**.

Вправа 27. Напишіть прикметники до нижченаписаних іменників:

Гора (яка?)	Олівець (який?)
Папір (який?)	Небо (яке?)
Шпак (який?)	Трава (яка?)
Вікно (яке?)	Авто (яке?)
Діти (які?)	Капелюх (який?)
Яблуня (яка?)	Груша (яка?)
Кишеня (яка?)	Помідори (які?)

Вправа 28. Напишіть прикметники до нижченаписаних іменників:

..... озеро борщ
..... портрет молоко
..... чорнило дерево
..... річка учень
..... літо капуста
..... дощ поле

Вправа 29. Прочитайте й напишіть:

У великому лісі жив маленький зайчик. Він мав там схованку й спав у ній взимку. А влітку він спав

під високим деревом. На тому дереві у старому дуплі жила його приятелька білка. У білки гарний пухнастий хвіст, а в зайчика хвіст короткий.

- а) Підкресліть однією рисою іменники.
- б) Скажіть, якого роду ці іменники.
- в) Підкресліть двома рисками прикметники.
- г) Скажіть, якого роду ці прикметники.
- ґ) На які питання відповідають прикметники?

Кожен прикметник може бути чоловічого роду (закінчення **ий** або **ій**), жіночого роду (закінчення **а** або **я**), чи середнього роду (закінчення **е** або **є**). Прикметник приймає той рід, який має іменник, з яким він пов'язаний. Приклади: великий будинок, велика річка, велике дерево.

Вправа 30. Прочитайте й напишіть у три стовпчики прикметники:

Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
гаряч...	гаряч...	гаряч...
син...	син...	син...
дерев'ян...	дерев'ян...	дерев'ян...
гумов...	гумов...	гумов...
дурн...	дурн...	дурн...
квол...	квол...	квол...

- а) Додайте до кожного прикметника іменник.
- б) На які питання відповідають прикметники?

Вправа 31. Напишіть:

Однина	Множина
суконка коротк...	суконк... коротк...
нитка біл...	нитк... біл...
ягода солодк...	ягод... солодк...
будинок порожн...	будинк... порожн...
озеро глибок...	озер... глибок...

список довг...
звук голосн...
товариш вірн...

списк... довг...
звук... голосн...
товариш... вірн...

Вправа 32.

Напишіть чотири прикметники на питання «який?».
Напишіть чотири прикметники на питання «яка?».
Напишіть чотири прикметники на питання «яке?».
Напишіть чотири прикметники на питання «які?».

Вправа 33. Прочитайте й напишіть:

У великому місті широкі вулиці й високі будинки.
У садку ростуть овочеві дерева й кущі. У Галі карі очі.
У нашого kota пухнастий хвіст. Мама пошила Оксанці квітчасту спідничку.
Мирося викопала в піску маленьку ямку. Вона налила в ямку морської води.
Ми почули радісну новину.

- а) Підкреслити однією рисою іменники й двома рисками прикметники.
- б) На які питання відповідають іменники?
- в) На які питання відповідають прикметники?

ДІЄСЛОВО

Вправа 34. Прочитайте й напишіть:

Співак співає. Кравчиня шие. Діти бавляться. Вітер гуде.
Риба плаває. Шпак літає. Олень біжить. Бабуня господарює.
Пташки щебечуть. Липа цвіте. Горобець цвірінькає.
Ягоди поспівають. Андрій гукає. Падає сніг. Лід тане.

- а) Підкресліть дієслова.
- б) На яке питання відповідає дієслово?
- в) Поставте наголос на всіх словах, крім односкладових.

Слово, яке відповідає на питання «що робить?», «що

робив?« або »що робитиме?«, називається дієслово. (Наприклад: Мирон читає. Мама вишивала. Тато спочиватиме).

Вправа 35. Напишіть:

Теперішній час	Минулий час	Майбутній час
Мама шие	Мама шила	Мама шитиме (або буде шити)
Дитина плаче	Дитина плакала	Дитина плакатиме (або буде плакати)
Кінь п'є	Кінь пив	Кінь питиме (або буде пити)
Пес спить	Пес спав	Пес спатиме (або буде спати)

Дієслово має три часи: **теперішній, минулий і майбутній.**

Теперішній час показує, що якась дія робиться тепер (наприклад: Ми пишемо вправу).

Минулий час показує, що якась дія робилася вчора, позавчора, минулого тижня або минулого року (наприклад: Вчора ми ходили до театру).

Майбутній час показує, що якась дія робитиметься завтра, позавтра, за кілька днів, тощо (наприклад: Я літом читатиму казки Івана Франка).

Вправа 36. Прочитайте:

Ти добре читаєш. Хлопчик співає українську пісню. Ми бавимся на майдані. Дівчинка вишиває хусточку. Мої брати добре вчать. Я читаю казку. Учитель поспішає до школи. Мама спочиває. Мурчик спить на канапі. Тато працює на фабриці.

а) Підкресліть дієслова.

б) Який час мають усі ці дієслова?

в) Напишіть усі ці 10 речень у минулому часі.

Вправа 37. Прочитайте й напишіть:

Івась багато працює. Він допомагає дідусеві в садку й на городі, а бабуні в кухні. Тепер він копає грядку на квіти та поливає кущі й дерева. Крім того, ріже бабуні капусту, моркву й буряки на борщ. А вчора Івась посадив разом з дідусем у садку кілька дерев і полив їх.

- а) Підкресліть однією рисою дієслова в теперішньому часі й двома рисками дієслова в минулому часі.
- б) Поставте в майбутньому часі дієслова в першому й другому реченні.

Вправа 38. Прочитайте й напишіть:

Робітник працюватиме всю ніч. Мама шитиме свій донечці суконку. Тато купуватиме нове авто. Гриць допомагатиме батькові ремонтувати ровер. Учні співатимуть українських пісень. Кінь стоятиме надворі цілу ніч. Оля вишиватиме рушник мамі в подарунок.

- а) Підкресліть дієслова.
- б) Поставте дієслово кожного речення в складній формі майбутнього часу (наприклад: Робітник буде працювати всю ніч).

У майбутньому часі дієслово має дві форми: просту й складну.

Проста форма

Я шитиму

Ти шитимеш

Він шитиме

Вона шитиме

Ми шитимемо

Ви шитимете

Вони шитимуть

Складна форма

Я буду шити

Ти будеш шити

Він буде шити

Вона буде шити

Ми будемо шити

Ви будете шити

Вони будуть шити

ДОДАТКИ

Роман ЗАВАДОВИЧ

БАТЬКО РІК І ЙОГО СИНИ

Є в батька Року хороші сини,

Всіх їх дванадцять — як зветься вони?

СІЧЕНЬ мандрує санками, не возом,
гостро січе нас снігами-морозом.

ЛЮТИЙ лютує, й поле пуге,
біла метелиця люто мете.

БЕРЕЗЕНЬ, розталь розливши розлого,
будить берези зі сну зимового.

КВІТЕНЬ вирощує перші квітки
в лузі, в леваді, в гайку, край ріки.

ТРАВЕНЬ землицю вкриває травою,
пташка ховається в ній з головою.

ЧЕРВЕНЬ у вуликах множить черву,
ходить лугами й косить траву.

Липи у **ЛИПНІ** пахучі, нагріті,
липне медочок у липовім цвіті.

СЕРПЕНЬ із серпом полями йде,
жне, снопи в'яже й в копи кладе.

ВЕРЕСЕНЬ бджолам приносить дарунок:
з вересу квітів медок-почастунок.

ЖОВТЕНЬ у жовте вдягає гаї,
птаство проводить у теплі краї.

У **ЛИСТОПАДІ** в осінню годину
листя спадає з дерев без упину.

ГРУДЕНЬ з морозом — то два свояки,
землю морозять, збивають грудки.

ВІДПОВІДІ НА ЗАГАДКИ

Сторінка:

- 12 — хмара
15 — дощ
19 — восени
35 — дитина, батько, дідусь
40 — сніг
46 — стіл
51 — язик
72 — влітку
73 — жаба
75 — годинник

УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК

Українська абетка

А а Б б В в Г г Ґ ґ Д д Е е Є є Ж ж З з И и І і Ї ї
а бе ве ге ге де е є же зе и і ї

Й й К к Л л М м Н н О о П п Р р С с Т т У у Ф ф
йот ка ел ем ен о пе ер ес те у еф

Х х Ц ц Ч ч Ш ш Щ щ Ю ю Я я ь
ха це че ша ща ю я знак м'якшення

В Українсько-англійському словнику подано більшість українських слів (і їхні значення в англійській мові), які є в текстах читанки «Рідний Край».

У словнику позначені зірочкою (*) ті слова, які зустрічаються тільки в віршах, уміщених у читанці.

СЛОВНИК

А.

абетка —	alphabet	авто —	motor-car
абó	or, otherwise	автобус —	bus
Австра́лія —	Australia	автобу́сний	

парк —	bus depot
автомеханік —	motor-mechanic
адреса —	address
аж —	even
Азія —	Asia
але —	but
Америка —	America
Ангол —	Angel
Англія —	England
ані —	not
ану́ —	let us, cheer up
Апостол —	Apostle
арештувати —	to arrest
аркуш —	sheet
армія —	army
айкже —	surely, certainly, of course

Б.

баба —	old woman
бабу́ня —	grandmother
бавитися —	to enjoy oneself
бага́тий, а, е, і —	rich
бага́то —	plenty of
бага́тство —	wealth
бажа́ння —	wish
ба́ня —	cupola
базáр —	market
*барві́стий, а, е, і —	colourful
ба́тькі —	parents
Ба́тьківщина —	native land
ба́тько —	father
ба́чити —	to see
бджола́ —	bee
без —	without
*безкра́йї —	endless
*безтала́ння —	misfortune
*без упи́ну —	un-interruptedly
бензи́на —	petrol
бе́рег —	shore, beach

берегти́ —	to take care of
*береже́ний, а, е, і —	guarded
береза́ —	birch
бе́резень —	March
*би́тва —	battle
би́ти —	to hit, to strike
би́тися —	to fight
би́гати —	to run
би́да —	misfortune
би́дний, а, е, і —	poor
би́й —	fight
би́к —	side
би́лізна —	linen
би́лий, а, е, і —	white
би́лити —	to whitewash
би́лка —	squirrel
би́ля —	by, at, near
би́льше —	more
би́льший, а, е, і —	major
благосло́вити —	to bless
бли́жче —	nearer
блискучи́й, а, е, і —	shiny
блища́ти —	to shine
блю́зка —	blouse, jacket
бо —	because
Бог —	God
бое́ць —	fighter
Бо́жий —	God's
бо́ком —	sideways
боре́ць —	fighter
борони́ти —	to defend
борони́тися —	to defend oneself
боро́тися —	to fight
боротьба́ —	fight
борщ —	sour beetroot soup
бо́сий, а, е, і —	barefooted
бо́ятися —	to fear
бракува́ти —	to be missing
брат —	brother
бра́ти —	to take
брехня́ —	lie
бро́нзовий, а, е, і —	brown

брудний, а, е, і — dirty
 бубон — drum
 буде! (годі!) — enough!
 будинок — building
 будити — to wake
 будівля — building
 будова — building
 будувати — to build
 буквар — primer spelling
 book,
 ABC-book

буря — storm
 бур'як — beetroot
 бур'ян — weed
 бути — to be

В.

в — in
 вагон — railway-
 carriage

важкий, а, е, і — heavy
 вакації — holidays
 вареник — dumpling
 варити — to cook
 вартовий — guard
 вартувати — to guard
 ваш, а, е, і — your, yours
 вважати — to guard,
 to reckon

весь, вся, все,
 всі — all, the whole
 вгорі — above
 вгору — up
 вдвох — two (together)
 вдень — in the day-
 time

вдова — widow
 вдома — at home
 вдягати — to put on
 вдягатися — to dress
 oneself

ведмідик — teddy-bear
 ведмідь — bear
 везти — to transport
 Великдень — Easter
 великий, а, е, і — large, tall

великодній,
 я, е, і — paschal
 Вербна Неділя — Palm Sunday
 * верес — heather, ling
 вересень — September
 вертатися — to return
 верхній, я, е, і — upper
 вершок — spire
 веселий, а, е, і — merry
 *веселка — rainbow
 весело — gaily, joyfully
 весна — spring
 весною — in spring-time
 весняний, а, е, і -- vernal, spring
 вечеря — supper
 вечеряти — to have supper
 вечір — evening
 вечірній, я, е, і -- evening
 вечоріти — night is falling
 вже — already
 взімку — in the winter
 взуватися — to put shoes on
 взяти — to take
 ви (вас, вам
 і т. д.) — you
 вибирати — to choose
 вивести
 (курчат) — to hatch
 вівірка — squirrel
 вивчити — to learn
 виглядати — to look
 вигнутися — to arch its
 back (cat)
 виделка — fork
 видно — visibility is
 good
 визволяти — to free
 виїжджати — to depart
 виїхати — to depart
 виймати — to take out
 вийти — to go out
 викидати — to throw out
 виконувати — to carry out
 викопувати — to dig out
 вікупати — to bathe
 вілізти — to come out,
 to climb

вилітати —	to fly away	відповідати —	to answer,
вимітати —	to sweep out		to reply
вимовляти —	to pronounce	відповідь —	answer, reply
виноград —	grapes	відпочивати —	to rest
виносити —	to carry out	відразу —	at once
випливати —	to emerge,	відрізати —	to cut off
	to swim out	відрізок —	bucket
випускати —	to let out	відхиляти —	to push away
виривати —	to pull out	відчепитися —	to unhook
вирішальний,			oneself
а, е, і —	decisive,	відчиняти —	to open
	critical	*віз —	coach
вирішити —	to decide	військо —	army
виробляти —	to manufacture	вікно —	window
вірости —	to grow	вільний, а, е, і —	free
*вирощувати —	to rear	вільно —	freely
висихати —	to dry	він (його, йому	
вискочити —	to jump out	і т. д.) —	he
високий, а, е, і —	tall, high	віник —	broom
високо —	high	віра —	faith, religion
вістрибнути —	to jump out	вірити —	to believe
висувати —	to pull out	вірш —	poem
висушувати —	to dry out	вісім —	eight
віти —	to howl	вісімдесят —	eighty
витирати —	to wipe out	вісімнадцять —	eighteen
витагати —	to pull out	вісімсот —	eight hundred
виходити —	to go out	вітальня —	sitting-room
вишивання —	embroidery	вітати —	to welcome
вишивати —	to embroider	вітер —	wind
вішня —	cherry	*вітрило —	sail
віще —	higher,	вітрина —	shop window
вівторок —	Tuesday	*вічний, а, е, і —	eternal
вівця —	sheep	віяти —	to blow, to flap
від —	from	вкрасти —	to steal
відважний,		вкривати —	to cover
а, е, і —	brave	вкриватися —	to cover
відважно —	bravely		oneself
відгукнутися —	to reply	вкритий, а, е, і —	covered
віддати —	to give back,	власний, а, е, і —	one's own
	to return	влетіти —	to fly into
відійти —	to move away	влітку —	in the summer
відірватися —	to break loose	вловити —	to catch
відкривати —	to open	вмиватися —	to wash oneself
відносити —	to carry away	вмирати —	to die
відокремити —	to separate	*вмить —	instantly
відпливати —	to sail,	вміти —	to be able
	to swim off		

вміщáтися —	to be accommodated
вмості́тися —	to find a cosy place
вночі —	during the night
внук —	grandson
вну́чка —	granddaughter
вовк —	wolf
вовченя́ —	wolf-cub
вогóнь —	fire
водá —	water
возі́ти —	to drive about
Воли́нь —	Volhynia (a region of Ukraine)
волосі́нка —	hair
воло́шка —	cornflower
вóля —	freedom
вона́ (її, їй і т. д.) —	she
вони́ (їх, їм і т. д.) —	they
вóрог —	enemy
ворóна —	crow
ворóта —	gate
восені́ —	in the autumn
воскрéснути —	to raise from the dead
вóсьмий —	eighth
воюва́ти —	to fight
воя́к —	soldier
впа́сти —	to fall down
впійма́ти —	to catch
*впійма́тися —	to be trapped
впра́ва —	drill
вправля́тися —	to practice
враз —	at once
вранці́ —	in the morning
врятува́ти —	to save, to rescue
всерéдині —	inside
вслі́д —	following
втекти́ —	to escape
втрача́ти —	to lose
вуглі́на —	charcoal
вудка́ —	fishing rod

вузький, а, е, і —	narrow
ву́лиця —	street
ву́хо —	ear
вхо́дити —	to enter
вхо́питися —	to grip
вчи́тель —	teacher
вчи́телька —	schoolmistress
вчи́ти —	to teach
вчи́тися —	to learn
вчóра —	yesterday
в'язáти —	to tie, to bind

Г.

га́вкання —	barking
га́вкати —	to bark
газéта —	newspaper
гай —	grove, wood
Галичина́ —	Halychyna (a western part of Ukraine)
галья́вина —	clearing, glade
гамане́ць —	purse
га́мір —	noise
ганя́тися —	to chase
гарáзд —	all right
га́рний, а, е, і —	nice, beautiful
га́рно —	fine
га́ряче —	hot
га́р'ячий, а, е, і —	hot
герої́чний, а, е, і —	heroic
герóй —	hero
геть —	be off
гетьман —	hetman
гетьма́нський, а, е, і —	hetman
гілка —	branch
гість —	visitor
гла́дити —	to stroke
глибо́кий, а, е, і -	deep
гляді́ти —	to attend, to look after
гля́нути —	to have a look
*гна́ти —	to drive
гна́тися —	to chase
гніздо́ —	nest

говоріти — to speak
 годіна — hour
 годі — enough
 годувати — to feed
 гоїдати — to swing
 голий, а, е, і — naked
 голка — needle
 голова — head
 головний, а, е, і — principal
 голодний, а, е, і — hungry
 го́лос — voice
 голосна літера — vowel
 голосний, а, е, і — loud
 го́лосно — loudly
 го́луб — pigeon
 го́ра — mountain
 горбо́к — a small hill
 го́ре — distress
 го́рїти — to burn
 го́рїх — nut
 горобеня́ — youngling-sparrow
 горобець — sparrow
 горобчи́ха — mother-sparrow
 го́род — vegetable-garden
 го́родина — vegetables
 го́сподар — host
 го́сподїня — hostess
 Го́сподь — Lord
 го́стрий, а, е, і — sharp
 го́стро — sharp
 го́товий, а, е, і — ready,
 prepared
 го́тувати — to prepare
 го́туватися — to make
 oneself ready
 гра — game
 грабувати — to rob
 грама́тичний,
 а, е, і — grammatical
 гра́ти — to play
 гра́тися — to play
 греча́ний, а, е, і — of buckwheat
 гречка — buckwheat
 гри́б — mushroom

гріти — to give out
 warmth
 гро́ші — money
 гру́бий, а, е, і — thick
 гру́день — December
 гру́ди — breast
 гру́дка — hummok, lump
 гру́ща — pear, pear-tree
 гря́дка — bed
 гу́діти — to buzz
 гудо́к — hooter, whistle,
 horn
 гукати — to call, to shout
 *гуля́ти — to stroll about,
 to lead a gay
 life
 гу́ркіт — crash
 гурто́м — together
 гу́сениця — caterpillar
 гу́си — geese
 гу́стий, а, е, і — thick

Г.

га́нок — entrance
 гара́ж — garage
 гу́дзик — button
 гу́мка — rubber
 гу́мовий — made of
 rubber

Д.

дава́ти — to give
 да́вний, я, є, і — former, old,
 late
 да́вно — long ago
 дале́кий, а, е, і — distant, far off
 дале́ко — far away
 да́лі — further
 дарува́ти — to make
 a present
 *дару́нок — present, gift
 да́ти — to give
 дах — roof
 дба́ти — to take care of
 два — two

двадцятый, а, е, і, -twentieth
 двадцять — twenty
 дванадцять — twelve
 двєрі — door
 двір — yard
 двісті — two hundred
 двічі — twice
 двоє — two
 двоскладовий,
 а, е, і — consisting of
 two syllables
 де — where
 дев'ятдесят — ninety
 дев'ятнадцять — nineteen
 дев'ятсот — nine hundred
 дев'ять — nine
 день — day
 день нарó-
 дження — birthday
 дєрево — tree
 дерев'яний,
 а, е, і — made of wood,
 wooden
 держáва — state
 дєсять — ten
 дєсь — somewhere
 дєхто — some people,
 somebody
 дєякий, а, е, і — some
 дзвін — bell
 дзвіниця — church bell-
 tower
 дзвіно́к — bell
 дзвони́ти — to ring the bell
 дзьоб — beak
 диві́тися — to look, to see
 дивува́тися — to wonder
 дикта́т — dictation
 дире́ктор — director
 дити́на — child
 дитя́тко — little child
 дитя́чий, а, е, і — children
 дїхати — to breath
 дівча́тка — little girls
 дівчинка — little girl
 дід — old man
 діду́сь — grandfather

дієсло́во — verb
 діжка — barrel
 *дім — house, home
 дірка — hole
 діста́ти — to get
 діти — children
 для — for
 Дніпро́ — Dnieper
 Дністе́р — Dniester
 до — to, till
 до́бре — twenty four
 hours
 добі́гти — to run to,
 to reach
 до́бре — good, all right
 добри́день — good day
 до́брий, а, е, і — good, kind
 *добува́ти — to obtain,
 to win
 до́вгий, а, е, і — long
 до́вго — long
 *доверша́тися — to accomplish,
 to reach the
 limit
 довко́ла — all around
 до́вше — longer
 догада́тися — to guess
 догляда́ти — to look after
 догори́ — upwards
 додава́ти — to add
 додо́му — homewards
 дозволя́ти — to permit
 докуча́ти — to annoy
 донести́ — to carry to
 до́ня — little daughter
 дописа́ти — to write
 до побáчення — good-bye
 допомага́ти — to help
 допомóга — help
 доро́га — road
 дорогий, а, е, і — dear
 дорóслий, а, е, і — adult
 до́сить — enough
 досягти́ — to reach
 дотрїмува́тися — to adhere (to)
 *доходити
 (молитва) — to reach

дочка́ —	daughter
дошка́ —	board
дощ —	rain
дощовий, а, е, і —	rainy
дрібний, а, е, і —	small, fine
дрімати́ —	to doze
дрова́ —	firewood
дротяний, а, е, і —	made of wire
друг —	friend
другий, а, е, і —	second
дружина́ —	wife, spouse
дуб —	oak
дуже́ —	very
думати́ —	to think
думка́ —	thought, idea
дупло́ —	hollow of a tree
дури́ти —	to cheat
дурний, а, е, і —	stupid
дядько́ —	uncle
дякувати́ —	to thank

Е.

Европа́ —	Europe
європейський, а, е, і —	european
електричний, а, е, і —	electrical

Є.

єдиний, а, е, і —	sole, only, unique
єднатися́ —	to unite

Ж.

жаба́ —	frog
жайворонок —	lark
*жа́ти —	to cut, to reap with a sickle
жда́ти —	to wait, to expect
живіт —	belly
жілка́ —	fibre
жи́ти —	to live
житло́ —	dwelling, habitation

жи́то —	rye
життя́ —	life
жінка́ —	woman
жіно́чий, а, е, і —	femine
жо́вть —	October
жо́втий, а, е, і —	yellow
жовтіти́ —	to turn yellow
жук —	beetle
жураве́ль —	crane
жури́тися —	to sorrow
журна́л —	magazine

З.

з —	with
за —	behind, for, over, at, in
заба́ва —	amusement, game, play
за́бавка —	toy, plaything
забага́то —	too much
забі́гти —	to run up, to step in
забороня́ти —	to forbid
забра́ти —	to take away
забува́ти —	to forget
завда́ння —	task
завели́кий, а, е, і —	too large
за́вжди —	always
*завзя́тий, а, е, і —	persistent, obstinate
заво́д —	factory
завоюва́ти —	to conquer
за́втра —	to-morrow
загада́ти (звєлі́ти) —	to instruct, to order
зага́дка —	riddle, puzzle
загі́нути —	to perish
загляда́ти —	to look into
загубі́ти —	to lose
загубі́тися —	to get lost
задаві́ти —	to strangle
за́дній, я, е, і (ла́па) —	hind

задово́лений,
а, е, і — pleased
задріма́ти — to nap
за́єць — hare
зазелені́ти — to turn green
зайти́ — to pay a visit
*закві́тнути — to blossom
закві́тча́ти — to decorate
with flowers
закінчи́ти — to finish
закінчи́тися — to finish
закла́сти
(щі́ліну) — to plug
закоти́тися
(со́нце) — to set
закрива́ти — to cover
закрича́ти — to shout
залиши́ти — to give up,
to abandon
залиши́тися — to stay behind
за́лишки — remains
залі́зний, а, е, і -- made of iron
залі́зниця — railway
залі́зничний,
а, е, і — railway
залі́зо — iron
замали́й, а, е, і — too small
замало́ — not enough
заме́рзнути — to freeze
to death
заме́сті —
(сні́гом) — to cover
замика́ти — to lock
заміта́ти — to sweep
заму́чити — to torture
to death
запа́лений,
а, е, і — lighted
запали́ти — to set on fire,
to switch on
the light
запам'я́тати — to keep in
mind
записа́ти — to write down
запита́ння — question
запита́ти — to ask

запоро́жець — Dnieper
Cossack
запоро́зький,
а, е, і — Dnieper
Cossack's
запро́шення — invitation
запроси́ти — to invite
за́раз — at once
засія́ний, а, е, і -- sowed
заслужи́ти — to deserve
засмія́тися — to laugh
заснува́ти — to found,
to establish,
to start
засну́ти — to fall asleep
заспіва́ти — to sing
заспоко́їтися — to calm down
застеля́ти — to cover
заступа́ти
(дорóгу) — to bar a way
зате́ — in return,
instead of
захворі́ти — to be taken ill
захища́тися — to defend
oneself
захова́ти — to hide
заходи́ти —
(со́нце) — to set
заходи́ти — to visit
захолóдний,
а, е, і — too cold
зацві́рінькати — to twitter
заціка́витися — to become
interested
зачи́нений,
а, е, і — closed
зачини́ти — to close
зачіпа́ти — to assail,
to tease
*збива́ти (морóз
збива́є
зе́млю) — to freeze
збира́ти — to gather,
to collect
збира́тися — to get
ready for

збі́тися (з раху́нку) —	to lose count	зе́рнятко —	kernel
збі́жжя —	grain, cereals	зима́ —	winter
збі́льши́ти —	to enlarge	зимови́й, а, е, і --	winter
збо́ри —	meeting	зібра́тися —	to gather
збу́дити —	to wake up	зигри́тися —	to get warm
збу́дува́ти —	to construct, to build	зйи́ти (со́нце) —	to rise
зва́ти —	to call	зйи́ти (на го́ру) --	to climb
зва́тися —	to be called, to be named	зі́рка —	star
звеселя́ти —	to amuse	з'їсти —	to eat
звече́ра —	from the evening	з'їхати (з горба́) —	to descend
звика́ти —	to get used to	злама́ти —	to break
звичай —	usage, custom	злі́зти (з дере́ва) —	to descend
звичайно —	as a rule, usually, of course	*злі́чити —	to count
*звиду́сіль —	from every quarter	злови́ти —	to catch
звільни́ти —	to free	зляка́тися —	to be frightened
звільни́тися —	to free oneself	змага́тися —	to compete
зві́р —	animal	*змайструва́ти —	to build
звіри́нець —	zoo	зміна́ —	change
звіря́тко —	little animal	зми́нити —	to change
звук —	sound	зми́тати —	to sweep away
зга́дувати —	to think of, to remember	змо́рений —	tired
зги́нути —	to perish	зму́щувати —	to compel
зго́дом —	after a while	знайо́мий, а, е, і —	acquaintance
згорі́ —	from above	знайи́ти —	to find
здава́тися —	to seem, to be suitable, to surrender	зна́ти —	to know
здае́ться —	it seems	знахо́дити —	to find
зда́лека —	from a distance	зника́ти —	to disappear
здивова́ний, а, е, і —	astonished	зно́ву —	again
здивува́тися —	to wonder	зня́ти —	to take down
здобу́ти —	to acquire	зовсі́м —	entirely
здорови́й, а, е, і —	healthy	*золота́вий, а, е, і —	golden
здоров'я́ —	health	золоти́й, а, е, і —	made of gold
зеле́ний, а, е, і --	green	золоти́стий, а, е, і —	golden
зелени́ти —	to turn green	зоопа́рк —	zoological garden
земля́ —	earth, soil	зо́шит —	writing-book
зерно́ —	grain	з-під —	from under
		зради́ти —	to enjoy, to rejoice
		зразу́ —	at once
		зранку́ —	in the morning

зрізати —	to cut away
зробити —	to make, to produce, to get ready
зрозуміти —	to understand, to comprehend
зручний, а, е, і —	comfortable
зручно —	comfortable
зуб —	tooth
зупинятися —	to stop
зустрічатися —	to meet
зчасом —	later

I.

іграшка —	toy, plaything
Ікона —	Ikon, Sacred Image
іменінник —	one whose name-day it is
ім'я —	name
інженер —	engineer
іноді —	sometimes
інший, а, е, і —	other
існувати —	to be, to exist
іспит —	examination
іті —	to go

I.

ідальня —	dining-room
їжа —	food
їжак —	hedgehog
їздити —	to ride, to motor
їсти —	to eat
їхати —	to go
їхній, я, е, і —	their, theirs

Й.

йти —	to walk, to go
-------	----------------

К.

кава —	coffee
Кавказ —	Caucasus
казати —	to say
казка —	tale
*каліка —	cripple

каміння —	stones
камінь —	stone
кам'яне вугілля —	coal
кам'яний, а, е, і —	of stone
Канада —	Canada
каніпа —	couch, sofa, settee
капелюх —	hat
капітан —	captain
капуста —	cabbage
капці —	slippers
*караць —	crucian (fish)
карий —	brown
Карпати —	Carpathian Mountains
картопліна —	potato
картопля —	potatoes
каса —	cash-office, pay-office, box-office
касир —	cashier
качати —	to roll
качатися —	to roll, to rock, to swing
каченя —	duckling
качка —	duck
каша —	grits, groats
квасоля —	beans
квиток —	ticket
квітень —	April
квітка —	flower
кволий —	weak
керувати —	to rule, to govern
кидати —	to throw
Київ —	Kyiv (Kiev)
київський, а, е, і —	Kyiv
кілим —	carpet
кинути —	to throw
кинутися —	to rush at, to plunge into
кисіль —	jelly, custard
кишеня —	pocket
кишеньковий, а, е, і —	pocket

кілька — a few
 кімна́та — room
 кіне́ць — end, finish
 кіно́ — cinema
 кінча́ти — to finish
 кінча́тися — to finish
 кінь — horse
 кіт — cat
 кла́сти — to put
 кла́сти (спа́ти) -- to put to bed
 клі́кати — to call
 клі́тка — cage
 клюва́ти — to pick
 кля́са — class
 книгозбі́рня — library
 кни́жка — book
 княги́ня — princess
 князь — prince
 кобза́р — kobza-player,
 bandura-
 player
 кова́ль — blacksmith
 ковбаса́ — sausage
 ко́вдра — blanket
 кого́сь — someone
 ко́жен, а, е, і — every, each
 ко́жний, а, е, і — every, each
 коза́к — Cossack
 колеќція — collection
 ко́лесо — wheel
 коли́ — when
 коли́сь — once
 ко́ліно — knee
 ко́лір — colour
 ко́ло — by, at, near
 ко́лос — ear
 ко́лосок — ear
 колю́чий, а, е, і - prickly
 коля́дка — Christmas
 Carol
 коля́дник — singer of
 Christmas
 Carols
 кольоро́вий,
 а, е, і — coloured
 кома́р — mosquito
 кома́шка — insect

кому́ніст — communist
 *ко́ник (цві́р-
 ку́н) — grasshopper
 конце́рт — concert
 *копа́ — threescore
 копа́ти — to dig
 кора́ — bark
 корі́сний,
 а, е, і — useful
 коріне́ць — small root
 коро́ва — cow
 коро́ль — king
 короткий, а, е, і - short, brief
 коса́ — scythe
 коси́ти — to mow,
 to scythe
 котеня́ — kitten
 ко́тик — pussy
 коти́тися — to roll
 котле́та — cutlet, chop
 котри́й, а, е, і — which
 котя́чий, а, е, і -- catlike, feline
 коше́ня — kitten
 ко́шик — basket
 краве́ць — tailor
 кравчи́ня — dressmaker
 кра́їна — country, land
 край — land, country
 край — side, edge
 кра́м — ware, article
 кра́мниця — shop
 кра́пка — full stop, point
 краса́ — beauty
 *кра́сний, —
 а, е, і — beautiful
 кра́шанка — Easter Egg
 кра́щий, а, е, і — better
 кре́йда — chalk
 *крі́вда — wrong,
 injustice
 кри́га — drifting ice
 кри́кнути — to cry out,
 to cry aloud
 крило́ — wing
 Крим — Crimea
 кри́мський,
 а, е, і — crimean

кріхти —	crumbs	лєгкий, а, е, і —	light, easy
кричати —	to cry, to shout	лєгко —	easily
крізь —	through,	лєгше —	easier
	across	лєгєнда —	legend
кріль —	rabbit	*лєдар —	lazy person
крім —	apart from	лєдвє —	hardly,
*кріс —	gun, rifle		only just
крісло —	chair	лєжати —	to lie, to rest
крок —	step	лєтіти —	to fly
крўглий, а, е, і --	round	лизати —	to lick
*кружляти —	to circle	ліпа —	lime (-tree),
куди́ —	where (to)		linden
куди́сь —	somewhere	ліпень —	July
купати́ся —	to bathe	*ліпнути —	to stick
купівля —	shopping,	*ліповий,	
	buying	а, е, і —	lime, linden
куплений —	purchased	лис —	fox
купувати —	to buy	лиси́ця —	vixen
ку́ри —	poultry	лист —	letter
ку́рка —	hen	листо́к —	leaf
ку́рник —	hen-house	листонóша —	postman
курча́тко —	chicken	листопа́д —	November
кусати́ —	to bite	лістя́ —	leaves, foliage
куто́к —	corner	лі́чко —	face
кутя́ —	Christmas dish	лиша́тися —	to remain
ку́хня —	kitchen		behind
кухо́нний,		лише́ —	only
а, е, і —	kitchen	лівий, а, е, і —	left
кучеря́вий,		ліво́руч —	to the left
а, е, і —	curly-headed	лі́д —	ice
кущ —	shrub, bush	лі́жка —	bed
		лі́зти —	to climb,
Л.			to crawl
ла́ва —	bench, seat	лі́кар —	physician
ла́годити —	to repair	ліка́рня —	hospital
ла́зити —	to climb,	лі́с —	forest
	to crawl	лісовий —	forest
лама́ти —	to break	літа́к —	aeroplane
лан —	open field	літа́ти —	to fly
ланцо́г —	chain	лі́тера —	letter,
ла́па —	paw		character
ла́ска —	kindness	лі́тній, я, е, і —	summer-like
ласка́вий, а, е, і -	kind	лі́то —	summer
ласка́во —	kindly	ліхтар —	lantern
*лева́да —	meadow,	лови́ти —	to catch
	fertile plain	ло́жка —	spoon
лєгєні —	lungs	лом —	crowbar

лопáта —	spade
луг —	meadow
любий, а, е, і —	dear, dearest, beloved
любіти —	to love
люди —	people
людина —	man
лютий —	February, angry
*лютувати —	to be angry
лягáти —	to lie down
лякáти —	to frighten
лякáтися —	to be frightened
лялька —	doll
ля́мпа —	lamp, light
Львív —	Lviv

М.

ма́буť —	probably
майбу́тнє —	future
майбу́тній, я, е, і —	future
майдáн —	square
ма́йже —	nearly
мак —	poppy
макові́к —	poppy-cake
мали́й, а, е, і —	little, small
ма́ло —	a few
малюва́ти —	to paint, to draw
мальовни́чий, а, е, і —	picturesque
ма́ма —	mummy
монасти́р —	monastery, convent
*мандрува́ти —	to wander, to travel
*ма́ра —	phantom
ма́сло —	butter
матері́ял —	material
ма́ти —	mother
ма́ти —	to have
ма́тінка —	mummy
ма́туся —	dear mother
маха́ти —	to wave, to swing

маши́на —	machine
маши́ніст —	machine operator
мед —	honey
медові́к —	honey-cake
ме́нше —	less
ме́нший, а, е, і —	smaller
ме́рзнути —	to be cold
ме́сті —	to sweep
*ме́та —	aim
ме́тели́к —	butterfly
*ме́тели́ця —	snow-storm
*ме́ткий, а, е, і —	apt, skilful
ме́туші́тися —	to fuss
ме́шкати —	to live, to reside, to dwell
ми (нас, нам і т. д.) —	we
ми́лий, а, е, і —	dear, nice
ми́ло —	kindly, nicely
ми́нати —	to pass
ми́ну́ле —	past
ми́ну́лий, а, е, і —	past
ми́ска —	bowl
ми́сли́вець —	hunter, hunterman
ми́ти —	to wash
*ми́ттю —	instantly
ми́ша —	mouse
мі́ж —	between, among
ми́й, моя, моє, мої —	my, mine
ми́льйо́н —	million
ми́няти —	to change, to alter
ми́ст —	bridge
ми́сто —	town
ми́сце —	place, locality
ми́сяць —	moon
ми́сяць —	month
ми́цний, а, е, і —	strong
ми́шати —	to mix, to stir up
множи́на —	plural
мо́ва —	language

мовний, а, е, і —	linguistic
мовчати —	to be silent
мовчки —	silently
могила —	grave
могти —	to be able
*могутній, я, е, і —	mighty
може —	perhaps, maybe, possibly
можна —	it is possible
мокнути —	to become wet
мокрый, а, е, і —	wet
молитва —	prayer
*моліти —	to pray, to implore
молітися —	to pray
молодець —	fine fellow
молодий, а, е, і --	young
молодший, а, е, і —	junior
молоко —	milk
море —	sea
морква —	carrots
морквина —	carrot
мороз —	frost
*морозити —	to freeze
моряк —	sailor
Москвa —	Moscow
москoвський, а, е, і —	Muscovite
москaль —	Muscovite
Москoвщина —	Muscovy
мoтoр —	motor
мудрий, а, е, і —	wise
музей —	museum
муркoтити —	to purr
мусити —	to have to
муха —	fly
мученик —	martyr
мучити —	to torture
м'який, а, е, і —	soft, mild, tender
м'ясо —	meat
м'яч —	ball

Н.

на —	on
набагато —	much more
наближатися —	to approach
набрати (води) --	to take (water)
наввипередки —	racing with one another
навіть —	even
навіщо —	why, what for
навколо —	around
навкруги —	around
навпаки —	on the contrary
навпроти —	opposite
навчання —	study
навчати —	to teach
навчити —	to teach
навчитися —	to learn
нагадувати —	to remind
наголос —	accent
наголошений, а, е, і —	accented
нагорода —	reward
нагору —	upwards
нагріватися —	to get warm
нагрітий, а, е, і --	heated
над —	on, over
надвечір —	towards evening
надворі —	outside
*надимати (вітрила) —	to fill out the sails
надія —	hope
надіятися —	to hope
надходити —	to approach
назад —	backwards
назва —	name
називати —	to call, to name
наїстися —	to eat one's fill
найбільший, а, е, і —	the largest
найвищий, а, е, і —	top, supreme
найгрубший, а, е, і —	the thickest

найдавніший,			*натрудітися —	to be tired
а, е, і —	the oldest,			of work
	ancient		нау́ка —	science, lesson
найкоротший,			на́фта —	oil
а, е, і —	the shortest		на́че —	like
найкраще —	the best		начепіти —	to hook
найкращий,			наш, а, е, і —	our, ours
а, е, і —	the best		нашийник —	collar
найменший,			на́що —	why, what for
а, е, і —	the smallest		на щáстя —	fortunately
найни́жчий,			не —	not
а, е, і —	the lowest		небага́то —	little, a few
найста́рший,			небезпе́ка —	danger
а, е, і —	the oldest		небезпе́чний,	
найшви́дший,			а, е, і —	dangerous
а, е, і —	the quickest		не́бо —	sky
наказáти —	to order		невдя́чний,	
нале́жати —	to belong		а, е, і —	ungrateful
налива́ти —	to pour in		невели́кий,	
наляка́тися —	to be		а, е, і —	little, small
	frightened		невже́? —	really?
намага́тися —	to endeavour		нево́ля —	slavery
напада́ти —	to attack		*невто́мно —	untiringly
напа́м'ять —	by heart		нега́рний,	
наперед —	foreward		а, е, і —	plain, ugly
напередо́дні —	the day before		неглибо́кий,	
напе́рсток —	thimble		а, е, і —	not deep,
написа́ти —	to write down			shallow
напи́тися —	to have a drink		неда́вно —	lately
	(water, milk		недале́ко —	not far from
	etc.)		неді́ля —	Sunday
напри́клад —	for instance		недо́бре	
нарва́ти			(пога́но) —	badly
(квіти) —	to pick		недо́брий (на	
	(flowers)		смак), а, е, і —	unpalatable
наре́шті —	at last		недо́вгий, а, е, і -	short
*нари́кати —	to reproach,		недо́вго —	for a short
	to complain			time
наро́д —	people, nation		неживи́й, а, е, і -	dead
народи́тися —	to be born		незаба́ром —	soon
наси́пати —	to pour		*незабу́тній —	unforgettable
наси́ння —	seeds		незале́жний —	independent
*наспіва́тися —	to sing		незале́жність —	independence
наста́ти (час) —	to come		незго́да —	discord
насту́пний,			нездоро́вий	
а, е, і —	next, following		(для житт́я) —	unhealthy
насуши́ти —	to dry			

нема́є —	no, not, there is no, there are no	носіти —	to carry, to wear
ненáче —	like, as if	ну! —	well!
не́нька —	mother	ночува́ти —	to spend the night
непога́но —	not bad	*ну́дитися —	to be bored
непоказни́й, a, e, i —	plain, insignificant	ня́вкати —	to mew
непомі́тно —	unperceptibly	О.	
непотрі́бний, a, e, i —	unnecessary	обго́ртка —	wrapper
не раз —	often, frequently	обду́рити —	to deceive
нера́но —	it is late	обере́жно —	carefully
нести́ —	to carry	оберну́тися —	to turn round
неха́й —	let it be	обі́два —	both
нече́мний, a, e, i —	naughty, ill-bred	обі́д —	lunch
неща́стя —	misfortune	обі́дати —	to lunch, to dine
ни́зький, a, e, i —	low	обі́зватися —	to reply
ні́ні —	to-day	обі́цяти —	to promise
ні́тка —	thread	облі́ччя —	face
ні́щечком —	quietly	обліта́ти —	to fly all over
ні́щити —	to destroy	обміта́ти —	to sweep off
ні́ —	no	обню́хувати —	to sniff at
ніде́ —	nowhere	обня́ти —	to embrace
ні́ж —	than	обо́є —	both
ні́ж —	knife	обороня́ти —	to protect
ні́жка —	foot	обороня́тися —	to defend
ніко́го —	nobody	обхо́дити —	to go round
ніколи́ —	to be very busy, there is no time	о́воч —	fruit
ніко́ли —	never	огіро́к —	cucumber
нікуди́ —	nowhere	огляда́ти —	to examine
ніс —	nose	огляда́тися —	to glance back
ніхто́ —	nobody	о́дін —	one
ніч —	night	одина́дцять —	eleven
нічо́го —	nothing, so-so, not bad	одна́ковий, a, e, i —	identical
нові́й, a, e, i —	new	одна́ково —	it is all the same
новина́ —	news	однина́ —	singular
нога́ —	foot, leg	односкладо́вий, a, e, i —	consisting of one syllable
нора́ —	hole	одру́жений, a, e, i —	married
		о́дяг —	clothes
		одяга́тися —	to dress oneself

*оживáти —	to come to life, to revive	пáм'ятник —	monument
озвáтися —	to say, to answer, to reply	пáм'ять —	memory
óзеро —	lake	пан —	Mister
Озівське мóре —	the Sea of Azov	панувáння —	reign, domination
означáти —	to signify	панувáти —	to rule
óко —	eye	паня́нка —	girl
окре́мий, а, е, і -	separate	паперóвий,	
окре́мо —	separately, apart	а, е, і —	made of paper
окуля́ри —	spectacles	папі́р —	paper
óлень —	deer	парк —	park
оли́ва —	oil	паркáн —	fence
оли́вець —	pencil	пароплáв —	steamer
ону́к —	grandson	пасажи́р —	passenger
опáлювати —	to heat	пасажи́рський,	
опині́тися —	to find oneself	а, е, і —	passenger
описа́ти —	to describe	па́ска —	Eastern cake
опові́дання —	story, tale	па́ста —	paste
осві́тлювати —	to light, to illuminate	пасті́ся —	to graze
осі́нній, я, е, і —	autumnal	паті́к —	stick
óсiнь —	autumn	пахну́ти —	to exhale
особлі́во —	especially	паху́чий, а, е, і --	fragrant, aromatic
оста́нній, я, е, і -	last	пéвно —	sure
óстрiв —	island	пекти́ (со́нце) —	to scorch
ось —	here	пеньо́к —	stump
от —	here, there	перебивáти —	to interrupt
от чо́му —	therefore	переверта́тися --	to turn over
ота́ман —	commander	переві́ряти —	to check
охороня́ти —	to guard, to protect	перев'язка —	dressing
охóче —	willingly	перегу́куватися -	to shout to one another
охристи́ти —	to baptize	пéред —	in front of
оце́й, оця́, оце́,		передплáчувати	to subscribe
о́чі —	this, these eyes	переї́хати	
П.		(міст) —	to cross
паву́к —	spider	перекида́ти —	to turn over, to hurl across
па́дати —	to fall	переклада́ти —	to translate, to interpret
паку́нок —	parcel	переля́каний,	
па́лець —	finger	а, е, і —	frightened
пам'я́тати —	to remember	переляка́тися —	to be frightened
		перемага́ти —	to win, to overcome

переносити — to carry over
 *перепрошувати to apologize
 переходити — to cross
 *перетоптати — to trample
 перон — platform
 перстень — ring
 перший, а, е, і — first
 перш за все — first of all
 пес — dog
 *печаль — grief
 пєчиво — fancy bread
 п'єса — play
 пильно — diligently
 пиріг — pie
 писанка — Easter Egg
 писати — to write
 письменник — writer
 письменниця — authoress
 питання — question
 питати — to question,
 to ask
 пити — to drink
 *пийшний — magnificent
 пицати — to squeak
 пів — half
 півгодини — half an hour
 південь — south, midday
 півень — cock
 північ — north,
 midnight
 півроку — six months
 під — under
 підбігти — to run
 підіймати — to pick up,
 to lift
 підійти — to approach
 під'їжджати — to approach
 підкорити — to subjugate
 підкрєслити — to underline
 підлетіти — to fly up
 підлога — floor
 піднести — to lift
 підростати — to grow up
 підскакувати — to jump up
 and down
 підходити — to approach
 під час — during

пізнавати — to recognize
 пізніше — later on
 пізно — late
 пір'я — plumage,
 feathers
 після — after
 пісний, а, е, і — lenten
 пісня — song
 пісок — sand
 піти — to go
 піч — oven
 плавати — to swim
 плакати — to cry
 платити — to pay
 плач — weeping, cry
 плащ — coat,
 mackintosh
 плечє — shoulder
 пливти — to stream,
 to navigate,
 to sail
 побачити — to notice,
 to see
 побігти — to run
 побожний,
 а, е, і — pious
 побожно — piously
 побороти — to overcome
 побувати — to visit
 побудувати — to build
 поважати — to respect
 поважний,
 а, е, і — serious,
 earnest
 повалити — to throw down,
 to overthrow
 повезти — to drive,
 to transport
 повернутися — to return
 поверх — floor
 повєсти — to lead,
 to conduct
 повідомляти — to inform
 *повік — for ever
 повільно — slowly
 повітря — air
 повний, а, е, і — full

пóвно — is full of
 повста́нський,
 a, e, i — insurgent
 повто́рити — to repeat
 повчи́ти — to teach
 повчи́тися — to learn
 пога́ний, a, e, i -- bad
 пога́но — badly
 погаса́ти — to go out
 погаси́ти — to extinguish
 погля́нути — to have a look
 погово́рити — to talk
 пого́да — weather
 погра́тися — to play
 погуля́ти — to lead a gay
 life
 подарува́ти — to make
 a present
 подару́нок — gift
 подава́ти — to give,
 to serve
 подві́р'я — yard
 подзвони́ти — to ring a bell
 подиви́тися — to have a look
 поді́хати — to breathe
 подоба́тися — to like
 по́дорож — journey
 по́друга — friend,
 play-mate
 поду́мати — to think
 по́душка — pillow
 пое́т — poet
 поетеса́ — poetess
 пожовклий — yellowed
 позавтра́ — the day after
 to-morrow
 позавчора́ — the day before
 yesterday
 поза́ду — behind
 *позбавля́ти — to deprive
 позбира́ти — to gather
 по́їзд — train
 по́їти — to water
 пока́зувати — to show
 по́ки — until, while
 покла́сти — to place,
 to put down

покли́кати — to call
 поклоні́тися — to bow,
 to worship
 покрива́ти — to cover
 покусáти — to bite
 пола́годити — to settle,
 to adjust
 по́ле — field
 полети́ти — to fly
 полива́ти — to water
 полиця́ — shelf
 поли́чити — to count
 полови́на — half
 поло́гий — gently slopping
 *полони́на — pasture in
 the mountains
 полюбі́ти — to love
 полюва́ти — to hunt
 *полягти́ — to die
 поля́к — Pole
 польови́й, a, e, i - field
 Польща́ — Poland
 помага́ти — to help
 помалу́ — slowly
 помара́нча — orange
 померти́ — to die,
 to pass away
 помилка́ — mistake
 поми́ти — to wash
 помідо́р — tomato
 поміня́ти — to exchange
 поміча́ти — to notice
 помолі́тися — to pray
 пом'я́кшувати — to soften
 по́над — over, above
 понево́лений,
 a, e, i — enslaved
 понево́лити — to enslave
 понеді́лок — Monday
 понести́ — to carry
 пообі́дати — to dine
 попере́ду — in front
 попроси́ти — to ask
 порá (року) — season of
 the year
 порá — time
 порáда — advice

порáдити — to advise
 порáдитися — to consult
 порахувáти — to calculate
 порвáти — to tear
 поріг — threshold
 порóжній,
 я, е, і — empty
 поросá — young pig
 поро́х — dust, powder
 портрéт — portrait
 поса́дити — to plant
 посере́дині — in the midst,
 in the middle
 поси́лати — to send
 послухáти — to hear
 посні́дати — to have
 breakfast
 поспі́вати
 (овочі) — to ripen
 поспі́шати — to harry,
 to hasten
 поставі́ти — to place,
 to build
 поті́к — stream
 потічо́к — small stream
 по́тім — later, then,
 afterwards
 потра́пити — to get under,
 to get into
 потрі́бний,
 а, е, і — necessary
 пофарбо́ваний,
 а, е, і — coloured
 похва́льна гра-
 мота — certificate of
 distinction
 похі́д — march
 поховáти — to bury, to lay
 to rest, to hide
 поховáтися — to conceal,
 to hide
 *почасту́нок — reception
 поча́ток — beginning
 почека́ти — to wait
 почина́ти — to start
 почу́ти — to hear
 поши́ритися — to spread

поші́ти — to sew
 пошта — post, mail
 пошто́вий,
 а, е, і — postal
 появи́тися — to appear
 поясні́ти — to explain
 пра́вда — truth
 пра́вда? — is it not so?
 пра́вий, а, е, і — right
 правору́ч — on the right
 side
 пра́дід — great--grand-
 father
 пра́пор — flag
 пра́ти — to wash
 працюва́ти — to work
 пра́ця — work
 працюва́тий,
 а, е, і — hard working
 прегáрний,
 а, е, і — very beautiful
 прегáрно — most
 beautifully
 прéдок — ancestor
 прекра́сний,
 а, е, і — excellent,
 splendid
 при (сто́лі) — by, at
 прибира́ти — to tidy up
 прибіга́ти — to arrive
 при́браний,
 а, е, і — decorated
 приви́кати — to get used to
 приві́тати — to greet,
 to salute
 приві́тний,
 а, е, і — friendly, kind
 приво́зити — to bring
 прив'язáти — to tie
 приго́да — adventure
 пригото́вати — to prepare,
 to get ready
 придивля́тися — to look closely
 приду́мати — to think of,
 to devise
 при́ємно — pleausrably
 приї́здити — to arrive

приїхати — to arrive
 прийти — to come
 прикметник — adjective
 прикраса — decoration
 прикрасити — to decorate
 прикрашений,
 a, e, i — decorated
 прилетіти — to fly to
 *прилінути — to arrive
 приліпнути — to stick
 принести — to bring
 припалити — to burn
 припливати — to reach
 the shore
 природа — nature
 приручити — to tame
 прислати — to send
 прислів'я — proverb
 приснитися — to dream
 пристань — pier
 притулитися — to cling to
 приходити — to come
 причепитися — to stick to
 приятелювати -- to be friendly
 приятель — friend
 прізвище — family name,
 surname
 про — about
 пробувати — to try
 провалитися — to fall through
 провітрювати — to ventilate
 проводити — to lead,
 to guide,
 to accompany
 проганяти — to drive away
 продавати — to sell
 продавець — seller
 прожити — to live, to stay
 at a place
 проїжджати — to pass through
 прокидатися — to wake up
 проклятий,
 a, e, i — cursed,
 damned
 проминати — to pass
 проміння — beam

пропасти — to perish,
 to disappear
 проповідувати -- to preach
 прорвати — to break
 through
 просити — to beg
 просто — straight ahead,
 simply, plainly
 простягати — to stretch out
 протіти — opposite
 протирати — to wipe
 протікати — to flow
 протяжно — in drawing
 manner
 проходити — to pass,
 to go by
 прочитати — to read
 прощатися — to say
 good-bye
 прудкий, a, e, i - quick
 прутик — twig
 птаство — birds
 птах — bird
 пташеня — little bird
 пташиний,
 a, e, i — bird
 пташка — bird
 *пуплях — bud
 пустити — to let go
 пух — down
 пухнастий,
 a, e, i — downy, fluffy
 пшениця — wheat
 п'ятдесят — fifty
 п'ятнадцять — fifteen
 п'ятниця — Friday
 п'ятсот — five hundred
 п'ять — five

P.

радіий, a, e, i — glad
 радити — to advise
 радіо — radio
 радісний, a, e, i - joyful, happy,
 glad
 радісно — gladly
 радість — gladness

радіти — to rejoice,
to be glad
радоці — joy, gladness
раз — time
разом — together
раз-у-раз — often,
continually
рак — crayfish
рана — wound
раніше — earlier
ранковий,
a, e, i — morning
ранком — in the morning
ранній, я, е, і — early
рано — early
ранок — morning
раптом — suddenly
рахувати — to count
рвати — to tear
рейка — rail
ремонтувати — to repair
речення — sentence
риба — fish
риска — line
рід (грам.) — gender
рідний, а, е, і — related,
relation
різати — to cut
Різдво — Christmas
різдвяний,
a, e, i — Christmas
різний, а, е, і — different
рік — year
річ — thing
річка — river
робити — to make
робітися — to become
робітник — worker
робота — work
ровер — bicycle
роги — horns
родина — family
родич — relative
рожевий, а, е, і - pink
розбиватися — to break
розвага — amusement,
recreation

розважати — to amuse
розговітися — to break one's
fast
розгорнути — to open,
to unfold
роздертий,
a, e, i — torn
роздивлятися — to look about
розділити — to divide
*роздор — discord
розказати — to tell
*розквітати — to bloom
розкрити — to open
розливатися — to overflow
розлити — to spill
*розлого — widely
розмова — conversation
розмовляти — to talk
розносити — to convey
розпитувати — to ask
розповідати — to tell,
to narrate
розрахувати — to calculate
розсердитися — to feel angry
розтавати — to thaw
*розталь — thaw
розум — intelligence,
intellect
розуміти — to understand
розумний,
a, e, i — clever
розцвітати — to bloom
рослина — plant, herb
рості — to grow
рот — mouth
рубати — to chop
руїни — ruins
руйнувати — to demolish
рука — arm, hand
рукавиця — glove
рух — traffic
рушати — to set off,
to move
рушник — towel
рушниця — gun, rifle
ряд — row

C.

сад —	garden, orchard
са́дити —	to plant
садовина́ —	fruits
садо́к —	small garden
сам, а, о, і —	self, selves
са́ме —	just, exactly
са́мий —	the same, the very same
са́нки —	sledge
санча́та —	small sledge
сви́ня —	pig
сви́до́цтво —	certificate
сви́жий, а, е, і —	fresh
сви́ський, а, е, і —	tame
сви́т —	world
сви́та́ти —	the day is breaking
сви́ти́ти —	to shine, to light
сви́ти́тися —	to shine
сви́тло —	light
сви́тлофо́р —	traffic lights
сви́товий, а, е, і —	universal, worldwide
сви́чка —	candle
*сво́я́к —	relative
Свя́твечі́р —	Christmas-eve
Свя́твечі́рний, я, е, і —	Christmas- eve
святі́й, а, е, і —	saint
святі́ти —	to bless
святко́вий, а, е, і —	solemn, festive
святкува́ти —	to celebrate
сва́то —	celebration, holiday
сва́чене —	blessed food, consecrated
сващ́енник —	priest
себе́, собі́, собо́ю —	oneself
се́ло —	village

серди́тий, а, е, і —	annoyed
серди́то —	angrily
се́ред —	among
се́реда —	Wednesday
се́редина —	middle
се́редній, я, е, і —	middle, average
се́редній ри́д (грам.) —	neuter
се́рп —	sickle
се́рпень —	August
се́рце —	heart
се́стра —	sister
сиді́ти —	to be seated
си́ла —	strength, force
си́льний, а, е, і —	strong
си́н —	son
си́ний, я, е, і —	blue
си́р —	cheese
сирота́ —	orphan
*сироти́на —	orphan
си́к —	juice
си́кти —	to mince
си́ль —	salt
си́м —	seven
си́мдесят —	seventy
си́мна́дцять —	seventeen
си́мсо́т —	seven hundred
си́но —	hay
си́рий, а, е, і —	grey
си́сти —	to sit down
си́тка —	net
си́чений, а, е, і —	minced
си́чень —	January
Си́ям —	Siam
си́ямський, а, е, і —	Siamese
си́яти —	to sow
сказа́ти —	to say
скатерти́на —	table-cloth
ски́льки ? —	how many?
скла́д —	syllable
склада́ти —	to lay together, to put together
склада́тися —	to consist of
складни́й, а, е, і —	complicated

скла́сти (іспит) - to pass an examination
скоро́ — soon, shortly
скри́кнути — to cry, to shout
скри́нька — case
скри́зь — everywhere
сла́ва — glory
сла́вити — to glorify
сла́вний, а, е, і -- famous
сли́ва — plum
сло́во — word
словни́к — dictionary
Служба́ Бо́жа — Divine Service, Mass
служі́ти — to serve
слуха́ти — to hear
слуха́тися — to obey
сльо́за — tear
сма́ження — roasting
сма́жити — to roast
смакува́ти — to taste, to enjoy
сма́чний, а, е, і -- palatable, savoury
смерть — death
сметана́ — cream
смітт́я́ — litter
сміх — laugh, laughter
сміхові́нка — joke
смішний, а, е, і -- funny, laughable
смішно́ — it makes one laugh
смія́тися — to laugh
смія́тися
(з ко́гось) — to laugh at
смуга́ — stripe
смужка́ — stripe
сніг — snow
сніго́вий, а, е, і -- snowy
сніда́нок — breakfast
сніжи́нка — snowflake
сніжка́ — snowball
*сні́п — sheaf
соба́ка — dog
соки́ра — axe

соли́ти — to salt, to pickle
соловѐйко — nightingale
*солов'ї́ний,
а, е, і — nightingale
солод́кий, а, е, і - sweet
солодко́ — sweetly
соло́ма — straw
соло́м'яний,
а, е, і — made of straw
сон — sleep, dream
со́нце — sun
со́няшний,
а, е, і — sunny
со́рок — forty
со́ромно — it is a shame
со́рочка — shirt, chemise
сосна́ — pine-tree
со́хнути — to dry
спа́ти — to sleep
спаси́би — thank you
спекти́ — to bake
спереча́тися — to argue, to debate
спи́на — back
спиня́тися — to stop
спи́сок — list, roll
спита́ти — to ask
спита́тися — to ask
спі́в — singing, song
співа́к — singer
співа́ти — to sing
спідни́ця — skirt
спі́ти — to ripe
спога́д — recollection
сподіва́тися — to hope
сподоба́тися — to be liked
спокі́йно — quietly, calmly
споча́тку — in the beginning, at first
спочива́ти — to rest
спра́ва — matter
спра́вді — really
спра́вжній,
я, е, і — real
справля́ти — to celebrate

спрóбувати — to try, to test
спусти́ти — to lower,
to let down
срі́бло — silver
срі́бний, а, е, і — made of silver
ста́нція — station
ста́ранный,
а, е, і — careful
ста́ранно — carefully
ста́ратися — to endeavour
ста́рий, а, е, і — old
ста́рший, а, е, і - older, elder,
senior
ста́ти на ко́ліна - to kneel
ста́ти (ко́ло
чо́гось) — to stand
ста́ти (зро-
ба́тися) — to become
сте́жити — to observe,
to watch
сте́жка — path
сте́ля — ceiling
степ — steppe
ста́л — table
ста́лець — chair
ста́на — wall
сто — hundred
сто́вбур — trunk
сто́лиця — capital
сто́мітися — to get tired
сторч — upright
сто́яти — to stand
ста́ра — meal
стражда́ння — suffering
страх — fear
страш́ний,
а, е, і — fearful
стра́шно — terribly,
awfully
стриба́ти — to jump
*стрибу́нець — grasshopper
стри́чка — ribbon
*стукоті́ти — to knock
субо́та — Saturday
сук — bough, twig
сукóнка — gown, dress
сумни́й, а, е, і — sad

су́мно — sadly
сумува́ти — to grieve,
to sorrow
суп — soup
сусі́д — neighbour
сухий, а, е, і — dry
су́хо — dry
схі́д (со́нця) — sunrise
схі́д — East
схо́ванка — hiding-place
схо́вище — hiding-place
схо́ди — steps, staircase
схо́дити (со́нце) - to rise
схо́жий, а, е, і — similar
схо́піти — to grasp
схо́пітися — to jump up
сю́ди — here
ся́яти — to shine,
to radiate,
to beam
сьо́годні — to-day

Т.

та — and
та́ — but
та́бір — camp
так — yes
та́кий, а, е, і — such
тако́ж — also
так са́мо — the same
таксі́вка — taxi
та́м — there,
over there
та́нути — to melt
танцюва́ти — to dance
та́рїлка — plate
та́то — dad
твари́на — animal
твій, я, е, ї — your, yours
теа́тр — theatre
теж — too, also
текти́ — to flow
телеві́зор — television
ре́септор — receiver
теля́ — calf
те́мний, а, е, і — dark
те́мно — dark

темнобронзовий,
 а, е, і — dark-brown
 темносірий,
 а, е, і — dark-grey
 тепер — now
 теперішній,
 я, е, і — present,
 modern
 теплий, а, е, і — warm
 тепло — warm
 тэчка — schoolbag
 ти (тебе, тобі
 і т. д.) — you
 тиждень — week
 тим часом — meanwhile
 тиснути — to press
 тисяча — one thousand
 тихий, а, е, і — quiet
 тихо — quiet
 тікати — to flee,
 to run away
 тільки — only
 тількищо — just now
 тітка — aunt
 товариство — company,
 party
 товариш — fellow,
 comrade
 товаришувати — to associate
 with
 товарівий,
 а, е, і — goods (train)
 тоді — then
 той, та, те, ті — that, those
 тому — therefore
 тонкий, а, е, і — thin
 *тоніти — to drown
 торбінка — small bag
 торік — last year
 торішній,
 я, е, і — of last year
 торт — fancy cake
 тощо — and so on
 травá — grass
 травень — May
 травнік — lawn
 трамвай — tram

трамва́йний,
 а, е, і — tram
 трéба — it is necessary
 тремтіти — to tremble
 трéтій, я, е, і — third
 три — three
 тривáти — to last
 тривóжний,
 а, е, і — uneasy
 тривóжно — uneasily
 три́дцять — thirty
 тримáти — to hold
 тринáдцять — thirteen
 трискладóвий,
 а, е, і — consisting of
 three syllables
 три́ста — three hundred
 тролéйбус — trolley bus
 трóхи — a little
 туді́ — to that place,
 that way
 тулі́тися — to cling to,
 to nestle
 тумáн — fog, mist
 турбува́тися — to worry
 турецький,
 а, е, і — Turkish
 тут — here
 тяга́ти — to drag
 тягну́тися — to extend,
 to drag
 тяжкий, а, е, і — hard, heavy,
 difficult
 тяжко́ — heavily

У.

у — in
 ува́га — attention
 уважа́ти — to pay atten-
 tion, to mind
 ува́жний, а, е, і - attentive
 ува́жно — attentively
 увéсь, уся, усе,
 усі — all
 увéчорі — in the evening
 угорі́ — above
 угóру — upwards

удéнь —	during the day
удóма —	at home
ужé —	already
узвáр —	Christmas dish
узýти —	to take
*уквітча́ти —	to trim with flowers
Україна —	Ukraine
українець —	Ukrainian
український, a, e, i —	Ukrainian
укри́ти —	to cover
ули́зти —	to get in, to climb into
умира́ти —	to die
уночі —	at night
упáсти —	to fall
упийма́ти —	to catch
урожа́й —	harvest, crop
усмиха́тися —	to smile
у́сний, a, e, i —	oral
утвори́ти —	to form, to organise
утвори́тися —	to come into existence
утекти́ —	to run away, to escape
вхопи́тися —	to grip
учени́ця —	pupil
у́чень —	pupil
учепи́тися —	to cling (to)
учи́тель —	teacher
учи́телька —	schoolmistress
учи́ти —	to teach
учи́тися —	to learn

Ф.

фа́брика —	factory
фа́рба —	paint
фарбува́ти —	to paint
фа́рма —	farm
фа́рмер —	farmer
фарту́х —	apron
фі́льм —	film
Франці́я —	France

Х.

хай —	let it be so
Ха́рків —	Kharkiv
харчі́ —	food
харчува́тися —	to feed on, to live on
ха́та —	house
хати́на —	small house
хвали́ти —	to praise
*хвали́тися —	to boast
хвили́на —	minute
хвилюва́ти (пшени́ця) —	to wave
хвилюва́тися —	to be worried
хви́ля —	wave
хвіст —	tail
хво́рий, a, e, i —	ill
хворі́ти —	to be ill
хи́ба —	fault
хи́жий, a, e, i —	raptorial
хита́ти —	to shake
хи́трий, a, e, i —	cunning, sly
хи́ба —	unless, is that so? really?
хидни́к —	pavement
хлі́б —	bread
хліби́на —	loaf
хлі́в —	stable
хло́пець —	boy, youngster, fellow
хло́пчик —	small boy
хма́ра —	cloud
ховáти —	to hide
ховáтися —	to hide oneself
ходи́ти —	to walk
хо́лод —	cold
холо́дний, a, e, i —	cold
хо́лодно —	it is cold
хор —	choir
хорóбрый, a, e, i —	brave, courageous
хо́роше —	it is nice
хорóший, a, e, i —	good, beautiful

хотіти —	to want, to wish, to desire
хотітися	to wish
хоч —	although, though
хрест —	cross
християнін —	Christian
християнка —	Christian
християнський, a, e, i —	Christian
хрищена мати —	godmother
хрищений	
батько —	godfather
хрещення —	baptism
хрущ —	beetle
хто (кого, кому i т. д.) —	who
хтось (когось, комусь i т. д.) —	somebody, someone
худий, a, e, i —	lean, thin
худоба —	cattle
хустинка —	handkerchief
хустка —	head-cloth
хутро —	fur
Ц.	
цвірінкати —	to chirp
цвісти —	to blossom
*цвіт —	blossom
цегла —	bricks
цеглина —	brick
цей, ця, це, ці —	this, these
церква —	Church
церковний, a, e, i —	Church
цибуля —	onion
цирк —	circus
цифра —	figure
цікавий, a, e, i —	curious
цікавити —	to take an interest
цікавість —	curiosity, inquisitiveness
цілий, a, e, i —	whole
цілком —	entirely

цілувати —	to kiss
цукерка —	sweet, bonbon
цукор —	sugar
цукровий, a, e, i —	made of sugar
цуценя —	puppy

Ч.

чай —	tea
чайка —	sea-gull
часник —	garlic
час —	time
часом —	sometimes
частина —	part
часто —	often
частувати —	to treat
чекати —	to wait
чёмний, a, e, i —	polite, courteous
*черва —	worms
червень —	June
червоний, a, e, i —	red
червоніти —	to redden
черв'як —	worm
черевіки —	shoes
через —	through
черешня —	cherry
четвер —	Thursday
четвертий, a, e, i —	fourth
честь —	honour
чи —	whether, or, if
чийсь, чиясь, чийсь, чийсь —	somebody's
число —	number
чисте поле —	an open field
чистий, a, e, i —	clean
Чистий Четвер -	Maundy- Thursday
чисто —	clean
читанка —	reading-book
читати —	to read
чипати —	to touch
човен —	boat
чогó? —	why?

чоловік — man, husband
 чоловічий,
 a, e, i — masculin
 чому? — why?
 чомусь — for some
 reason
 Чорне море — the Black Sea
 чорний, a, e, i — black
 чорніло — ink
 чорнільниця — ink-well,
 ink-pot
 чорніти — to turn black,
 to show black
 чорноморець — Black Sea
 Army Cossack
 чотири — four
 чотириста — four hundred
 чотирнадцять — fourteen
 чудовий, a, e, i — wonderful
 чудово — wonderfully
 чужий, a, e, i — strange,
 foreign
 чужина — foreign land
 чужинець — stranger,
 foreigner
 чути — to hear

Ш.

шанувати — to respect
 шапка — hat
 шафа — wardrobe,
 cupboard,
 book-case
 шведський,
 a, e, i — Swedish
 швидкий, a, e, i — quick
 швидко — quickly,
 rapidly
 швидше — quicker, faster
 шерсть — wool, hair
 шібка — window-pane
 шіна — tyre
 широкій,
 a, e, i — broad
 широко — widely
 шіти — to sew
 шія — neck

шістдесят — sixty
 шістнадцять — sixteen
 шістсот — six hundred
 шість — six
 шкарпётки — socks
 шкільний,
 a, e, i — school
 шкіра — skin
 шкбада — it's a pity
 шкбола — school
 школяр — pupil,
 schoolboy
 шматок — piece, slice
 шмаття — rags
 шнурок — string
 шовковий,
 a, e, i — made of silk
 шофёр — chauffeur,
 driver
 шпак — starling
 шпаківня — bird-house
 шпиталь — hospital
 штани — trousers
 шукати — to seek,
 to look for
 шуліка — hawk
 шум — noise
 шухляда — drawer

Щ.

щасливий,
 a, e, i — happy
 щасливо — happily
 щастя — happiness, luck
 ще — yet, still, more
 *щедрий, a, e, i — generous,
 liberal
 щеня — puppy
 щіглик — goldfinch
 *щіро — sincerely,
 frankly
 щіліна — gap, crack
 що — what, which
 щоб — in order that
 щовечора — every evening
 щодня — every day

щодуху —	with all one's might	як —	how
щойно —	recently	якби —	if
щонеділі —	every Sunday	який, яка, яке, які —	which
щоразу —	each time	якийсь, якась, якесь, якісь —	any, some
щоранку —	every morning	якнайшвидше —	as fast as possible
*щорання —	every morning	якось —	somehow, once
щоробку —	every year	як слід —	as it should be
щосили —	with all one's might	якщо —	if, in case
щось —	something	ялінка —	fir-tree, Christmas tree
щотижня —	every week	яма —	pit
Я.		ясний, а, е, і —	bright, light, clear
я (менé, мені і т. д.) —	I	ясніше —	clearer,
яблуко —	apple	ясно —	fine, clearly
ягода —	berry	ясносірий, а, е, і —	light-grey
яйце —	egg		

З М І С Т

Сторінка

ПЕРЕДМОВА	5
СЛОВО ДО ВЧИТЕЛІВ	6
ТРИ МАТУСИ — Леонід Полтава	10
ДОБРИДЕНЬ, ДІТИ!	11
РІДНА МОВА — Сидір Воробкевич	13
ОСІНЬ ПОЧИНАЄТЬСЯ	13
СЛОВА	15
ОСІНЬ — Ніна Наркевич	18
РОЗМОВА	19
СМІХОВИНКА	20
ЛИСТ ДО ПТАШКИ — За Романом Завадовичем	21
УКРАЇНА — Ганна Черінь	23
БІЛЯК — За Ніною Наркевич	24
РІК І МІСЯЦІ	25
ЗИМА В УКРАЇНІ	27
БІЛІ МУХИ — Максим Рильський	29
СНІГОВА БАБА — За Дімою	29
РОЗМОВА	32
ЗИМА — Діма	34
ЛЕСЯ УКРАЇНКА	35
ЛІТО КРАСНЕЄ МИНУЛО — Леся Українка	37
СМІХОВИНКА	37
РІЗДВЯНІ СВЯТА — Василь Шевченко	38
НА ВУЛИЦЯХ ВЕЛИКОГО МІСТА	41
УВАЖАЙ! — Василь Дубина	43
ЗАПРОШЕННЯ — Леонід Полтава	44
СМІХОВИНКА	45
ВЕСНА ЙДЕ!	45
ПРИГОДА РОЗУМНОГО ЗАЙЦЯ	46
ВОВК ТА ОЛЕНЬ — За А. Якобсоном	48
СМІХОВИНКА	50
ВЕСНА — Ніна Мудрик-Мриц	51
ІПАК ТА ГОРОБЕЦЬ — За О. Копиленком	51
РОЗМОВА	53
ГАМАЛІЯ — Тарас Шевченко	55
НАЙКРАЩИЙ СИН УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	55
ЛИСИЧКА Й РАК (Казка) — За Іваном Франком	57
НА ЗАЛІЗНИЦІ	58
ВЕЛИКОДНІ СВЯТА — Василь Шевченко	60
МОЛИТВА ЗА МАТІНКУ — Галина Чорнобицька	64
ЖУЛЯ — Алла Дейко	64
ВІТАЄМО ЛІТО — Галина Чорнобицька	69
ВАРТОВИЙ	70

СМІХОВИНКА	71
ХТО НАЙКРАЩИЙ СПІВАК? — За Романом Завадовичем	72
НА КУПІВЛЮ ДО МІСТА	73
ВОВЧЕННЯ — За Дм. Чубом	75
ЧОТИРИ БАЖАННЯ — За К. Ущицьким	78
СМІХОВИНКА	80

УКРАЇНА — НАША ЗЕМЛЯ

НАША БАТЬКІВЩИНА	80
ЗА УКРАЇНУ — Олекса Кобець	82
КОЛИ ЗАСНУВАЛИ КИЇВ?	82
КИЇВ — НАША СТОЛИЦЯ	84
КИЇВСЬКА ДЕРЖАВА	85
ДІДУСЬ І ВНУКИ	86
РОЗМОВА	87
ПІСНЯ УКРАЇНСЬКИХ МОРЯКІВ — Лідія Гаєвська-Денес	89
БОРОТЬБА ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ	89
НЕ ПОРА, НЕ ПОРА... — Іван Франко	90
ПОДОРОЖ КИЄВОМ І ДНІПРОМ — За Семеном Левченком	91
ТАМ ДАЛЕКО... — Леся Храплива	93
ВОЛОШКИ — За Федором Онуфрійчуком	94
ТАМ ДАЛЕКО... — (ноти), музика О. Тарнавської	96
МОВНІ ВПРАВИ	97
ГРАМАТИЧНІ ВПРАВИ	112
РЕЧЕННЯ	112
ЗВУК І ЛІТЕРА	113
АБЕТКА	113
ГОЛОСНІ Й ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ	114
СКЛАДИ	114
ПЕРЕНЕСЕННЯ СЛІВ	116
НАГОЛОС	116
СЛОВА, ДО ЯКИХ МОЖНА ПОСТАВИТИ ПИТАННЯ	
»ХТО?« Й »ЩО?«	117
ІМЕННИКИ	118
РІД ІМЕННИКІВ	119
ЧИСЛО ІМЕННИКІВ	120
ВЕЛИКА ЛІТЕРА В ІМЕНАХ, ПРИЗВИЩАХ І НАЗВАХ	
МІСТ ТА КРАЇН	121
ПРИКМЕТНИК	123
ДІЄСЛОВО	125
Додатки	
БАТЬКО РІК І ЙОГО СИНИ — Роман Завадович	128
ВІДПОВІДІ НА ЗАГАДКИ	129
УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК	129
ЗМІСТ	160

В І Д Г У К И

на серію читанок-підручників авторства сл. п. Марії Дейко
(«Буквар», «Рідне Слово», «Волошки», «Рідний Край», «Євшан
Зілля» та «Про що Тирса Шелестіла»).

Високий достойник Католицької Церкви: «Читанка («Волошки») сумлінно і всесторонньо опрацьована та приноврена до вимог навчання в англійських країнах. Видана вона дбайливо і старанно і ми висловлюємо побажання, щоб цей шкільний підручник знайшовся в домі кожної української родини».

«Світова координаційна Виховно-Освітня Рада (Торонто, Канада), видала «Буквар» М. Дейко. Це — вже посмертне видання праці видатної працівниці, вчительки, науковця-методиста, яка дійсно забезпечила наше рідне шкільництво на чужині підручниками на всі 7 років навчання в школі».

Поява Букваря закінчила послідовну серію читанок. Тепер, почавши навчання забезпечено до кінця семилітки читанками її ж укладу: «Рідне Слово», «Волошки», «Рідний край», «Євшан-Зілля», «Про що тирса шелестіла».

«Церква і життя», Австралія, 31. 1. 1971.

Семинар учителів і виховників при Консисторії УГПЦ в Канаді. Семинар, що відбувся 2-го червня 1968 року у Вінніпезі, відмітив: «Що найбільше відповідають сучасним обставинам підручники української мови Марії Дейко («Волошки», «Рідний Край» та «Євшан-Зілля»).

«Вісник», Вінніпег, 15. 6. 1968.

«Заходами видавництва «Рідна Мова» в Австралії видано вже два останні підручники для навчання української мови покійної Марії Дейко, визначного нашого педагога, почесного члена Укр. Шкільної Ради в Австралії, а на Рідних Землях — керівника Катедри Методики Викладання в Педагогічному Інституті чужоземних мов... Як і попереднім підручникам, так і цим двом читанкам, фахова критика дала дуже високу оцінку, рекомендуючи їх до вжитку в школах українознавства поза Батьківщиною. Надзвичайно цінним додатком до кожного підручника М. Дейко являються словники, в яких подано нові в кожному підручнику українські слова та їхнє англійське значення, що влегшує дитині в англійських країнах вивчити українську мову... Рекомендуємо користати з підручників Марії Дейко в школах українознавства нашої Церкви в США».

«Українське Православне Слово», ЗСА, 1970.

... «Марія Дейко рішилася вийти назустріч дійсності життя, а не залишитися при старих теоріях і мріях! Наслідком цього «Волошки», а за ними «Рідний Край», «Євшан Зілля», «Рідне Слово» стали такими, якими є. Їхню появу виправдало життя... В більшості критика читанок Марії Дейко була дуже хвальною. Деякі критики з-поза Австралії прийняли їх неприхильно. Однак найважливішою критикою всього і всіх треба вважати життя, а життя читанки Марії Дейко прийняло! На її читанках краще сьогодні працювати. І саме таким чином наше життя дало Покійній Марії Дейко признання за зрозуміння його вимог. А це, хіба, найважливіше!»

КОМУНІКАТ Української Центральної Шкільної Ради в Австралії. Лютий 1970 р.

«Рідне слово», подумане як підручник для другого року навчання української мови дітей, що виростають у не-українському середовищі. Тому то в підручнику авторка послідовно впроваджує щораз нові слова, що їх діти повинні собі засвоїти. Включно також вказівки для вчителя як користуватися підручником. Щоб досягнути максимум ефективності «Рідне Слово» треба уживати, як першу книжку серії підручників побудованих на тому самому заложенні — що наші діти мусять вивчати українську мову в першу чергу в слові».

«Наше Життя», Філадельфія, ЗСА, Жовтень 1970.

...»пригадалася небіжка М. Дейко, що так зі слівничком уклала свої читанки, уважаючи українську мову в українських дітей за другу. А це викликало застереження і дискусію в пресі. Практика показує, що правда по її стороні».

»Наше життя«, Філадельфія, ЗСА, Лютий 1970.

»До культурних успіхів українства на цім континенті треба зачислити поживлення праці Шкільної Комісії УККА, видання першоякісних 6 підручників сл. п. Марії Дейко для наших шкіл...«

»Українське Народне Слово«, З.С.А. Січень 1971.

»Старша віком жінка, ще в Україні — керівник Катедри методики викладання в педагогічному Інституті чужоземних мов, поселившись по війні в Австралії, взялась до вивчення проблеми двомовности українських дітей за кордоном і до праці над підручниками для українських двомовних дітей у країнах англійської мови. Вже готові до друку »Буквар« і перша читанка »Рідне Слово« пані Марії Дейко, вже вийшли її зразково, і з надзвичайно дбайливим та вдумливим підходом складені читанки »Волошки«, »Рідний Край«, а тепер »Євшан-Зілля«... »Четверта читанка Марії Дейко — »Євшан-Зілля« — це одна з найбільш реальних відповідей на запитання характеру »Що робити«, щоб діти знали і любили українську мову, живучи в Англії, Австралії, Канаді і Америці. Її читанка не лише допоможе і заохотить дитину вивчати мову великого українського народу, але навчить дітей ще й любити той нарід, дарма, що він за морями, за горами, а це — найважливіше у вихованні наших дітей і молоді в душі двох культур, тобто в душі ще більш повноцінних громадян своїх країн».

»Свобода«, ЗСА, 24. 5. 1968.

»Найновіший український підручник »Рідне Слово« сл. п. Педагога і Науковця Марії Дейко на своїх сторінках вчить дитину рідної мови та патріотизму й релігійности — того, на чому базується ґрунт кожної української свідомої одиниці. Пройде ще багато десятиліть, доки хтось із знавців зможе дати на ринок щось нове, краще. »Рідне Слово« вийшло б мільйоновими накладами у вільній Українській Державі».

»Українське Народне Слово«, ЗСА, 18. 9. 1969.

ІНШІ ПРАЦІ АВТОРА

»ОЛЯ ПЕРЕВІЗНИКІВНА«. П'єси для дітей і доросту.

»БУКВАР«

»РІДНЕ СЛОВО«. Читанка-підручник для першого або другого року навчання.

»ВОЛОШКИ«. Читанка-підручник для другого або третього року навчання.

»ЄВШАН ЗІЛЛЯ«. Читанка-підручник для четвертого або п'ятого року навчання.

»ПРО ЩО ТИРСА ШЕЛЕСТІЛА«. Читанка-підручник для п'ятого або шостого року навчання.

